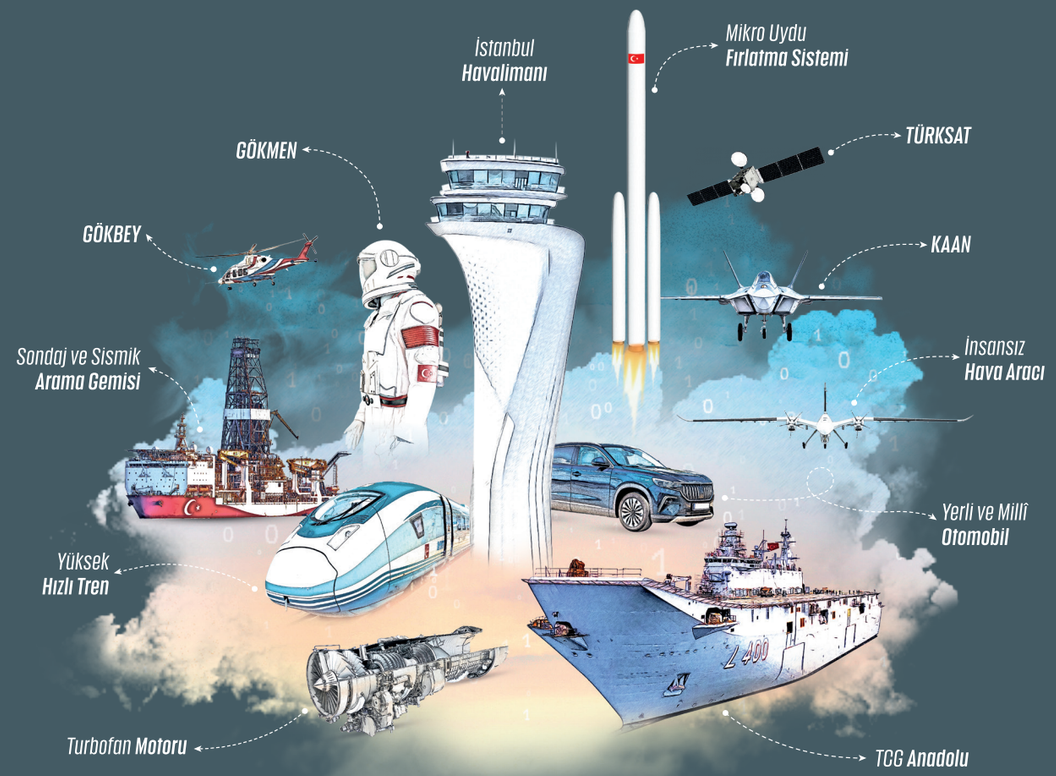
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. sınıf
Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU | DERS KİTABI

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

8. Sınıf

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

8. Sınıf

DERS KİTABI

YAZARLAR

Abdullah TAŞKIRAN

Mihrican ODABAŞI

Sabahattin NAYİR

DEVLET KİTAPLARI

....., 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO.: 2097
DERS KİTAPLARI DİZİSİ NO.: 9838

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Editör
Sümeyye ÖZAYDIN

Dil Uzmanı
Hilal ARSLAN KUTLU
Gülsüm SİVRİ

Görsel Tasarımcı
Faize ULUSOY

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Ubeydullah TAŞ

Program Geliştirme Uzmanı
Leyla AKIN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
İman DEMİRCİ

Rehberlik Uzmanı
Murat AKIN

ISBN 978-975-11-8948-6

Talim ve Terbiye Kurulu Baskanlığının 04.03.2025 tarih ve 127983118 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/ yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

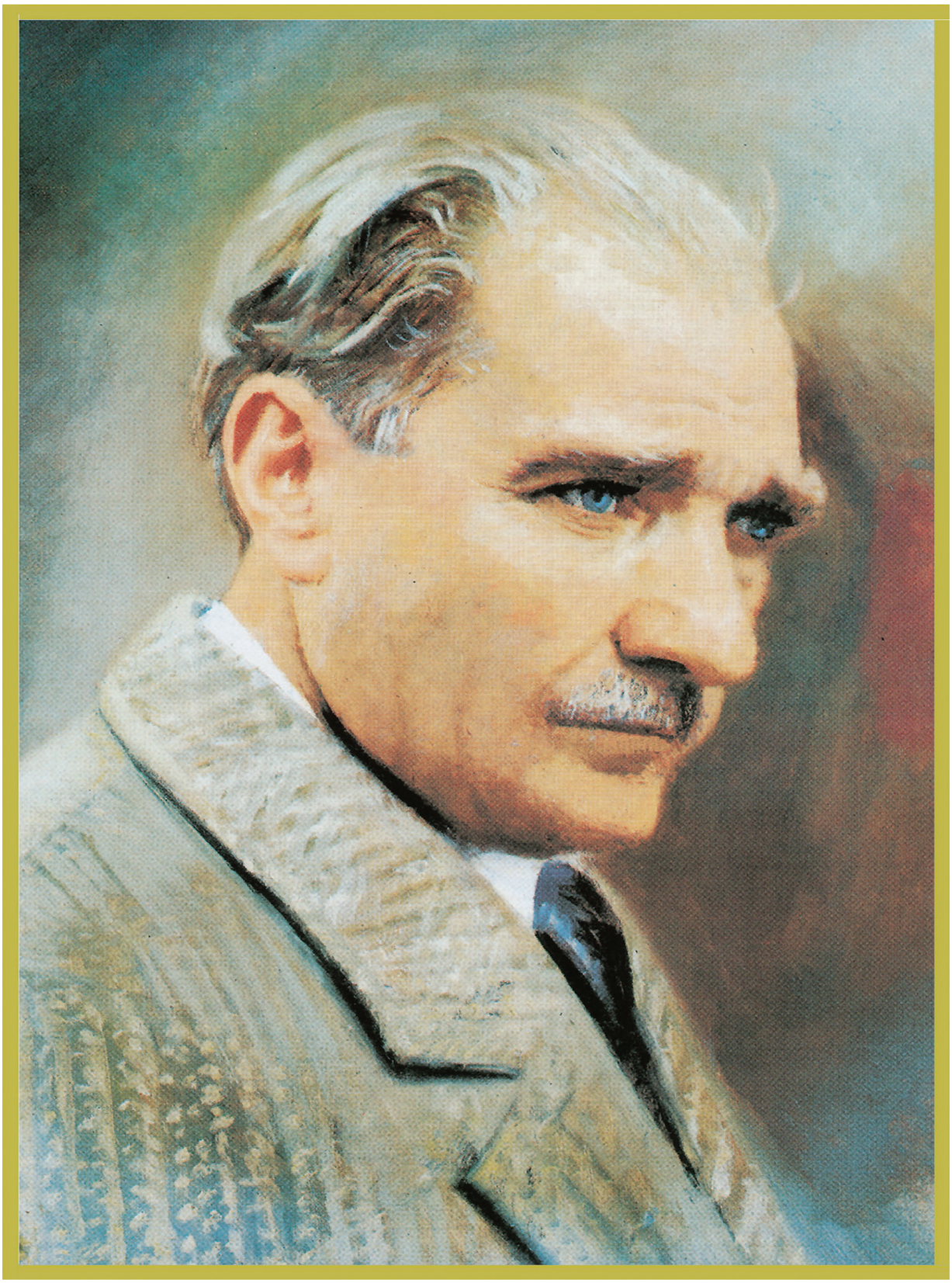
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....7
Organizasyon Şeması.....8

1. ÜNİTE: KADER İNANCI

1. Kader ve Kaza İnancı 12
2. İnsanın İradesi ve Kader 18
3. Kaderle İlgili Kavramlar 20
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (as) 30
5. Bir Ayet Tanıyorum: Ayetelkürsi ve Anlamı 34
   1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 36

2. ÜNİTE: ZEKÂT VE SADAKA

1. İslam'ın Paylaşmaya ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem 42
2. Zekât ve Sadaka İbadeti 43
3. Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları 49
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (as) 52
5. Bir Sure Tanıyorum: Maun Suresi ve Anlamı 55
   2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 58

3. ÜNİTE: DİN VE HAYAT

1. Din, Birey ve Toplum 64
2. Dinin Temel Gayesi 68
3. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf (as) 76
4. Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı 79
   3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 82

4. ÜNİTE: HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ

1. Hz. Muhammed'in (sav) Doğruluğu ve Güvenilir Kişiliği 88
2. Hz. Muhammed'in (sav) Merhametli ve Affedici Oluşu 90
3. Hz. Muhammed'in (sav) İstişareye Önem Vermesi 93
4. Hz. Muhammed'in (sav) Davasındaki Cesaret ve Kararlılığı 95
5. Hz. Muhammed'in (sav) Hakkı Gözetmedeki Hassasiyeti 97
6. Hz. Muhammed'in (sav) İnsanlara Değer Vermesi 100
7. Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı 103
   4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 105

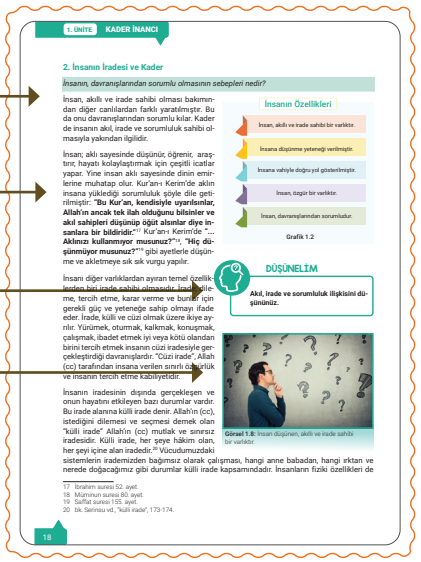
5. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM VE ÖZELLİKLERİ

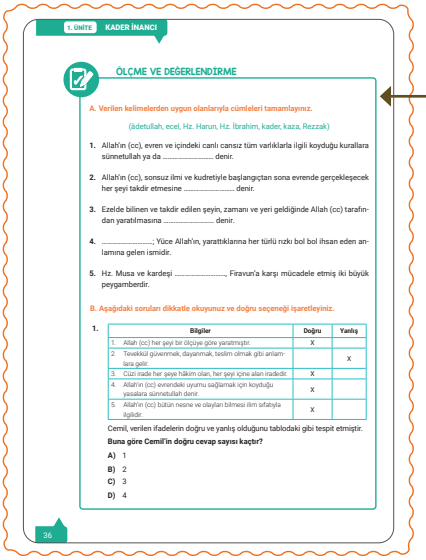
1. İslam Dininin Temel Kaynakları 112
2. Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları 114
3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri 122
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh (as) 126
   5. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 129

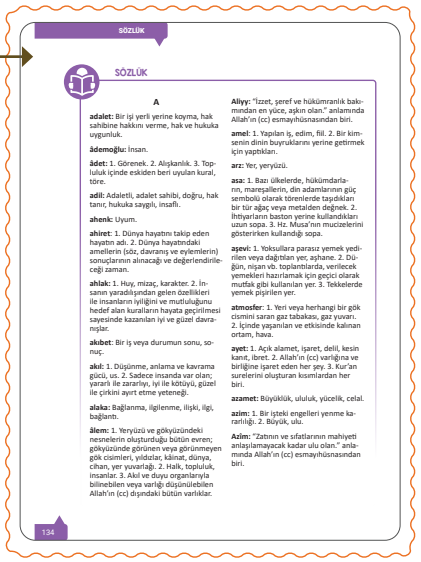
Sözlük.....134
Kaynakça.....143
Cevap Anahtarı.....144
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası.....144
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası.....145
Türk Dünyası Haritası.....146

ORGANİZASYON ŞEMASI

ETKİNLİK KUTULARI

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

KISALTMALAR

as	: aleyhisselam	neş.	: neşreden
bk.	: bakınız	ra	: radıyallahüanh/anha
C	: cilt	s.	: sayfa
cc	: cellecelalüh	sav	: Sallahü aleyhi vesellem
çev.	: çeviren	TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ed.	: editör	ts.	: tarihsiz
haz.	: hazırlayan	vb.	: ve benzeri
Hz.	: hazreti	vd.	: ve devamı/ve diğerleri
md.	: madde	y.y.	: yayıncı yok
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı	yy.	: yüzyıl

1. ÜNİTE

KADER İNANCI

Ünite Dijital Kopyası

Ünite Özet Sunusu

Kavramlar:

kader
kaza
sünnetullah
külli irade
cüzi irade

HAZIRLIK SORULARI

1. Kader, kaza, sünnetullah, tevekkül ve irade kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
2. Evrendeki ölçü ve düzeni anlatan on adet fotoğraftan oluşan bir sunu hazırlayınız, sunuyu arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. "Kuru gayret çarık eskitir." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Büyüklerinize sorarak öğreniniz.
4. Hz. Musa'nın hayatını anlatan Kasas suresinin mealini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf adresinden bularak okuyunuz.
5. Bakara suresinin 255. ayetini Kur'an-ı Kerim'den bularak mealini okuyunuz. Ayette geçen Allah'ın (cc) sıfatlarının anlamlarını araştırınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Kader ve Kaza İnancı
2. İnsanın İradesi ve Kader
3. Kaderle İlgili Kavramlar
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (as)
5. Bir Ayet Tanıyorum: Ayetelkürsi ve Anlamı

1. Kader ve Kaza İnancı

Kader ve kaza kavramlarının günlük dildeki kullanımlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Evrende en küçük hücreden galaksilere kadar var olan her şey bir ölçü, düzen ve ahenk içindedir. Bu düzenin devamı ve işleyişi Yüce Allah'ın dilemesi ve takdiriyle gerçekleşir. Bu konuyla ilgili Yüce Allah şöyle buyurur: **"Sabahı aydınlatan O'dur. Ve O; geceyi dinlenme zamanı, Güneş'i ve Ay'ı birer hesap ölçüsü kılmıştır. İşte bu, aziz ve alim olan Allah'ın takdiridir."**[1]

Yaratılıştaki bu eşsiz düzen, kader kavramıyla ifade edilir. "Kader" kelime olarak güç yetirmek, biçimlendirmek, planlamak, ölçü ile yapmak, mukayese etmek anlamlarına gelir. Kavram olarak ise Allah'ın (cc)* sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona evrende gerçekleşecek olan her şeyi takdir etmesidir. Allah'ın (cc), varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması, insanların özgür iradeleriyle yapacaklarını önceden bilmesi ve bir plana göre düzenlemesine de kader denir.[2]

Kader kavramının anlaşılması kaza kavramını da bilmeyi gerektirir. "Kaza" kelime olarak hükmetmek, emretmek, yaratmak ve gerçekleştirmek demektir. Kazanın terim anlamı ise ezelde bilinen ve takdir edilen şeyin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah (cc) tarafından yaratılmasıdır.[3] Yer çekimi kuvveti kader kavramıyla ilgiliyken yüksekten bırakılan bir cismin yere düşmesi kaza kavramına örnektir.

Kur'an-ı Kerim'de kaza kelimesi Allah'ın (cc) tüm varlıklarla ilgili karar, emir ve fiillerini anlatmak için kullanılır: **"Böylece onları, iki günde (iki evrede) yedi gök olarak yarattık ve her göğe kendi işini bildirdik. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir."**[4]

UNUTMAYALIM

KADER	KAZA
Allah'ın (cc) her şeyi önceden bilmesi, takdir etmesi ve bir plana göre düzenlemesine denir.	Allah'ın (cc) takdir ettiği şeylerin yeri ve zamanı gelince Allah (cc) tarafından yaratılmasına denir.
Yasa, plan, ölçü, düzen ve ahenk kaderle ilişkili kelimelerdir.	Yaratmak, hükmetmek, gerçekleştirmek, ortaya çıkarmak ve yerine getirmek kazayla ilgili kelime ve ifadelerdir.

Kaza ve kadere inanmak İslam'ın inanç esaslarındandır. Bunu Hz. Peygamber ile Cebrail (as)** arasında geçen şu konuşmadan anlıyoruz: Bir gün Cebrail (as) Hz. Peygamber'e gelerek "Bana iman hakkında bilgi ver." dedi. Resulullah şöyle buyurdu: *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman etmendir. Bunun yanında hayrı ve şerriyle kadere inanmandır."*[5]

1 Enam suresi 96. ayet.
* Cellecelalüh: "O'nun şanı ne yücedir." anlamına gelir.
2 bk. Serinsu vd., "kader", 188.
3 bk. Serinsu vd., "kaza", 197.
4 Fussilet suresi 12. ayet.
** Aleyhisselam: "Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun." anlamına gelir.
5 Müslim, "İman", 1.

Kader ve kaza inancı, Allah (cc) inancının bir sonucudur. Çünkü Allah (cc), sonsuz ilmi ve iradesiyle her şeyi kuşatmıştır. Kudretiyle de bütün varlıklardan üstündür. Bu nedenle kader ve kaza inancı, İslam'ın altı iman esasından biri olarak kabul edilmiştir.

YORUMLAYALIM

Allah'ın (cc) sıfatlarını kader ve kazayla olan ilişkisi bakımından yorumlayınız.

KADER

İlim: Allah'ın (cc) duyular âlemini ve duyu ötesine ait bütün nesne ve olayları bilmesidir.

İrade: Allah'ın (cc) dilemesi ve dilediğini yapmasıdır.

Kudret: Allah'ın (cc) her şeye gücünün yetmesi, dilediği gibi var veya yok etmesidir.

Allah (cc) Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır.

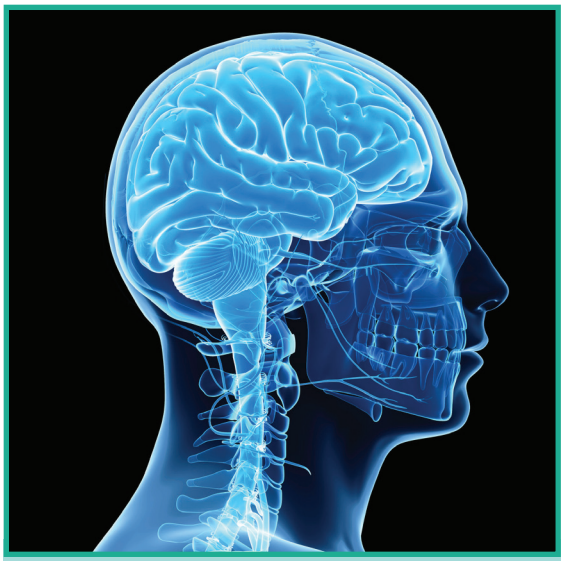
Evrende mükemmel bir işleyiş vardır. En ince ayrıntısına kadar her şey birbiriyle uyumludur. Canlı ve cansız bütün varlıklar tek bir sistemin parçası olarak evrendeki mükemmelliği gösterir. **"Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak, (kusur arayan) göz aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir."**[6] ayeti bu mükemmelliğe dikkat çeker.

Görsel 1.1: Yüce Allah, bütün varlıkları birbiriyle uyum içinde yaratmıştır.

Evrendeki düzen için en güzel örnek Dünya'mızdır. Dünya bütün canlıların yaşamasına uygun nitelikte yaratılmıştır. Atmosfer, su, ısı ve ışık varlığın ve canlılığın temel şartlarıdır. Bunların hepsi Dünya'nın yaşanılabilir bir yer olmasını sağlamaktadır. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **"Biz yeryüzünü bir döşek, dağları da onun için birer kazık kılmadık mı? Sizi çift çift yarattık. Uykunuzu dinlenme vakti kıldık. Geceyi bir örtü yaptık. Gündüzü geçimi sağlama vakti kıldık. Üstünüze yedi kat sağlam gök bina ettik. Parlak ışık veren Güneş'i var ettik. Taneler, bitkiler ve ağaçları sarmaş dolaş bahçeler yetiştirmek için yoğunlaşmış bulutlardan bol yağmur indirdik."**[7]

6 Mülk suresi 3-4. ayetler.
7 Nebe suresi 6-16. ayetler.

Görsel 1.2: Allah (cc) insanı mükemmel bir şekilde yaratmıştır.

İnsanın yapısı, Yüce Allah'ın yaratmasındaki ölçü ve düzenin başka bir kanıtıdır. İnsan, dış dünyayı duyu organlarıyla algılar. Bu duyular sayesinde çevresine uyum sağlayarak yaşamını sürdürür. İnsan beyni vücudun merkezi olarak bütün bedenin koordinasyonunu sağlar. Kalp ise vücutta motor görevi yapar, dakikada ortalama 70 kez atarak damarlar aracılığıyla vücuda kan pompalar. Akciğer, karaciğer, böbrek ve diğer organların ayrı ayrı işlevleri vardır. İnsanın yaratılışındaki bu mükemmellik **"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."**[8] ayetiyle vurgulanır.

Mevsimlerin oluşması, yağmurun yağması, güneşin doğması, çeşit çeşit bitkilerin yetişmesi, gezegenlerin her birinin kendilerine ait bir yörüngede hareket etmesi, insanların faydası için gece ve gündüzün uzayıp kısalması Yüce Allah'ın her şeyi bir ölçü ve düzene göre yarattığının göstergesidir. Bu durum, **"Şüphesiz gece ve gündüzün art arda değişmesinde, Allah'ın göklerde ve yeryüzünde yarattığı şeylerde, Allah'a karşı gelmekten sakınan bir toplum için pek çok deliller vardır."**[9] ayetiyle ifade edilir.

LİSTELEYELİM

Belli bir ölçüye göre yaratılmış varlık ve olayları aşağıdaki ayetlerde tespit ederek listeleyiniz.

Gökten uygun ölçüde su indirir, onu arzda tutarız. Kuşkusuz bizim onu gidermeye de gücümüz yeter. (Müminun suresi 18. ayet)	Arzı da yaydık, oraya sağlam dağlar yerleştirdik, orada ölçüleri belli her türden ürünler bitirdik. (Hicr suresi 19. ayet)	O; geceyi, gündüzü, Güneş'i, Ay'ı yaratandır. Her biri bir yörüngede yüzmektedir. (Enbiya suresi 33. ayet)	De ki: "Sizi yaratan, size işitme duyusu, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!" (Mülk suresi 23. ayet)

.....

.....

.....

.....

.....

8 Tin suresi 4. ayet.
9 Yunus suresi 6. ayet.

Kader ve Evrendeki Yasalar

Yüce Allah, evrendeki uyum ve düzeni sağlamak için bazı yasalar koymuştur. Bu yasalara "sünnetullah" veya "âdetullah" denir. Sünnetullah, Allah'ın (cc) evren ve evrenin içindeki canlı cansız tüm varlıklarla ilgili koyduğu kurallardır. Evrende meydana gelen; Güneş sistemindeki hareketler, rüzgârın esmesi, suyun yüz derecede kaynaması, yer çekimi gibi olaylar sünnetullahtandır.[10] Sünnetullah kavramı fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasalar olmak üzere üç gruba ayrılır.

Grafik 1.1: Evrendeki yasalar

Fiziksel Yasalar

Fiziksel yasalar; madde ve enerjinin oluşumu, yapısı, değişimi, hareketi ve maddeler arası ilişkilerle ilgili yasalardır. Bu yasalar deney, gözlem ve çeşitli incelemelerle tespit edilir. Yüce Allah'ın evrene koyduğu bu yasalar değişmez, sürekli ve evrenseldir. Fiziksel yasalar olgu ve olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkisini gösterir. Su döngüsü, çekim yasası, ısınan metallerin genleşmesi, yağmurun yağması; Dünya'nın kendi etrafında dönmesiyle gece ve gündüzün, Güneş'in etrafında dolanmasıyla mevsimlerin oluşması gibi olaylar Allah'ın (cc) koyduğu fiziksel yasalardır.

Güneş'in, Ay'ın ve diğer gök cisimlerinin bir kadere göre kendi yörüngelerinde uyum içinde hareket etmesi Yüce Allah'ın kudretinin göstergesidir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulmaktadır: **"Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu; mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir. Ay'ın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur. Ne Güneş Ay'a yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir."**[11]

Görsel 1.3-4: İnsanlar, Allah'ın (cc) koyduğu yasalar sayesinde bilim ve teknolojide ilerleme sağlar.

10 bk. Serinsu vd., "sünnetullah", 335.
11 Yasin suresi 37-40. ayetler.

Görsel 1.5-6: Bitkiler ve hayvanlar biyolojik yasalara göre varlığını sürdürür.

Biyolojik Yasalar

Yüce Allah'ın kâinata koyduğu yasalardan biri de biyolojik yasalardır. Biyolojik yasalar canlılarla ilgilidir, deney ve gözleme dayanır. Canlıların doğması, çoğalması, gelişmesi ve ölmesi bu yasalar çerçevesinde gerçekleşir. İnsan, hayvan ve bitkilerin yapıları biyolojik yasalara bağlıdır.

Yüce Allah, canlıların varlıklarını sürdürebilmeleri için onları çeşitli özelliklerle donatmıştır. İnsan vücudunun işleyişi; beslenme, sindirim, solunum, kan dolaşımı, bağışıklık sistemi özellikleri, doğum ve ölüm biyolojik yasalara bağlıdır. **"Allah sizi topraktan, sonra az bir sudan yarattı. Sonra da sizi birbirinize eş kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne doğurur..."**[12] ayeti insan yaratılışındaki bu gerçeği vurgular.

Hayvanlar, çevre şartlarına uyum sağlamaları ve yaşam döngüsünü sürdürmeleri için çeşitli özelliklerde yaratılmıştır. Kutup bölgesinde yaşayan hayvanlarla sıcak iklimlerde yaşayan hayvanların tüy ve deri yapıları birbirinden farklıdır. Kuşların uçması, yılanların sürünmesi, çekirgelerin zıplaması biyolojik yasaların göstergesidir.

Doğadaki binbir çeşit bitki, sebze ve meyvenin ortaya çıkması, yetişmesi, olgunlaşması ve çürümesi biyolojik yasalar çerçevesinde gerçekleşir. Bitkiler iklim koşullarına göre çeşitlenir. Meyvelerin şekilleri, tatları, kokuları ve renkleri aynı değildir. Kur'an-ı Kerim'de **"Gökten su indiren O'dur. (Buyurdu ki) işte biz her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. O bitkiden de kendisinden üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşil bitki, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik; birbirine benzeyeni var, benzemeyeni var. Meyve verirken ve olgunlaştığı zaman her birinin meyvesine bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda inanan bir toplum için ibretler vardır."**[13] buyrularak biyolojik yasaların Allah'ın (cc) takdiriyle gerçekleştiğine dikkat çekilir.

Toplumsal Yasalar

Yüce Allah, evrendeki düzen için fiziksel ve biyolojik yasalar koyduğu gibi toplumların düzeni için de bazı yasalar koymuştur. Toplumsal yasalar, olay ve olgular arasındaki sebep sonuç ilişkisini ifade eder.

Toplumsal yasalara Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda sıklıkla değinilir. Kıssalarda peygamberlerin insanları tevhide, doğruluğa ve adalete davet ettikleri anlatılır. Bu davete uyan toplumların düzen içinde varlıklarını sürdürdükleri, uymayan toplumların ise çeşitli kargaşa ve felaketlerle karşılaştıkları bildirilir. **"Onlar yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmazlar mı?.."**[14] ayeti toplumsal yasaların evrenselliğine işaret eder.

12 Fatır suresi 11. ayet.
13 Enam suresi 99. ayet.
14 Fatır suresi 44. ayet.

Toplumsal yasaların temelini sevgi, saygı, kardeşlik, doğruluk, güven, kul hakkı çiğnememek gibi ilkeler oluşturur. Toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürmesi bu ilkelere bağlılıkla mümkündür. Bu ilkelerin önemsenmediği toplumlarda düzensizlik, ahlaki yozlaşma, nefret, ayrılık ve düşmanlık baş gösterir. Kur'an-ı Kerim'de **"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz..."**[15] buyrularak toplumu birleştiren ilkelere dikkat çekilir.

Görsel 1.7: Toplumu ayakta tutan ilkelerin başında birlik ve dayanışma gelir.

Toplumu ayakta tutan ilkelerden biri de adalettir. Adaletin olmadığı yerde barış ve huzur olmaz. Çünkü adalet hak sahibine hak ettiğini vermektir. Haksızlık ise en büyük kötülüktür. Bu konunun önemi **"Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayan, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır."**[16] ayetinde vurgulanmaktadır.

ÖRNEK VERELİM

Aşağıda toplumsal yasalardaki sebep sonuç ilişkisini gösteren örnekler sıralanmıştır. Siz de boş bırakılan yerlere farklı örnekler yazınız.

Gelir dağılımının adil olduğu toplumlarda fakirlik azalır.	Güç sahiplerine ayrıcalık tanındığında adalet ortadan kalkar.
Kurallara uyulmayan yerlerde kargaşa artar.	Bilgiye önem verilmeyen toplumlarda cehalet yaygınlaşır.
.....	.....
.....	.....

Bu karekod üzerinden kader ve evrendeki yasalar konusuyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

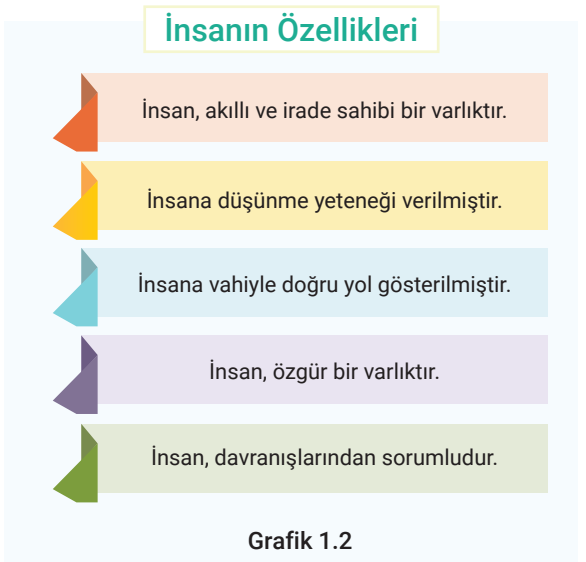
15 Al-i İmran suresi 103. ayet.
16 Nisa suresi 135. ayet.

2. İnsanın İradesi ve Kader

İnsanın, davranışlarından sorumlu olmasının sebepleri nedir?

İnsan, akıllı ve irade sahibi olması bakımından diğer canlılardan farklı yaratılmıştır. Bu da onu davranışlarından sorumlu kılar. Kader de insanın akıl, irade ve sorumluluk sahibi olmasıyla yakından ilgilidir.

İnsan; aklı sayesinde düşünür, öğrenir, araştırır, hayatı kolaylaştırmak için çeşitli icatlar yapar. Yine insan aklı sayesinde dinin emirlerine muhatap olur. Kur'an-ı Kerim'de aklın insana yüklediği sorumluluk şöyle dile getirilmiştir: **"Bu Kur'an, kendisiyle uyarılsınlar, Allah'ın ancak tek ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara bir bildiridir."**[17] Kur'an-ı Kerim'de **"... Aklınızı kullanmıyor musunuz?"**[18], **"Hiç düşünmüyor musunuz?"**[19] gibi ayetlerle düşünme ve akletmeye sık sık vurgu yapılır.

Grafik 1.2

DÜŞÜNELİM

Akıl, irade ve sorumluluk ilişkisini düşününüz.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran temel özelliklerden biri irade sahibi olmasıdır. İrade; dileme, tercih etme, karar verme ve bunlar için gerekli güç ve yeteneğe sahip olmayı ifade eder. İrade, külli ve cüzi olmak üzere ikiye ayrılır. Yürümek, oturmak, kalkmak, konuşmak, çalışmak, ibadet etmek iyi veya kötü olandan birini tercih etmek insanın cüzi iradesiyle gerçekleştirdiği davranışlardır. "Cüzi irade", Allah (cc) tarafından insana verilen sınırlı özgürlük ve insanın tercih etme kabiliyetidir.

Görsel 1.8: İnsan düşünen, akıllı ve irade sahibi bir varlıktır.

İnsanın iradesinin dışında gerçekleşen ve onun hayatını etkileyen bazı durumlar vardır. Bu irade alanına külli irade denir. Allah'ın (cc), istediğini dilemesi ve seçmesi demek olan "külli irade" Allah'ın (cc) mutlak ve sınırsız iradesidir. Külli irade, her şeye hâkim olan, her şeyi içine alan iradedir.[20] Vücudumuzdaki sistemlerin irademizden bağımsız olarak çalışması, hangi anne babadan, hangi ırktan ve nerede doğacağımız gibi durumlar külli irade kapsamındadır. İnsanların fiziki özellikleri de

17 İbrahim suresi 52. ayet.
18 Müminun suresi 80. ayet.
19 Saffat suresi 155. ayet.
20 bk. Serinsu vd., "külli irade", 173-174.

birbirinden farklıdır. Kimi insan sarı saçlı, kimi esmer, kimi kumraldır. Bütün bunlar insanın iradesi dışında Yüce Allah'ın takdiriyle gerçekleşir. Dolayısıyla insan, tercih edemediği bu gibi durumlardan sorumlu tutulmaz.

İnsanın ilmi ve iradesi sınırlıdır. Her şeyi bilemez ve her dilediğini yapamaz. Allah (cc) ise sonsuz ilmi ve iradesiyle her şeyi kuşatır. O'nun ilmi hem görünen hem de görünmeyen âlemi (gayb) kapsar.

Yüce Allah, insana iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilecek özellikler vermiştir. İnsan bu özellikleri sayesinde hak ile batıl arasındaki ayrımı fark edebilir. Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör."**[21] buyrularak insanın davranışlarını özgür iradesiyle tercih edeceği belirtilir. İnsan kendi iradesiyle doğru ya da yanlışı tercih eder, onun tercihlerine göre de Allah (cc) o fiilleri yaratır. Yüce Allah sonsuz bilgisiyle insanın hangi davranışı seçeceğini önceden bilir. Ancak Allah'ın (cc) bu bilgisinin kişinin tercihi üzerinde bir etkisi yoktur. Çünkü insan, davranışlarını bu bilginin etkisinde kalmadan kendi iradesiyle belirler.

DÜŞÜNELİM

İnsanın iradesi ve sorumluluğunu anlatan aşağıdaki ayetleri okuyarak üzerinde düşününüz.

"Kim doğru yolu seçerse bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur, kim de doğruluktan saparsa kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üstlenmez..."

(İsra suresi 15. ayet)

"Ona iki yolu (iyi ve kötüyü) gösterdik."

(Beled suresi 10. ayet)

"Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir..."

(Fussilet suresi 46. ayet)

İnsan akıl ve irade sahibi olduğu için davranışlarından sorumludur. Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir. Sorumluluk hesap vermeyi de beraberinde getirir. Kişinin yaptığı ya da yapması gerekirken yapmadığı işlerden dolayı hesap vermesi sorumluluğun sonucudur. **"... Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz."**[22] ayetinde bu konu vurgulanmaktadır. İnsan tercihlerinin sonuçlarından sorumludur ancak bu sorumluluk insanın gücüyle sınırlıdır.

21 İnsan suresi 3. ayet.
22 Nahl suresi 93. ayet.

Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Allah, hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemez. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır..."**[23]

İnsan, kaderi suçlayarak "Alın yazım buymuş, talihim karaymış." gibi halk arasında yaygın kullanılan kalıplaşmış bahanelerle sorumluluktan kurtulamaz. Kişi aklı, ilmi ve iradesi sayesinde tercihlerini doğru yönde yaparak seçimlerinin onu mükâfata mı yoksa cezaya mı götüreceğinin farkında olmalıdır.

YORUMLAYALIM

Verilen hadisi külli ve cüzi irade açısından yorumlayınız.

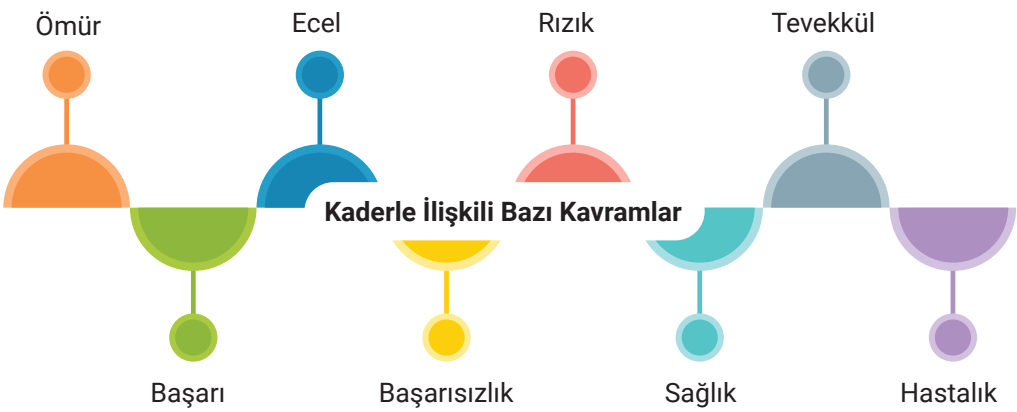
İbni Abbas, Allah Resulü'yle yolculuk hâlindeyken onun kendisine şöyle dediğini anlattı: "Delikanlı! Sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki Allah'ı (daima) yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste! Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile! Şunu bil ki bütün insanlar sana fayda vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana faydalı olamazlar. Ayrıca bütün insanlar sana zarar vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana hiçbir şeyde zarar veremezler. Bu konuda kalemler kaldırılmış (karar verilmiş), sayfalar kurumuştur (hüküm kesinleşmiştir)."

(Tirmizi, "Sıfatü'l-Kıyame", 59)

3. Kaderle İlgili Kavramlar

Ecel, ömür, rızık, tevekkül, başarı gibi kavramların günlük dildeki kullanımlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Ecel, ömür, rızık, tevekkül, hayır, şer, başarı, başarısızlık, hastalık ve sağlık kaderle ilgili kavramlardır. Halk arasında ise alın yazısı, talih, baht, kısmet, şans gibi kavramlar kader yerine kullanılır. Doğru kader inancı bu kavramların anlamlarını bilmek ve aralarındaki ilişkiyi sağlıklı bir şekilde kurmakla oluşur.

Grafik1.3

23 Bakara suresi 286. ayet.

Ömür ve Ecel

İnsan, "Ömür ne kadardır?, Ömür uzayıp kısalır mı?, Ecel geciktirilebilir mi?" gibi sorularla sıklıkla karşılaşır. Bu sorular ömür ve ecelin kaderle ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. İnsan ve diğer canlıların ömürleri ve ecelleri Allah'ın (cc) evrene koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleşir. Bu yasalara göre, yaratılmış her varlığın bir ömrü vardır. Kendisi için Allah'ın takdir ettiği ömrü yaşadıktan sonra yine Allah'ın takdiriyle eceli gelen her varlık bir son ile karşılaşır. Kur'an-ı Kerim'de **"Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır."**[24] buyrularak sonsuz olan tek varlığın Yüce Allah olduğu, Allah'tan (cc) başka her şeyin sonlu olduğu vurgulanır.

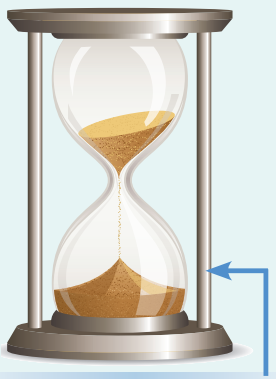
Bitkiler, ağaçlar ve hayvanların belirli bir ömrü ve eceli vardır. Bir tohum toprağa düştüğünde filizlenir, büyür ve ağaç olur. Ağaç yaşlanır ve eceli gelince ölür. En uzun yaşayan ağaç türlerinin bile bir gün suları çekilir ve kuruyarak ömürleri tamamlanır. Bazı balina türleri çok uzun yaşar. Ancak onlara da biçilmiş bir ömür vardır. Bu durum, **"Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirlenmiş bir ecel için yarattık..."**[25] ayetiyle belirtilir.

Yeryüzünde yaşayan varlıkların belirli bir ömrü ve eceli olduğu gibi evrenin de bir sonu vardır. Dünya, Güneş, gezegenler ve yıldızların bir gün sonu gelecektir. **"... (Güneş ve Ay'dan) her biri, belirlenmiş bir süreye kadar hareketlerini sürdürürler..."**[26] ayeti bu duruma işaret eder.

İnsanın ne zaman doğacağı, ne kadar yaşayacağı ve ne zaman öleceği Allah'ın (cc) takdirindedir. Bu konu **"Sizi toprak, az bir su, alaka aşamalarından geçirerek yaratan O'dur. Sonra O sizi bir bebek olarak çıkarır; ardından güçlü çağınıza ulaşıncaya, sonra da yaşlı hâle gelinceye kadar sizi yaşatır. İçinizden bazıları bundan önce vefat eder. Sonuçta belli bir vakte kadar yaşamaktasınız. Umulur ki (bunlar üzerine) akıl yorarsınız."**[27] ayetinde vurgulanır.

Ömür: Doğumdan ölüme kadar geçen sınırlı zaman dilimidir.
bk. Serinsu, vd., "hayat", 130.

Kum saatindeki kumların tamamını ömür kabul edersek son kum tanesinin düşme anına ecel diyebiliriz.

Canlıların doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimine **ömür** denir. Ömrün son bulmasına ise **ecel** denir.

Ecel: Ömrün sona erdiği andır.
bk. Serinsu vd., "ecel", 65.

Grafik1.4: Ömür ve ecel kavramları

Görsel 1.9-10: Her canlının bir eceli vardır.

24 Rahman suresi 26-27. ayetler.
25 Ahkaf suresi 3. ayet.
26 Fatır suresi 13. ayet.
27 Mümin suresi 67. ayet.

İnsan, tüm varlıklar gibi doğar, büyür ve ölür. Bu kaçınılmaz bir yasadır. Ömür bittiğinde ecel vakti gelir ve ölüm olayı gerçekleşir. Kur'an-ı Kerim'de **"Her can, ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz."**[28] buyrularak bu gerçeğe dikkat çekilir. Bu durumda insan, Allah'ın (cc) kendisi için verdiği ömrü kötü şeylerden uzak durarak iyi ve hayırlı işlerde geçirmelidir. Söz ve davranışlarından sorumlu olduğu bilinciyle hareket edip insanlığa faydalı olmaya çalışmalıdır.

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki soruları ecel ve ömür kavramları bağlamında yorumlayınız.

- Bir binanın kullanım ömrü kaç yıldır?
- "Olmuşla ölmüşe çare yoktur." atasözüyle ne anlatılmak istenir?
- Günümüzde insan ömrü ortalama kaç yıldır?
- Evinize aldığınız eşyalar içinde hiç eskimeyecek olan var mıdır?
- "Bu dünya bir penceredir, her gelen bakıp gider." cümlesiyle anlatılmak istenen nedir?
- "Canlı cansız her şey bir gün yok olacaktır." sözü sizce neyi ifade etmektedir?

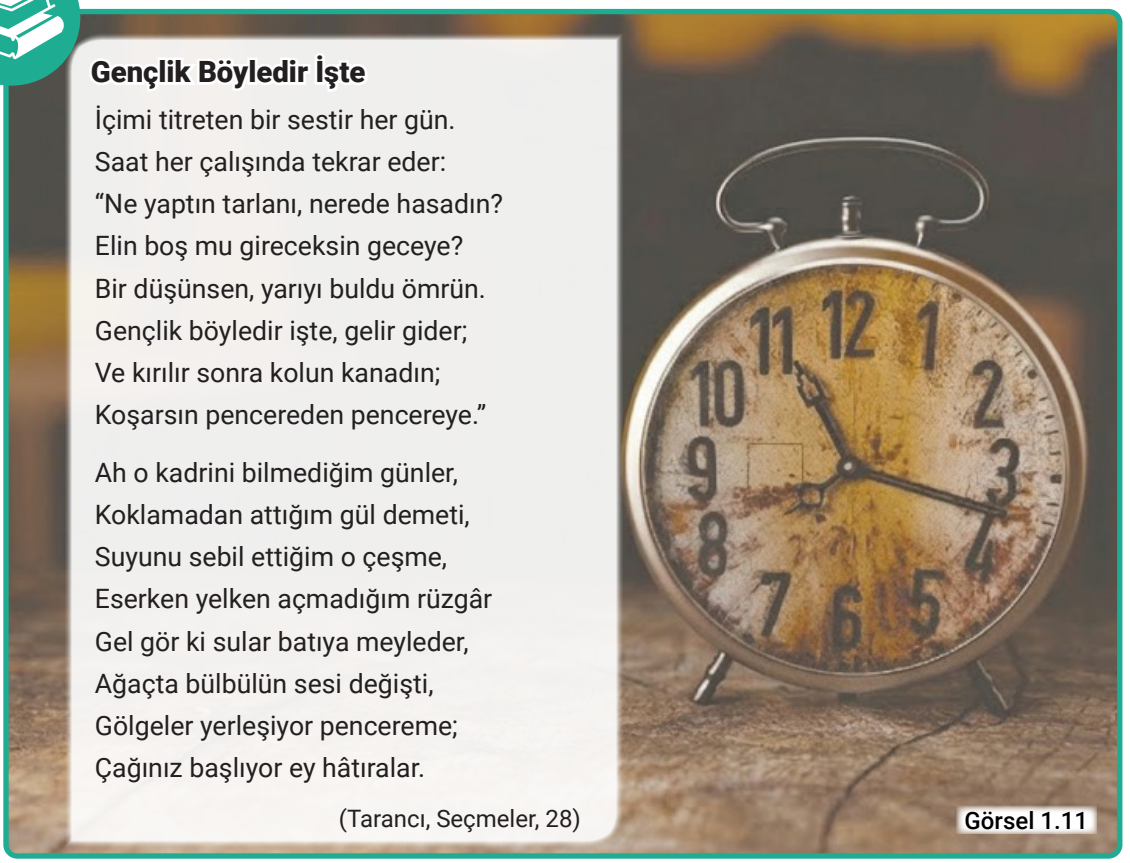
OKUYALIM

Gençlik Böyledir İşte

İçimi titreten bir sestir her gün.
Saat her çalışında tekrar eder:
"Ne yaptın tarlanı, nerede hasadın?
Elin boş mu gireceksin geceye?
Bir düşünsen, yarıyı buldu ömrün.
Gençlik böyledir işte, gelir gider;
Ve kırılır sonra kolun kanadın;
Koşarsın pencereden pencereye."

Ah o kadrini bilmediğim günler,
Koklamadan attığım gül demeti,
Suyunu sebil ettiğim o çeşme,
Eserken yelken açmadığım rüzgâr
Gel gör ki sular batıya meyleder,
Ağaçta bülbülün sesi değişti,
Gölgeler yerleşiyor pencereme;
Çağınız başlıyor ey hâtıralar.

(Tarancı, Seçmeler, 28)

Görsel 1.11

28 Ankebut suresi 57. ayet.

Rızık

Yüce Allah, canlıların hayatlarını devam ettirebilmeleri için çeşitli nimetler yaratmıştır. Allah'ın (cc) yarattığı bu nimetler rızık olarak nitelendirilir. Yediklerimiz, içtiklerimiz, giydiklerimiz, teneffüs ettiğimiz hava, bilgi ve hikmet, kısaca maddi ve manevi bütün ihtiyaç duyulan şeyler Allah'ın (cc) bahşettiği rızıklardır.[29]

Canlıların rızkının yegâne kaynağı Yüce Allah'tır. Bununla birlikte rızkı elde etmek için çalışıp çabalamak gerekir. Bu çaba doğadaki birçok canlıda açık şekilde görülür. Kuşlar uzak ülkelere göç eder, balinalar okyanusları aşar, arılar kilometrelerce uzaktaki çiçekleri bularak rızık temin etmeye çalışır. İnsanların da Allah'ın (cc) takdir ettiği rızka ulaşmak için emek sarf etmesi gerekir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgulanır: **"İnsan ancak kendi çalışmasının karşılığını elde edebilir. Onun çalışması ileride kesinlikle gözler önüne serilecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine eksiksiz olarak verilecektir."**[30]

İslam, kişinin rızkını helal yoldan elde etmesini ister. İslam'a göre hırsızlık, gasp, kumar, şans oyunları ve haksız yollardan elde edilen gelirler haramdır. Dilenerek geçinmek de uygun görülmez. Bu sebeple alın teri ve el emeği övülür, tembellik ve başkalarının sırtından geçinmek yerilir.

Çalışmadan geçinmeyi düşünmek, çaba harcamadan "Rızkımı Allah (cc) verir." diye beklemek doğru kader anlayışıyla bağdaşmaz. İnsan, Allah'ın (cc) evrene koyduğu yasalar çerçevesinde elinden gelen gayreti göstermelidir. Sebeplere sarılarak kendisi için iyi ve doğru olanı tercih edip sonucu da Allah'tan (cc) beklemelidir.

Görsel 1.12: Er-Rezzak: Allah'ın (cc), "yarattıklarına maddi ve manevi her türlü rızkı bol bol ihsan eden" anlamına gelen ismi.

OKUYALIM

"Sizden herhangi birinizin sırtına bir bağ odun yüklenip satması, dilenmesinden hayırlıdır..."

(Buhari, "Zekât", 50)

"Kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir rızık yememiştir..."

(Buhari, "Büyû", 15)

Görsel 1.13: Yüce Allah, insanların faydalanması için çeşit çeşit nimetler yaratmıştır.

29 bk. Serinsu vd., "rızık", 306.
30 Necm suresi 39-41. ayetler.

Tevekkül

Tevekkül; kelime olarak güvenmek, dayanmak, havale etmek, bağlanmak gibi anlamlara gelir. Terim olarak tevekkül; kişinin yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü önlemi aldıktan sonra Allah'a (cc) dayanıp güvenmesi, sonucu Allah'tan (cc) beklemesi demektir.[31] Başarılı olmak isteyen bir öğrencinin derslerine çalıştıktan sonra başarılı olmak için Allah'a (cc) dua etmesi, çiftçinin tohumu ektikten sonra çiftçiliğin gereğini yerine getirerek bol ürün beklemesi, aracına bakım yaptırdıktan sonra bir şoförün gideceği yere yolda kalmadan gitmek istemesi doğru tevekkül örnekleridir. "Ben Allah'a (cc) tevekkül ediyorum." diyerek ders çalışmadan başarı istemek, çiftçiliğin gereğini yerine getirmeden bol ürün beklemek, bakımsız araçla yola çıkmak doğru tevekkül ve kader anlayışıyla bağdaşmaz.

Tevekkül kader inancının önemli kavramlarından biridir. Tevekkül eden kişi, işin gereği neyse onu yerine getirir ve sonucun hayırlı olması için Allah'a (cc) dua eder. Kur'an-ı Kerim'de **"... Bir kere karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."**[32] buyrulur. Bir başka ayette ise **"... Müminler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler."**[33] buyrularak Allah'a (cc) tevekkülün önemi vurgulanır.

Görsel 1.14: Dijital platformlardaki kişisel bilgilerin gerekli güvenlik tedbirleri alınarak korunması tevekküle örnektir.

Tevekkül konusunda Hz. Muhammed (sav)* insanlar için en güzel örnektir. Hz. Muhammed (sav) hicret yoluna çıkarken tedbirli davranmıştır. O ve arkadaşı Ebu Bekir (ra),** Mekke'den ayrıldıklarında güvenlik nedeniyle Mekke'nin güneyinde bulunan Sevr Mağarası'na gittiler. O'na ve arkadaşına zarar vermek isteyen müşrikler, alınan bütün önlemlere rağmen onların izini buldu. Müşrikler Sevr Mağarası'na yaklaşınca Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamber'e zarar gelmesinden korktu. Hz. Peygamber ise arkadaşına **"Üzülme, Allah bizimle beraberdir."**[34] dedi. Allah'ın (cc) yardımıyla müşriklere yakalanmadan Medine'ye doğru hareket ettiler. Bu davranışıyla Hz. Peygamber, insanlara gerçek tevekkülün önce tedbir almak, sonra Allah'ın (cc) kudretine sığınmak olduğunu göstermiştir.

Tedbirsiz bir tevekkül anlayışı İslam dininin genel prensiplerine aykırıdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Tedbirinizi alın..."**[35] buyrularak insanlara herhangi bir işi yapmadan önce önlem almaları öğütlenir. Gerekli güvenlik tedbirlerini almadan yaşanan iş kazalarını kaderin olumsuz bir sonucu olarak görmek, hem bireyi hem de bu konuda duyarsız olan

31 bk. Serinsu vd., "tevekkül", 365.
32 Al-i İmran suresi 159. ayet.
33 Al-i İmran suresi 122. ayet.
* Sallallahu aleyhi ve sellem: "Allah (cc) O'na salat ve selam eylesin." anlamına gelir.
** Radiyallahu anh / anha: "Allah (cc) ondan razı olsun." anlamına gelir.
34 bk. Tevbe suresi 40. ayet.
35 Nisa suresi 71. ayet.

toplumu sorumluluktan kurtarmaz. Ülkemizde iş güvenliğiyle ilgili bazı yönetmelikler vardır. İşveren ve işçilerin kurallara uygun davranmaları iş kazalarını en aza indirecektir. İhmalkâr davranıp "Bir şey olmaz, olursa da alın yazısı." diyerek yasal ve manevi sorumluluktan kurtulmak mümkün değildir.

YAZALIM

Enes bin Malik'in anlattığına göre, bir adam, "Ey Allah'ın Resülü! Devemi bağlayıp da mı Allah'a tevekkül edeyim, yoksa bağlamadan mı tevekkül edeyim?" diye sordu. Resulullah da "Önce onu bağla, sonra Allah'a tevekkül et!" buyurdu.

(Tirmizi, "Sıfatü'l-Kıyame", 60)

Aşağıdaki kişiler, nasıl davranırlarsa Hz. Muhammed'in (sav) sahabiye tavsiyesine uygun hareket etmiş olurlar? Birer örnek yazınız.

Çiftçi: .....

Şoför: .....

Doktor: .....

Sporcu: .....

Hasta: .....

İşçi: .....

Öğrenci: .....

İşveren: .....

YAZALIM

Çevrenizde karşılaştığınız yanlış kader ve tevekkül anlayışı ile ilgili davranışları nedenleriyle birlikte yazınız.

Yanlış	Nedeni
Kask takmadan motosiklet kullanmak	İhmalkârlık

KONUŞALIM

"Tedbir bizden, takdir Allah'tandır." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Başarı ve Başarısızlık

Başarı; bir işte elde edilen iyi, güzel, yararlı sonuç anlamına gelir. İnsan, yaptığı işte amaçladığı sonuca ulaştığında kendini başarılı kabul eder. Ancak hiçbir başarı kendiliğinden gelmez. Başarıya ulaşmak için bir sporcu düzenli antrenman yapmalı, esnaf işini önemsemeli, bilim insanı sürekli araştırma yapmalıdır. Çünkü başarı, düzenli ve planlı çalışmayla elde edilir.

İnsan, amaçlarına ulaşmak için çıktığı yolda çeşitli engellerle karşılaşabilir. Bu durumda hemen vazgeçerek sorumluluktan kaçmamalıdır. Hz. Muhammed'in (sav), yaşadığı olumsuzluklar karşısındaki kararlı tavrı bu konuda bizim için önemli bir örnektir. Allah Resulü, insanları İslam'a davet etmeye başladığında en yakınları bile ona karşı çıkmış ancak o, bıkmadan İslam'ı anlatmaya devam etmişti. En sonunda Allah'ın (cc) yardımıyla İslam, kısa sürede Arap Yarımadası'na yayılmış oldu.

Görsel 1.15: Mete Gazoz, düzenli ve planlı bir çalışmayla Tokyo 2020 Olimpiyatları'nda erkekler bireysel okçuluk kategorisinde Türk okçuluk tarihinin ilk olimpiyat altın madalyası sahibi olmuştur.

Başarıya giden yollar zorluklarla dolu olsa da "alnımın yazısı karaymış, talihsizim, bahtsızım, kısmetsizim" gibi toplumda kalıplaşmış yanlış düşüncelerle gayreti bırakmamak gerekir. Bilakis kişi, Yüce Allah'ın **"Elbette her güçlükle birlikte bir kolaylık vardır."**[36] buyruğuna uyarak gayret etmeye devam etmelidir.

36 İnşirah suresi 5. ayet.

İŞARETLEYELİM

Başarılı bir insanda bulunması gereken özellikleri işaretleyiniz. Gerekçesini yazınız.

	Özellikler	Çünkü
☐	Azim	.....
☐	Disiplin	.....
☐	Bencillik	.....
☐	Umursamazlık	.....
☐	Fedakârlık	.....
☐	Boşvermişlik	.....
☐	Çalışkanlık	.....
☐	Planlılık	.....
☐	Öz Denetim	.....
☐	Sabır	.....
☐	Sorgulama	.....
☐	Yılgınlık	.....

DİKKAT EDELİM

Başarı yolunda ortaya çıkan engeller insanı yıldırmamalıdır.

Haksızlıkla elde edilen başarı gerçek başarı sayılmaz.

Başarı, planlı ve düzenli çalışmayla elde edilebilir.

Başarılı olan kişi kibre kapılmamalı, bu başarının Allah'ın (cc) bir lütfu olduğunu unutmamalıdır.

Tembellik sonucu oluşan başarısızlığı kadere bağlamak yanlıştır.

İnsan, başarılı olmak için gayret etmeli, sonucu Allah'tan (cc) beklemelidir.

Sağlık ve Hastalık

Yüce Allah, insana birçok nimet bahşetmiştir. Bu nimetlerin başında sağlık gelir. Sağlık; kişinin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik hâlinde olmasını ifade eder. Hastalık ise sağlığın bozulmasıdır. Hasta olan kişinin bedeninde ve zihninde onu rahatsız eden anormal durumlar ortaya çıkar. Bu durum halk arasında dert olarak da isimlendirilir.

İnsanın hiç hastalanmadan yaşaması neredeyse mümkün değildir. Hasta olmadan önce birtakım önlemler almak gerekir. Hastalıktan korunmak için öncelikle insan yediklerine, içtiklerine, yaşadığı ortama dikkat etmelidir. Yeterince uyumak, dinlenmek ve hareket etmek sağlıklı kalmak için gereklidir. Bunlarla birlikte İslam'ın istediği helal ve temiz olanı tercih etmek, haramdan uzak durmak da beden ve ruh sağlığı için oldukça önemlidir. **"Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin!.."**[37], **"Giysilerini temiz tut. Kötü şeylerden sakın."**[38] ayetlerinde bu konuya dikkat çekilir.

Görsel 1.16: Hastalıklara çare aramak, insanın sorumlulukları arasındadır.

İnsan bütün önlemleri almasına rağmen yine de hasta olabilir. Bu durumda öncelikle yapılması gereken tedavi olmaktır. Çünkü insan, sağlığını korumaktan sorumludur. "Kaderimde ne varsa o olur." diyerek tedaviyi ihmal etmek doğru kader anlayışıyla bağdaşmaz. Bu konuda Hz. Muhammed (sav), *"Ey Allah'ın kulları! Tedavi olunuz. Şüphesiz Allah her hastalığın şifasını yaratmıştır."*[39] buyurarak hastalığa çare aramanın önemini belirtmiştir.

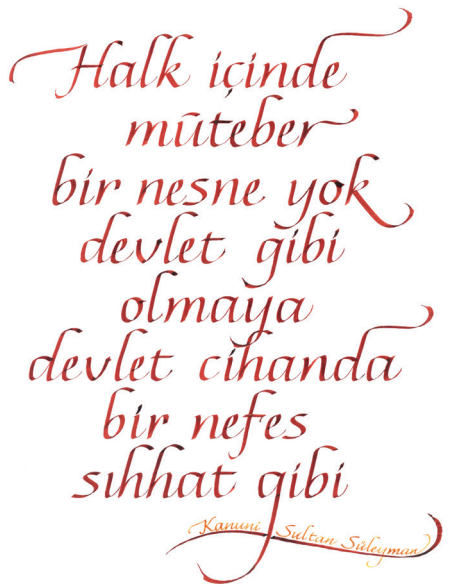
İnsan ve kader ilişkisinde insana düşen, sorumluğunu yerine getirmesidir. Kişi; beden ve ruh sağlığını korumak için temiz, iyi ve doğru olanı tercih etmelidir. Buna rağmen hasta olursa kötü talih, kara baht, kara yazı gibi ifadelerle sorumluluktan kaçmamalı, Yüce Allah'a dua etmeli ve tedavi görerek iyileşmenin yollarını aramalıdır.

Hz. Ömer ile ilgili şu olay; insanın kaderinin, seçimlerine bağlı olduğunu anlatan güzel bir örnektir: Hicret'in on yedinci senesinde Ebu Ubeyde bin Cerrah (ra) komutasındaki İslam ordusu, Şam'a gelen Hz. Ömer ile Suriye-Hicaz sınırındaki Serğ Köyü'nde buluşur. Ebu Ubeyde (ra), Şam civarında veba salgını olduğunu bildirir. Hz. Ömer bu durumu görüşmek üzere muhacir ve ensarı toplayarak istişarelerde bulunur. Ne var ki istişarelerden bir sonuç alınamaz. Kimisi "Sen bir görev için yola çıktın, bundan geri dönmeni uygun görmüyoruz." derken kimisi de "İnsanları tehlikeye atmanı doğru bulmuyoruz." der. Hz. Ömer, istişarelerine devam eder ve son olarak Mekke Fethi'ne katılmış muhacirlerle Kureyş'in ileri gelenlerini toplar. Bu son istişareden ittifakla geri dönme ve insanları veba tehlikesine atmama görüşü çıkar. Bunun üzerine Hz. Ömer, Medine'ye dönülmesi emrini verir. Fakat ordu komutanı Ebu Ubeyde (ra), Halife'ye "Allah'ın ka-

37 Bakara suresi 168. ayet.
38 Müddessir suresi 4-5. ayetler.
39 Ebu Davud, "Tıb", 1.

derinden mi kaçıyorsun?" diye sorar. Hz. Ömer, "Evet, Allah'ın bir kaderinden diğer bir kaderine kaçıyoruz." şeklinde cevap verir. Ardından "Develerini otlatmak için biri verimli, diğeri kıraç iki yamaçlı bir vadiye götürsen ve onları ister otu bol yerde ister çorak yerde otlatsan sonuçta her iki yerde de Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın?" diye sorar. Bu sırada, daha önce bir işi için aralarından ayrılmış olan Abdurrahman bin Avf (ra) çıkagelir ve bu konuyla ilgili bir bilgisinin olduğunu söyleyerek Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu nakleder: *"Şayet bir yerde veba hastalığı olduğunu işitirseniz oraya gitmeyin. Bir yerde veba hastalığı çıkarsa ve siz orada bulunursanız vebadan kaçarak oradan çıkmayın."* Kararının isabetli olduğu Resulullah'ın hadisiyle de teyit edilince Hz. Ömer, Allah'a (cc) hamdeder, orduya geri çekilme emri verip Medine'ye döner.[40]

YORUMLAYALIM

Görsel 1.17: Kanuni Sultan Süleyman'ın sağlığın önemiyle ilgili bir sözü

(Kanuni Sultan Süleyman, *Divan-ı Muhibbi*, 3/460)

Yukarıdaki dizelerde Kanuni Sultan Süleyman ne anlatmak istemiştir? Yorumlayınız.

TAMAMLAYALIM

Hadisteki boşlukları, verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

boş vaktin, ecel, hastalık, gençliğin, zenginliğin

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:
Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil:

İhtiyarlık gelmeden .....,	fakirlik gelmeden .....,	işler sıkışmadan .....,	..... gelmeden sağlığın,	..... gelmeden hayatın.

(Hâkim, *Müstedrek*, 4/341)

Bu karekod üzerinden kaderle ilgili kavramlar e-içeriğine ulaşabilirsiniz.

40 bk. Müslim, "Selâm", 98.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (as)

Hz. Musa'nın Firavun ile olan mücadelesi hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. Musa kıssası, Kur'an-ı Kerim'in birçok suresinde yer alır. Bu kıssaların anlatılmasının amacı geçmişte yaşanan olaylardan ders çıkarılmasıdır. Kıssalar incelendiğinde peygamberlerin mesajlarının ortak olduğu görülür. Bu mesajların özü; Allah'a (cc) kulluk etmek, hakka uygun ve adaletli davranmak, ahiret hayatının varlığına inanmaktır.

Görsel 1.18: Hz. Musa, Kur'an-ı Kerim'de 136 yerde zikredilmektedir.

Hz. Musa, Allah'a (cc) isyanda aşırı gitmiş bir topluma peygamber olarak gönderilmiştir. Onun doğumu, gençliği, peygamberliği, Firavun'a karşı mücadelesi, mucizeleri ve halkına önderlik edişi ibretlerle doludur.

Hz. Musa Mısır'da dünyaya geldi. Mısır, kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Hz. Musa doğduğunda Firavun olarak isimlendirilen Mısır hükümdarı ululuk taslıyor, ayırımcılık yaparak halkını bölüyordu. Firavun, İsrailoğullarının erkek çocuklarını kıyımdan geçirip kızlarını sağ bırakarak onları güçsüz düşürmek istiyordu.[41] Hz. Musa doğar doğmaz ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Ancak bir kişinin yaşaması da ölmesi de Yüce Allah'ın takdirindedir. Hz. Musa, Allah'ın (cc) koruması altındaydı. Yüce Allah, Hz. Musa'nın annesine **"... Onu emzir, başına bir şey gelmesinden endişe ettiğinde onu nehre bırak. Korkup kaygılanma. Biz onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız..."**[42] diye vahyetti. Allah'ın (cc) emrine uyan anne çocuğunu nehre bıraktı. Ablasına da onu izlemesini söyledi. Bir sandıkta nehre bırakılan çocuk, nehir sularında sürüklenerek Firavun'un sarayının önünde kıyıya vurdu. Firavun, tahtını düşünerek kim olduğunu bilmediği bu çocuğu da öldürmek istedi. Ancak Firavun'un karısı çocuğa karşı bir merhamet hissetti. Kur'an-ı Kerim'de bu olay şöyle dile getirilir: **"Firavun'un karısı 'O, senin ve benim göz aydınlığımız, muradımız olsun! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur veya onu evlat ediniriz.' demişti. Onlar işin farkında değillerdi."**[43]

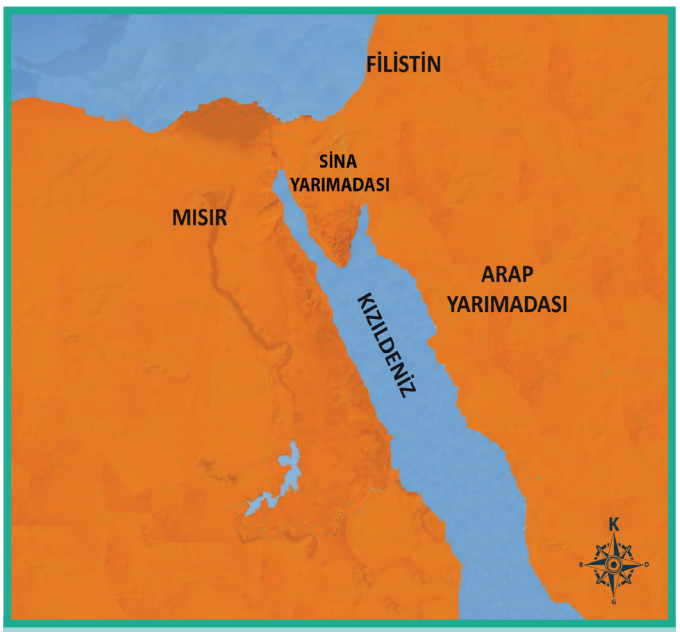
UNUTMAYALIM

"Ant olsun onların kıssalarında akıl sahipleri için ibretler vardır. Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat o, kendinden öncekiler için onay, her şey için detaylı açıklama, iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayettir."

(Yusuf suresi 111. ayet)

41 bk. Kasas suresi 4. ayet.
42 Kasas suresi 7. ayet.
43 Kasas suresi 9. ayet.

Çocuğu sahiplenen Firavun ve karısı ona bir sütanne aramaya başladılar. Saraya birçok sütanne getirildi. Çocuk bu sütannelerden hiçbirini emmiyordu. Kur'an-ı Kerim'de bu olayın devamı şöyle anlatılır: **"Biz önceden onun, başka sütanneleri kabul etmesini engellemiştik. Bunun üzerine ablası 'Sizin adınıza onun bakımını üstlenecek, üzerine titreyecek bir aile bulayım mı?' dedi. Böylelikle biz annesinin gönlü rahatlasın, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye onu annesine geri verdik fakat oradakilerin çoğu bunu bilmiyorlardı."**[44] Böylece Hz. Musa, Allah'ın (cc) takdiriyle Firavun'un sarayında kendi annesinin sevgi dolu ellerinde büyüdü.

Görsel 1.19: Hz. Musa'yla kavmi, Mısır'da ve Sina Yarımadası'nda yaşamıştır.

Hz. Musa, Firavun'un sarayında büyüyüp olgunlaşarak güçlü bir delikanlı hâline geldi. Bir gün yolda kavga eden iki kişiye rastladı. Bu kavga edenlerden biri Mısırlıydı, diğeri ise İsrailoğullarındandı. İsrailoğullarından olan kişi Hz. Musa'dan yardım istedi. Hz. Musa, kavgayı ayırmak isterken yanlışlıkla Mısırlının ölümüne sebep oldu.[45] Bunun üzerine Allah'a (cc) yöneldi ve **"Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim, beni bağışla!"**[46] diyerek tövbe etti.

Bu olay üzerine bir adam, "Ey Musa! Şehrin ileri gelenleri seni yakalamak için harekete geçtiler, şehirden hemen çıkmalısın." dedi.[47] Hz. Musa da Mısır'dan ayrılarak Medyen'e gitti. Medyen'de yaklaşık on yıl kaldıktan sonra eşiyle birlikte Mısır'a dönmek için oradan ayrıldı.[48] Mısır yolunda Yüce Allah, Hz. Musa'yı peygamber olarak seçtiğini bildirdi.[49] Onu Firavun ve Mısır halkını Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanmaya davet etmekle görevlendirdi. Hz. Musa bu görevin zorluğunun farkındaydı. Yüce Allah'a **"Kardeşim Harun benden daha açık ve düzgün konuşur. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Çünkü ben, onların beni yalanlamalarından korkuyorum."**[50] diye dua etti. Allah (cc), Hz. Musa'nın bu duasını **"... Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle bir güç vereceğiz ki bu sayede size erişemeyecekler, mucizelerimizle siz ve size tabi olanlar üstün geleceksiniz."**[51] buyurarak kabul etti.

44 Kasas suresi 12-13. ayetler.
45 bk. Kasas suresi 15. ayet.
46 Kasas suresi 16. ayet.
47 bk. Kasas suresi 20. ayet.
48 bk. Kasas suresi 27. ayet.
49 bk. Kasas suresi 30. ayet.
50 Kasas suresi 34. ayet.
51 Kasas suresi 35. ayet.

Yüce Allah **"İkiniz beraber Firavun'a gidin çünkü o iyiden iyiye azdı. Yine de ona söyleyeceklerinizi yumuşak bir üslupla söyleyin, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer."**[52] buyurdu. Bu daveti reddeden Firavun, Hz. Musa'yı zindana atmakla tehdit etti. Ancak Hz. Musa vazgeçmedi. Firavun'dan zalimlik ve azgınlığı bırakmasını istedi. Allah'ın (cc) izniyle mucizeler gösterdi. Hz. Musa asasını yere bırakınca asa kocaman bir yılana dönüştü.[53] Koynundan çıkardığı eli, gözleri kamaştıran bir nur gibi parlayıverdi.[54] Bu mucizeler Firavun'u şaşkına döndürdü. Ama o yine de iman etmemekte direndi. Mısır'ın en ünlü sihirbazlarını toplayarak Hz. Musa'nın gösterdiği mucizeleri gölgede bırakacağını düşündü. Sihirbazlar Hz. Musa'ya karşı halkın önünde hünerlerini sergileme gayretine girdiler. Ancak bütün çabaları, Hz. Musa'nın Allah'ın (cc) yardımıyla gösterdiği mucizeler karşısında boşa gitti.

Bu olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **"(Sihirbazlar) 'Ey Musa! Ya önce sen at ya da önce atanlar biz olalım.' dediler. (Musa) 'Siz atın.' dedi. Bunun üzerine onlar (ellerindekini) atınca insanların gözlerini büyülediler ve onlara korku saldılar. Büyük bir sihir yaptılar. Biz de Musa'ya 'Asanı at!' diye vahyettik. Bir de baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor! Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yaptıklarının asılsız olduğu anlaşıldı. İşte Firavun ve kavmi orada yenildiler ve küçük düşüp yarıştan çekildiler. Sihirbazlar derhâl secdeye kapandılar. 'Âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine iman ettik.' dediler."**[55]

Görsel 1.20: Firavun mezarlarının günümüzdeki görünümü.

Firavun, Hz. Musa ve Hz. Harun'un davetini kabul etmedi. Küfründe ısrar ederek kendi halkına ve İsrailoğullarına zulmetmeye devam etti. Firavun'un adamları da Hz. Musa'nın öldürülmesini istiyordu.[56] Hz. Musa, kavmini işkenceden kurtararak ata topraklarına götürmeyi planlıyordu. Yüce Allah'ın **"... Kullarımı geceleyin yola çıkar..."**[57] buyruğuyla Hz. Harun ile birlikte İsrailoğullarını toplayarak Filistin'e doğru yola çıktı. Gün doğumuyla Firavun ve ordusu onların peşine düştü. Kızıldeniz'in kıyısında Firavun, Hz. Musa ve kavmine yetişti. İsrailoğulları, Firavun ve ordusunu görünce korktular ve yakalanarak geri götürüleceklerini düşündüler. Çünkü kaçacakları bir yer kalmamıştı. Önlerinde deniz, arkalarında zalim bir kral vardı. "Eyvah, yakalandık!" diyerek sağa sola kaçışmaya başladılar. Hz. Musa ise vakarını bozmadı. Allah'ın (cc) ona bir çıkış göstereceğine inanıyordu. Kur'an-ı Kerim'de bu olayın devamı şöyle anlatılır: **"Musa, '... Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir.' dedi. Bunun üzerine Musa'ya 'Asanla denize vur!' diye vahyettik. Deniz derhâl yarıldı, her parça koca bir dağ gibi oldu. Ötekilerini de oraya getirdik. Musa'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık..."**[58]

52 Taha suresi 43-44. ayetler.
53 bk. Taha suresi 20. ayet.
54 bk. Neml suresi 12. ayet.
55 Araf suresi 115-122. ayetler.
56 bk. Araf suresi 127. ayet.
57 Şuara suresi 52. ayet.
58 Şuara suresi 62-65. ayetler.

Firavun, ordusuyla birlikte öfkeyle onları takip ediyordu. Ancak denizin ortasına geldiklerinde dalgalar kapandı. Firavun ve ordusu denizde boğuldu.[59]

Bu olaydan sonra yolculuk Sina Çölü'nde devam etti. Bir gün Hz. Musa, kardeşi Hz. Harun'u kendi yerine bırakarak kavminden ayrıldı.[60] Kırk gün Sina Dağı'nda kalan Hz. Musa'ya burada Yüce Allah tarafından ilahi emirler indirildi. İsrailoğulları ise Hz. Musa'nın yokluğunda Samiri adlı bir kişinin öncülüğünde buzağıya benzeyen, altından bir put yapmışlardı.[61] Hz. Harun onları engellemeye çalıştı. Kendisinin, Hz. Musa'nın vekili olduğunu söyleyerek yaptıklarından vazgeçmelerini ve emirlerine itaat etmelerini istedi.[62] Ancak onlar Hz. Harun'a kulak asmadılar.

Hz. Musa, kavminin yanına döndüğünde gördüklerine inanamadı ve çok öfkelendi. Önce buzağıyı parçaladı ve kardeşi Hz. Harun'a neden bu duruma engel olmadığını sordu. Daha sonra halkına şöyle seslendi: **"... Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaatte bulunmamış mıydı? Peki, size bu süre çok mu uzun geldi, yoksa Rabbinizin gazabına uğramak istediniz de onun için mi bana verdiğiniz sözden döndünüz!"**[63] Hz. Musa Samiri'yi kovdu, kavminden de tövbe etmelerini istedi. Onlar da söz vererek tövbe ettiler.

Allah'tan (cc) aldığı emirleri insanlara bildiren Hz. Musa, onlardan Allah'a (cc) kulluk ve ibadet etmelerini istedi. Allah'ın (cc) verdiği nimetleri kavmine hatırlatarak hep birlikte mücadele ederlerse Filistin'e gidebileceklerini söyledi. Ancak onlar bu çağrıya sırtlarını döndüler. İsrailoğulları kendileri için her zorluğa katlanan Hz. Musa ve Hz. Harun ile alay ederek onları yalnız bıraktılar.[64]

Hz. Musa, Yüce Allah'a yönelerek kendinden ve kardeşinden başkasına söz geçiremediğini dile getirdi. Yüce Allah, Hz. Musa'nın bu üzüntüsüne karşılık şöyle buyurdu: **"Öyleyse onlar yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşmak üzere oradan (kutsal topraklar) kırk yıl mahrum bırakılmışlardır. Artık sen yoldan çıkmış toplum için üzülme!"**[65] Firavun'un zulmünden kurtulan İsrailoğulları, sorumluluktan kaçtıkları için de çölde senelerce dolaşıp durmakla cezalandırıldılar.

Hz. Musa, doğduğu günden itibaren sıkıntılarla karşılaşmış fakat Allah'ın (cc) lütfu ile bunları aşmıştır. Peygamber olarak görevlendirildiğinde bütün peygamberler gibi batıla karşı hak mücadelesi vermiştir. Bu yolda en büyük destekçisi kardeşi Hz. Harun olmuştur. Zalim bir kral karşısında Allah'ın (cc) yardımıyla onurlu, kararlı ve sabırlı bir tavır sergilemiştir. Firavun'un inadı, İsrailoğullarının nankörlüğü, Hz. Musa'nın hak yolundaki gayreti insanlık için ibretlik tablolar içermektedir.

Bu karekod üzerinden Hz. Musa'yla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

59 bk. Taha suresi 78. ayet.
60 bk. Araf suresi 142. ayet.
61 bk. Taha suresi 85. ayet.
62 bk. Taha suresi 90. ayet.
63 Taha suresi 86. ayet.
64 bk. Maide suresi 21-24. ayetler.
65 bk. Maide suresi 25-26. ayetler.

İLKELER ÇIKARALIM

Hz. Musa'nın hayatından çıkarılabilecek ilkeleri boşluklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Bir Ayet Tanıyorum: Ayetelkürsi ve Anlamı

Ayetelkürsi ifadesinin sizdeki çağrışımları nelerdir?

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ۚ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ ۭ لَهٗ مَا
فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ مَنْ ذَا الَّذِيْ يَشْفَعُ عِنْدَهٗٓ
اِلَّا بِاِذْنِهٖ ۭ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا يُحِيْطُوْنَ
بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖٓ اِلَّا بِمَا شَاۗءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضَ ۚ وَلَا يَـــُٔـوْدُهٗ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ٢٥٥

Okunuşu

Bismillâhirraḥmânirraḥîm.

Allâhü lâ ilâhe illâ hüvel ḥayyül ḳayyûm
Lâ te'ḫuẕühû sinetüvvelâ nevm
Lehû mâ fissemâvâti vemâ fil ard
Menẕellezî yeşfeu indehû illâ biiẕnih
Ya'lemü mâbeyne eydîhim vemâ ḫalfehüm
Velâ yuḥîtûne bişey'immin ilmihî illâ bimâ şâ'
Vesia kürsiyyühüs semâvâti vel ard
Velâ yeûdühû ḥıfzuhümâ
Vehüvel aliyyül azîm

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O daima diridir (Hay), bütün varlığın idaresini yürütendir (Kayyum). O'nu ne uyuklama tutar ne de uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaat edecek olan kimdir? O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir. Onlar ise O'nun dilediği kadarından başka ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun sonsuz kudreti, gökleri ve yeri kaplar. Onları görüp gözetmek O'na ağır gelmez. Gerçekten yüce ve büyük olan yalnızca O'dur.

Ayetelkürsi, Bakara suresinin 255. ayetidir. İçinde "kürsi" kelimesi geçtiği için bu adı almıştır. Ayette, Allah'ın (cc) yüce sıfatları ve eşsiz gücü konu edilir.

Ayetelkürsi, İslam inancının temeli olan tevhit vurgusuyla başlar. Ardından ayette Allah'ın (cc) daima diri olduğuna; ilminin, iradesinin ve kudretinin her şeyi kuşattığına değinilir. Yine kâinatın yegâne sahibinin Allah (cc) olduğu ve bütün işlerin ancak O'nun takdiriyle gerçekleşeceği dile getirilir.

Ayetelkürsi'yle ilgili Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur: *"Bir farz namazın ardından Ayetelkürsi'yi okuyan kimse, sonraki namaza kadar Allah'ın himayesi altındadır."*[66] Bu hadis ışığında vakit namazlarından sonra koruma ve yardım için Ayetelkürsi okunur. Hz. Muhammed (sav) başka bir hadisinde Allah'a (cc) yönelerek bu ayeti okumanın insanı felaket ve kötülüklere karşı koruyacağını şöyle ifade etmiştir: *"Her kim akşam olunca Mümin suresinin ilk üç ayetini ve Ayetelkürsi'yi okursa bu iki Kur'an kıraati sayesinde sabaha kadar muhafaza olunur. Kim de aynı şeyleri sabahleyin okursa onlar sayesinde akşama kadar muhafaza edilir."*[67]

Hz. Muhammed (sav); güne başlarken, gece yatarken ve her namazdan sonra Ayetelkürsi'yi okumayı tavsiye etmiştir. Bu ayetin, anlamı üzerine tefekkür edilerek sık sık okunması gerektiği de hadislerden çıkan bir sonuçtur.

İŞARETLEYELİM

Aşağıdaki dörtlüklerde Ayetelkürsi'de geçen, Yüce Allah'ın eşsiz sıfatlarından bazıları yer almaktadır. Bu sıfatları tespit ederek işaretleyiniz.

...

O'nun gücü; Âlemi, fırıl fırıl döndürür.

O'nun nûr'u; güneşi, yıldızları söndürür.

O'nun emri; yedi kat, göğü yere indirir,

Azameti; ölçüye, sığmayan AZÎM dir O.

...

O'nun benzeri yoktur, hiç bir, yüceden yana,

O, çok yücedir amma, uzak değil insana,

Şah damarından bile, daha yakındır sana,

Her şeyin üstündedir, en yüksek ALİYY dir O.

...

...

Denizdeki yosundan, kırda çiçeğe kadar,

Balıklardan, kuşlardan, binbir böceğe kadar,

İlk vâr olan insandan, son geleceğe kadar,

Hepsine, hayat verip, yaşatan EL-HAYY dır O.

Evrende hiçbir yıldız, yörüngesinden sapmaz,

Bunca yalçın kayalar, dağlar yerinden kopmaz,

Denizler, yatağından, çıkıp taşkınlık yapmaz,

Yeri, göğü, herşeyi, tutan EL-KAYYÛM dur O.

...

(Numanoğlu, *Şuûr*, 2011, 383, 388-389.)

Bu karekod üzerinden Ayetelkürsi'yle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

66 bk. Taberani, *el-Mucemü'l-Kebir*, 3/83.
67 Tirmizi, "Fedailü'l-Kur'an,", 2.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

(âdetullah, ecel, Hz. Harun, Hz. İbrahim, kader, kaza, Rezzak)

1. Allah'ın (cc), evren ve içindeki canlı cansız tüm varlıklarla ilgili koyduğu kurallara sünnetullah ya da ..... denir.

2. Allah'ın (cc), sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona evrende gerçekleşecek her şeyi takdir etmesine ..... denir.

3. Ezelde bilinen ve takdir edilen şeyin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah (cc) tarafından yaratılmasına ..... denir.

4. .....; Yüce Allah'ın, yarattıklarına her türlü rızkı bol bol ihsan eden anlamına gelen ismidir.

5. Hz. Musa ve kardeşi ....., Firavun'a karşı mücadele etmiş iki büyük peygamberdir.

B. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1.

Bilgiler	Doğru	Yanlış
1. Allah (cc) her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır.	X	
2. Tevekkül güvenmek, dayanmak, teslim olmak gibi anlamlara gelir.		X
3. Cüzi irade her şeye hâkim olan, her şeyi içine alan iradedir.	X	
4. Allah'ın (cc) evrendeki uyumu sağlamak için koyduğu yasalara sünnetullah denir.	X	
5. Allah'ın (cc) bütün nesne ve olayları bilmesi ilim sıfatıyla ilgilidir.	X	

Cemil, verilen ifadelerin doğru ve yanlış olduğunu tablodaki gibi tespit etmiştir.

Buna göre Cemil'in doğru cevap sayısı kaçtır?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

2. I. "Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattık..." (Ahkaf suresi 3. ayet)

II. "İnsan ancak kendi çalışmasının karşılığını elde edebilir. Onun çalışması ileride kesinlikle gözler önüne serilecektir." (Necm suresi 39-40. ayetler)

III. "... Kararını verdiğin zaman artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Al-i İmran suresi 159. ayet)

Numaralanmış ayetler sırasıyla aşağıdaki kavramlardan hangileriyle ilgilidir?

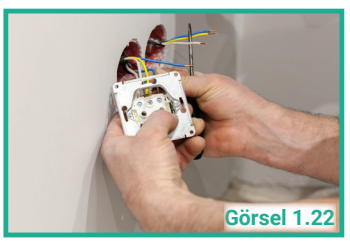
	I	II	III
A)	Ecel	Ömür	Tevekkül
B)	Rızık	Sağlık	Hastalık
C)	Başarı	Rızık	Ömür
D)	Ecel	Rızık	Tevekkül

3. **Aşağıdaki görsellerden hangisi doğru tevekkül anlayışına örnek olamaz?**

A)

Görsel 1.21

B)

Görsel 1.22

C)

Görsel 1.23

D)

Görsel 1.24

4. **Aşağıdaki ayetlerden hangisi Hz. Musa ve kavmiyle ilgili değildir?**

A) "Salihlerden bir peygamber olarak ona İshak'ı müjdeledik." (Saffat suresi 112. ayet)

B) "... Onu emzir, başına bir şey gelmesinden endişe ettiğinde onu nehre bırak. Korkup kaygılanma..." (Kasas suresi 7. ayet)

C) "... Ey kavmim! Buzağıya tapmakla kendinize zulmettiniz. Hemen yaratanınıza yönelip tövbe edin..." (Bakara suresi 54. ayet)

D) "... Asan ile denize vur, diye vahyettik. Deniz derhâl yarıldı, her parça koca bir dağ gibi oldu." (Şuara suresi 63. ayet)

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

5. Ayetelkürsi, İslam inancının temeli olan tevhit vurgusuyla başlar. Ardından Allah'ın (cc) daima diri olduğuna; ilminin, iradesinin ve kudretinin her şeyi kuşattığına değinilir. Yine kâinatın yegâne sahibinin Allah (cc) olduğu ve bütün işlerin ancak O'nun takdiriyle gerçekleşeceği dile getirilir.

Bu metinde Ayetelkürsi'yle ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) İslam inancının temelinin Allah'ın (cc) birliğine inanmak olduğuna

B) Allah'ın (cc) bilgisinin ve gücünün her şeyi kuşattığına

C) Her işin Allah'ın (cc) takdiri ile gerçekleştiğine

D) İbadetin, İslam'ın özü olduğuna

C. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. **Sünnetullah kavramı ne anlama gelir? Örnekler vererek açıklayınız.**

2. **Külli irade ve cüzi irade ne demektir? Kısaca açıklayınız.**

3. **"Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık."** (Kamer suresi 49. ayet) **ayetiyle anlatılmak istenen nedir? Kısaca açıklayınız.**

4. **Hz. Musa kıssası insanlara hangi mesajları vermektedir? Kısaca yazınız.**

5. **Ayetelkürsi'de hangi konular üzerine durulur? Maddeler hâlinde yazınız.**

Daha fazlası için...

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

D. Verilen kelimeleri bulmacada işaretleyiniz. Kalan harfleri sırayla yazarak şifreyi bulunuz.

REZZAK
KAZA
KADER
SÜNNETULLAH
İRADE
BİYOLOJİKYASA
FİZİKSELYASA
TOPLUMSALYASA
BAŞARI
ALİYY
KUDRET
ÂDETULLAH
KÜRSİ
HZMUSA
HZHARUN
ECEL
ÖMÜR
SAĞLIK
RIZIK
TEVEKKÜL
MISIR
FİRAVUN
İSRAİLOĞULLARI
HASTALIK
AZİM
SABIR
ÖLÇÜ
İMAN

A	R	L	A	L	R	A	T	E	V	E	K	K	Ü	L	K	H	B	H
K	E	S	L	E	I	Ö	İ	R	A	Z	İ	M	Ş	E	A	H	A	Ö
Ü	Z	A	İ	Y	Z	L	M	İ	K	U	D	R	E	T	D	Z	Ş	M
R	Z	B	Y	B	I	Ç	A	S	A	Ğ	L	I	K	İ	E	H	A	Ü
S	A	I	Y	R	K	Ü	N	M	I	S	I	R	Ö	L	R	A	R	R
İ	K	R	T	O	P	L	U	M	S	A	L	Y	A	S	A	R	I	Ç
K	A	Z	A	Ü	Y	H	A	S	T	A	L	I	K	E	G	U	H	İ
B	İ	Y	O	L	O	J	İ	K	Y	A	S	A	Ö	R	E	N	Z	R
Y	A	İ	S	R	A	İ	L	O	Ğ	U	L	L	A	R	I	R	M	A
F	İ	R	A	V	U	N	A	Â	D	E	T	U	L	L	A	H	U	D
S	Ü	N	N	E	T	U	L	L	A	H	T	E	C	E	L	M	S	E
I	Ş	T	F	İ	Z	İ	K	S	E	L	Y	A	S	A	I	R	A	

ŞİFRE:

.....

.....

.....

2. ÜNİTE

ZEKÂT VE SADAKA

Ünite Dijital Kopyası

Ünite Özet Sunusu

Kavramlar:

zekât
sadaka
infak
nisap
öşür

HAZIRLIK SORULARI

1. Bakara suresi 215, Münafikun suresi 10 ve Muhammed suresi 38. ayetlerin meallerini "https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/" internet adresinden bularak defterinize not ediniz.
2. "Zekât, sadaka, infak, nisap ve öşür" kavramlarının anlamlarını öğrenerek defterinize yazınız.
3. Çevrenizde bulunan bir yardım kurumunu araştırarak elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. "Sağ elin verdiğini sol el görmemelidir." (Buhari, Ezan, 36.) hadisinde anlatılmak istenen nedir? Araştırınız.
5. Şuayb Peygamber'in hayatını "https://islamansiklopedisi.org.tr/suayb" internet adresinden bularak okuyunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. İslam'ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem
2. Zekât ve Sadaka İbadeti
3. Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (as)
5. Bir Sure Tanıyorum: Maun Suresi ve Anlamı

1. İslam'ın Paylaşmaya ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem

İnsan, hangi konularda paylaşma ve yardımlaşmaya ihtiyaç duyar?

Paylaşma ve yardımlaşma sosyal hayatın bir gereğidir. İnsan, doğumundan itibaren çevresiyle ilişki kurarak hayatını sürdürür. Dünyaya geldiğinde önce anne ve babasının yardımına muhtaçtır. Zaman içinde kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını paylaşarak ve yardımlaşarak giderir. Rızkını temin etmek için başkalarıyla ortak çalışmalar yürütür. Eğitimi için öğretmene, hasta olunca doktora, ev yaptırmak için mimara ihtiyaç duyar. Bu nedenle birey ve toplum hayatının devamı paylaşma ve yardımlaşmaya bağlıdır.

Paylaşma ve yardımlaşma insanın yaradılışında var olan merhamet duygusundan kaynaklanır. Mahlukata merhamet göstermek insanın değerini artırır. Hz. Peygamber, *"Merhametliler (var ya!) ... Rahman işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin."*[1] buyurarak merhamet sahiplerinin Allah'ın (cc) rahmetiyle karşılaşacağını vurgular.

Görsel 2.1: Paylaşma ve yardımlaşma toplumları bir arada tutar.

Bir toplumda her insan eşit imkânlara sahip değildir. Sağlık, iş imkânları, eğitim düzeyi gibi faktörler insanların ekonomik gelirlerinin farklı olmasına sebep olur. Bazen kişi çalıştığı hâlde ailesinin geçimini sağlamak konusunda yetersiz kalabilir. Böyle durumlarda İslam, varlıklı kimselerin ihtiyaç sahibi olanlarla maddi imkânlarını paylaşmalarını ister. Kur'an-ı Kerim'de bu konu, **"Onların (zenginlerin) mallarında, muhtaç ve yoksullar için hak vardır."**[2] ayetiyle vurgulanır. İnfak, zekât, sadaka gibi ibadetlerle paylaşma ve yardımlaşma İslam toplumlarında yaygınlaşmıştır. Bu ibadetler zengin ile fakir arasındaki sevgi ve dostluk bağlarını geliştirir, toplumun barış ve huzuruna katkı sağlar.

İnsan; yaşam döngüsü içinde kimi zaman sevinç, kimi zaman üzüntüyle karşılaşır. İyi ve kötü günde başkalarına ihtiyaç duyar. Maddi olanaklarının yanında sevinç ve üzüntülerini de başkalarıyla paylaşmak ister. Çünkü sevinçler paylaştıkça çoğalır, üzüntüler ise paylaşıldıkça azalır. Sınavda başarılı olan bir öğrenci sevincini ailesi, akrabaları ve arkadaşlarıyla paylaşır. Çevresi onu kutlayıp başarısının sürekliliği için ona dua ederler. Yine bir spor müsabakasında elenen kişiyi, üzülmemesi için arkadaşları teselli eder. Düğün, sılayırahim, hasta ziyareti, taziye gibi gelenek hâline gelmiş uygulamalar toplumumuzda sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasının örnekleridir.

Hz. Muhammed (sav) yardımlaşma konusunda insanlara örnek olmuştur. Bir hadisinde,

1 Tirmizi, "Birr", 16.
2 Zariyat suresi 19. ayet.

"*Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez. Onu düşman eline bırakmaz. Her kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Her kim bir Müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da onun kıyamette sıkıntısını giderir. Her kim dünyada bir Müslümanın (ayıbını) örterse Allah da kıyamet günü onun (ayıbını) örter.*"[3] buyurarak kişinin yaptığı yardımın Allah'ın (cc) rızasını kazanmaya vesile olacağını bildirmiştir.

Paylaşma ve yardımlaşma iyilikleri, dostlukları çoğaltırken kötülükleri, düşmanlıkları azaltır. Kur'an-ı Kerim'de **"... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."**[4] buyrularak paylaşma ve yardımlaşmanın iyilik üzere olması gerektiği vurgulanır.

Kişi, paylaşma ve yardımlaşmaya yakın çevresinden başlamalıdır. Her birey kendi yakın çevresiyle ilgilenirse bütün toplumun birbirinden haberi olur, kimse yalnız ve sahipsiz kalmaz. **"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."**[5] ayetinde bu konu vurgulanarak paylaşma ve yardımlaşmada öncelik verilecek kişiler sıralanır.

2. Zekât ve Sadaka İbadeti

Başkalarına yardım ederken ve birilerinden yardım gördüğünüzde neler hissedersiniz?

İslam, paylaşma ve yardımlaşmayı ibadet kabul eder. Bu ibadetler zekât, infak ve sadakadır. Ayetler ve hadislerde bu konular birçok kez dile getirilir.

İslam'ın Temel İbadetlerinden Biri: Zekât

Zekât; sözlükte temizlenmek, çoğalmak, artmak, gelişmek ve bereket gibi anlamlara gelir. İslam'ın beş şartından biri olan zekât; zengin Müslümanların her yıl mallarından ve paralarından bir miktarı ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermesi demektir.[6] Zekât, ergenlik çağına gelmiş, akıllı, hür ve zengin Müslümanlara farzdır. **"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür."**[7] ayeti gibi çok sayıda ayette zekâtın farz olduğu vurgulanır. Zekâtın temel ibadetlerden biri olduğu Hz. Muhammed (sav) tarafından şu şekilde dile getirilir: *"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, haccetmek ve ramazan orucunu tutmak."*[8]

Paylaşma ve yardımlaşma insani bir yükümlülüktür. Kişi, kazancını dilediği gibi harcayabilir. Ancak zekât kişilerin isteğine bırakılmamıştır. Belirli bir miktarda malı olanların zekât vermesi şart koşulmuştur. Hangi maldan ne kadar, kimlere ve nasıl verileceği ayetlerde ve hadislerde belirlidir.

- **Kimler zekât vermelidir?**

3 Müslim, "Birr", 58.
4 Maide suresi 2. ayet.
5 Nisa suresi 36. ayet.
6 bk. Serinsu vd., "zekât", 398.
7 Bakara suresi 110. ayet.
8 Müslim, "İman", 21.

İslam; nisap miktarı mala sahip, akıllı, ergenlik çağına girmiş ve hür olan Müslümanları zekât vermekle mükellef kılar.

Nisap; zekât, hac ve kurban gibi ibadetleri yerine getirebilmek için Allah (cc) ve Resulü tarafından belirlenen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsüdür. Altın, gümüş, ticaret malları, para, büyük ve küçükbaş hayvanlar, toprak ürünleri, madenler ve deniz ürünleri zekât gerektiren mallardır. Bu malların nisap miktarları birbirinden farklıdır.

Temel ihtiyaçlardan zekât verilmesi gerekmez. Kişinin kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yeme, içme, barınma, giyinme, sağlık, eğitim, ulaşım gibi giderleri temel ihtiyaçlardır.

- **Zekât verilmesi gereken mallar hangileridir?**

  » Altın: Altının nisap miktarı 80,18 gramdır. Nisap miktarı ve fazlası altını olan kişiler zekât vermelidir. Gümüş, nakit para, ticaret malları ve menkul değerlerin de nisap ölçüsü altın gibidir. Bunların kırkta biri zekât olarak verilir.

  » Küçükbaş Hayvanlar: Küçükbaş hayvanlardan zekât verilmesi için en az kırk hayvana sahip olmak gerekir. Kırktan yüz yirmiye kadar bir koyun, yüz yirmi birden iki yüze kadar iki koyun verilir.

  Görsel 2.2: İslam, zengin Müslümanlara maddi değere sahip mallarının zekâtını vermeyi emreder.

  » Büyükbaş Hayvanlar: Büyükbaş hayvanlardan sığır ve manda için nisap miktarı otuz hayvandır. Otuzdan kırka kadar sığır için iki yaşında bir buzağı zekât olarak verilir. Kırk birden elli dokuza kadar üç yaşına basmış bir buzağı verilir.

  » Deve: Deve için nisap miktarı beş hayvandır. Her beş deve için bir koyun veya bir keçi zekât olarak verilir.

  » Toprak Ürünleri: Toprak ürünlerinde sulama, gübreleme gibi masraflar yoksa elde edilen ürünün onda biri, varsa yirmide biri oranında hasat zamanı zekât verilir. Toprak ürünlerinden verilen zekâta "öşür" adı verilmiştir. Öşür, onda bir anlamına gelir.

  » Madenler: Madenlerin zekâtı için nisap miktarı yoktur. Üzerinden bir yıl geçmesine bakılmadan çıkarılan madenin beşte biri zekât olarak verilir.

Zekât verilecek mal ne olursa olsun, bu malın bizzat kendisinden zekât verilebileceği gibi değeri hesap edilerek başka tür mallardan da verilebilir.

- **Kimlere zekât verilir?**

Farz ibadetlerin nasıl yapılacağı Kur'an-ı Kerim ve hadislerde belirtilir. Zekâtın kimlere verileceği Tevbe suresinin 60. ayetinde şöyle sıralanır: **"Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslam'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur. Allah çok iyi bilendir, hikmet sahibidir."** Bu ayete göre zekât verilmesi gereken kimseler şunlardır:

Görsel 2.3: İhtiyaç sahiplerini bulmak zekât verirken gözetilmesi gereken bir ilkedir.

- Yoksullar: Nisap miktarından daha az malı olan fakirlerdir.
- Miskinler: Hiçbir geliri ya da mal varlığı bulunmayan, başkalarına muhtaç kimselerdir.
- Zekât toplayan memurlar: Devlet adına zekât toplamakla görevli kişilerdir.
- Gönülleri İslam'a ısındırılmak istenenler: Müslüman olmadıkları hâlde kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimselerdir.
- Köleler: Özgürlükleri elinden alınmış kimselerdir.
- Borçlular: Borçlu olup mal varlıkları nisap miktarını aşmayan kimselerdir.
- Allah yolunda olanlar: İslam'ın öğrenilmesi, öğretilmesi ve yayılması için gayret edenlerdir.
- Yolda kalanlar: Memleketinden uzakta olup parasız ve çaresiz kalan kimselerdir.

- **Kimlere zekât verilmez?**

Kişi birinci dereceden yakınlarına; çocukları, torunları, annesi, babası, dedesi ve ninesine zekât veremez. Çünkü yakınlarının ihtiyaçlarını karşılamak zaten onun görevidir. Bunların dışında kalan ihtiyaç sahibi bütün akrabalara zekât verilebilir.

DOLDURALIM

Zekâtla ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri doldurunuz.

Zekâtı kim verir? → Zengin olan her Müslüman

Nelerden verir?	Ne kadar verir?	Kimlere verir?

Malını Allah (cc) Yolunda Harcamanın Adı: İnfak

Yardımlaşma ve paylaşma zekât ibadetiyle sınırlı değildir. Çünkü zekât zengin olanların dinî sorumluluğudur. Bunun dışında sırf Allah (cc) rızasını gözeterek başkalarına yardım etmek infak kavramıyla ifade edilir. İnfak, insanın Allah (cc) tarafından kendisine verilen nimetlere şükrünü göstermek için harcama yapması ve bağışta bulunmasıdır.[9] Bu yönüyle infak, farz olan zekâtı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı da içerir. Hiçbir karşılık beklemeden yapılan bu yardımlar Kur'an-ı Kerim'de övülür. **"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak vermiş bir taneye benzer ki her bir başakta yüz tane vardır. Allah, dilediğine böyle kat kat verir. Çünkü Allah'ın lütfu geniştir, ilmi ise her şeyi kuşatır."**[10] ayeti buna örnektir. Başka bir ayette de **"Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın (infak edin)..."**[11] buyrularak infakın önemi vurgulanır.

Görsel 2.4: İnfak, kişinin sevdiği şeylerden ihtiyaç sahiplerine vermesidir.

Hz. Muhammed (sav), *"Her türlü malda zekâttan başka ödenmesi gereken haklar da vardır."*[12] buyurarak fedakârlık ve cömertlik yönüyle de insanlara örnek olmuş ve rehberlik etmiştir. İnananları, zekât dışında da Allah (cc) için paylaşma ve yardımlaşmaya davet etmiştir. *"... Kim kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir..."*[13] sözüyle bu konuya dikkat çekmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerdeki paylaşmayla ilgili tavsiyeleri benimseyen İslam toplumlarında infak, kültürün bir parçası olmuştur. Vakıflar aracılığıyla şifahaneler, misafirhaneler, aşevleri, okullar, yollar ve çeşmeler yapılarak insanlığın hizmetine sunulmuştur.

Allah'a (cc) Sadakatin Göstergesi: Sadaka

YAZALIM

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça gerçek iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir."

(Al-i İmran suresi 92. ayet)

Yukarıdaki ayeti göz önünde bulundurarak yaptığınız veya karşılaştığınız iyilikleri düşününüz, aklınıza gelenleri yazınız.

.....

.....

.....

9 bk. Serinsu vd., "infak", 169.
10 Bakara suresi 261. ayet.
11 Bakara suresi 254. ayet.
12 Tirmizi, "Zekât", 27.
13 Müslim, "Birr", 58.

Sadaka, kelime olarak doğru söylemek ve verdiği sözde durmak demektir. Terim olarak Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin yaptığı hayırlı işlerin tamamını ifade eder. Sadaka kavramının anlamı çok geniştir. Zekât ve infak maddi yardımları, sadaka ise hem maddi hem de manevi yardımları ifade eder. Sadaka verecek kişinin zengin olması gerekmez. Herkes kendi durumuna göre istediği zamanda, istediği miktarda sadaka verebilir. Bununla birlikte bir güler yüz ya da bir güzel söz de sadaka sayılır. Sadaka veren kimse, Allah'ı (cc) unutmadığını, O'na verdiği kulluk sözüne bağlı olduğunu gösterir. Bu yönüyle sadaka Allah'a (cc) sadakatin ve bağlılığın bir işaretidir.

Yüce Allah, sadaka verenleri kat kat ödüllendireceğini **"Sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar ile Allah'a güzel bir borç verenlere, harcadıkları şey kat kat ödenir; üstelik onlar için bitmez tükenmez bir de ödül vardır."**[14] ayetiyle müjdeler. Hz. Peygamber, her türlü iyiliğin sadaka olduğunu bildirmiştir. Geçinmek için yapılan harcamaların sadaka sayılacağını *"Kişinin ailesi için yaptığı harcama da sadakadır."*[15] buyurarak dile getirir. *"Sadakanın en faziletlisi Müslümanın ilim öğrenmesi, sonra da onu Müslüman kardeşine öğretmesidir."*[16] hadisi sadakanın kapsamının ne kadar geniş olduğunu gösterir.

Sadakanın bereketi hiç kesilmeden devam eder. Kişi öldükten sonra bile yaptığı iyiliklerin ona sevap kazandıracağını Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle vurgular: *"Âdemoğlu öldüğü zaman amel defteri kapanır. Üç kimse bunun dışındadır: sadakayıcariye verenler, topluma yararlı bir ilim bırakanlar ve kendisine dua eden hayırlı çocuk yetiştirenler."*[17] Bu tür sadakalar sadakayıcariye diye isimlendirilir. "Sadakayıcariye" kesintisiz olarak devam eden sadaka demektir. Yol, köprü, çeşme, aşevi, eğitim kurumu, hastane, cami vb. yaptırmak ve bunların yapılmasına katkı sağlamak sadakayıcariye olarak değerlendirilir. İnsanlığa faydalı çalışmalar, icatlar ve yazılan kitaplar da sadakayıcariyedir. Bir evladın ömrünü güzel işlerle süslemesi ve anne babası öldükten sonra onlar için hayır yapması da sadakayıcariye kabul edilir.

Görsel 2.5: Hastaların, engellilerin ihtiyaçlarına yardımcı olmak sadakadır.

Sadaka çeşitlerinden biri de fıtır sadakasıdır. Fıtır sadakası fitre olarak da adlandırılır. Fitreyi

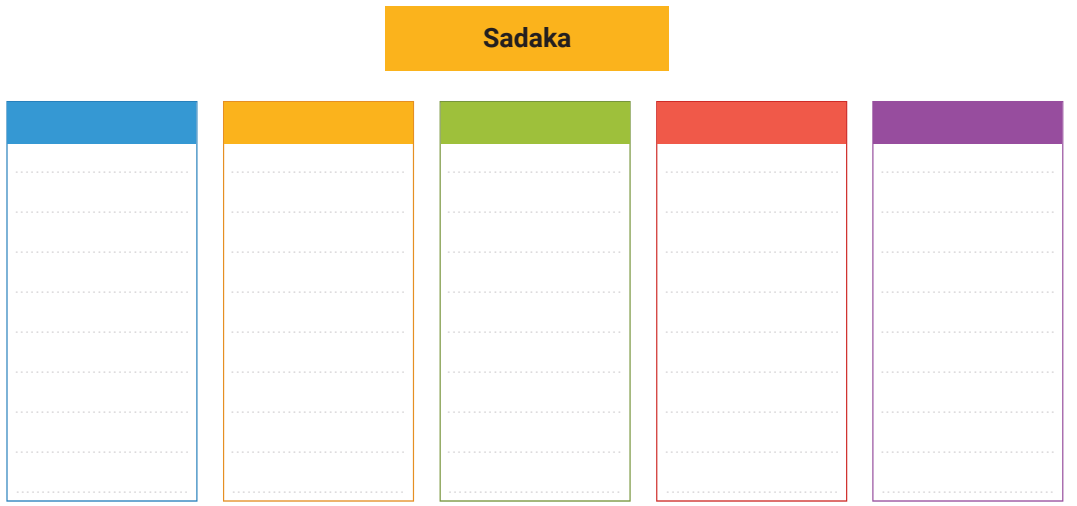
14 Hadid suresi 18. ayet.
15 Buhari, "İman", 41.
16 İbni Mace, "Sünnet", 20.
17 Müslim, "Vasıyye", 14.

ÖRNEK VERELİM

"Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasını düzeltmen sadakadır. Bir kimsenin hayvanına binmesine yardımcı olman veya eşyasını ona yüklemen sadakadır. Güzel söz de sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırman sadakadır."

(Buhari, "Sulh", 11)

Yukarıdaki hadisi göz önünde bulundurarak sadaka sayılabilecek başka örnekler veriniz.

nisap miktarı kadar mala sahip Müslümanların yılda bir kez ramazan ayında vermesi vaciptir. Ailenin bütün fertleri adına fitre verilir. Küçük çocukların fitrelerini aile büyükleri verir. Fıtır sadakası Yüce Allah'ın verdiği nimetlere şükretmenin bir gereğidir. Bayram namazı vaktine kadar bu sadaka ihtiyaç sahibi kişilere ulaştırılmalıdır.

Fitre miktarı bir kişinin günlük yemek masrafı kadardır. Bu miktarın alt sınırı ülkemizde her yıl Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenir. Kişiler, kendi gelir durumlarına göre, belirlenen miktardan daha fazlasını da verebilirler. Zekât verilebilecek kimselere fitre de verilir.

Zekât, infak ve sadaka vermenin inceliği nedir?

Bütün ibadetlerde olduğu gibi zekât, infak ve sadaka ibadetlerinde de gösterişten uzak durulmalı ve sadece Allah (cc) rızası gözetilmelidir. Bu ibadetlerin nasıl yapılması gerektiği Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır: **"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."**[18] Yine başka bir ayette **"Eğer sadakaları açıktan verirseniz ne güzel eğer onları fakirlere gizlice verirseniz bu sizin için daha da güzeldir..."**[19] buyrularak sadaka vermenin edebine dikkat çekilir.

3. Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları

18 Bakara suresi 262. ayet.
19 Bakara suresi 271. ayet.

YORUMLAYALIM

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler..."

(Bakara suresi 264 ayet)

Yukarıdaki ayeti, sadakayı usulüne göre vermenin önemi açısından yorumlayınız.

YAZALIM

Başkalarına yardım ederken neler hissettiğinizi yazınız.

Bu karekodlar üzerinden zekât ibadetiyle ilgili e-içeriklere ulaşabilirsiniz.

İhtiyaç sahibi birine yardım etmek, bize ve çevremizdekilere ne gibi faydalar sağlar?

Yardımseverlik, insanın doğuştan getirdiği bir duygudur. İyi bir insan olmak, darda kalana el uzatmakla mümkündür.

Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olan zekât ve sadakanın bireysel ve toplumsal birçok faydası vardır.

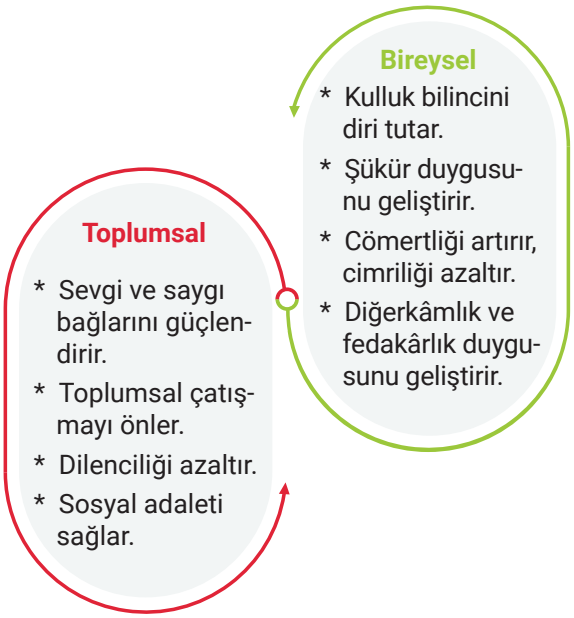
- Kulluk bilincini diri tutar.

Zekât ve sadaka veren kişi, **"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı zikretmekten alıkoymasın..."**[20] ayetini dikkate alarak mal ve mülk sevgisini Allah'a (cc) kulluğun önüne koymaz. Kişi, karşılık beklemeden sahip olduklarından muhtaçlara infakta bulunduğunda Allah'a (cc) kulluğun gereğini yerine getirmiş olur. Zenginlerin her sene mallarının zekâtını vermeleri, dünya malının bir emanet olduğunu hatırlamalarını ve Allah'ın (cc) emrine boyun eğmelerini sağlar.

- Şükür duygusunu geliştirir.

20 Münafikun suresi 9. ayet.

İnsan, kendisine ufak bir iyilik yapıldığında bile karşısındakine teşekkür eder. Allah'ın (cc) insana bahşettiği nimetler ise sonsuzdur. Bu nedenle insan, Yüce Allah'ın sonsuz ihsanına karşı da kayıtsız kalmamalıdır. Her nimetin kendine has şükrü vardır. Zekât vermek malın, sadaka ise sahip olunan her türlü imkânın şükrüdür. Bu ibadetleri yerine getiren kişinin Allah'a (cc) olan bağlılığı artar ve şükür duygusu gelişir.

Grafik 2.1: Zekât ve sadakanın faydaları

- Cömertliği artırır, cimriliği azaltır.

İnsanoğlunun bazı zaafları vardır. Bunlardan biri de cimriliktir. Hz. Muhammed (sav), *"Allah cömerttir ve cömertliği sever."*[21] buyurarak insanları yardımlaşma ve paylaşmaya teşvik etmiştir. Zekât ve sadaka ibadetiyle cömertliğin faziletini yaşayan kişi, cimrilik zaafından da kurtulur.

- Diğerkâmlık ve fedakârlık duygusunu geliştirir.

Kişinin, kendi ihtiyacı olduğu hâlde başkalarına yardımda bulunarak özverili davranması, onları kendisine tercih ederek fedakârlık yapmasına diğerkâmlık denir. Bu kavram "isar" olarak da adlandırılır.[22] Kur'an-ı Kerim'de **"Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarırsa işte kurtuluşa erecekler onlardır."**[23] buyrularak fedakârlık yapanların ödüllendirileceği müjdelenir. Fedakâr insan hem Allah'ın (cc) hem de insanların sevgisini kazanır.

- Sevgi ve saygı bağlarını güçlendirir.

Zekât ve sadaka, varlıklı kimselerle yoksul kimseler arasındaki sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirir. Zenginlere karşı oluşabilecek kıskançlığı ortadan kaldırarak huzur ortamının oluşmasına zemin hazırlar. Hz. Peygamber, *"Varlığım elinde olan Allah'a yemin olsun ki iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de (gerçek manada) iman etmiş olmazsınız."*[24] hadisinde gerçek imanın insanların birbirlerini sevmesiyle mümkün olacağını dile getirmiştir.

- Toplumsal çatışmayı önler.

Gelir dağılımındaki adaletsizlik toplumda kargaşaya neden olur. Temel ihtiyacını bile karşılayamayan kişilerde, kendilerini görmezden gelen zenginlere karşı birtakım olumsuz duygular gelişebilir. Bu durum zamanla toplumda düşmanlık, haset, kin ve nefreti yaygın-

21 Tirmizi, "Edeb", 41.
22 bk. Sürmeli vd., "isar", 175
23 Haşr suresi 9. ayet.
24 Ebu Davud, "Edeb", 130.

laştırır. Çaresiz kalanlar hırsızlık ve gasp gibi yanlış davranışlara yönelebilirler. Zenginler, servetlerinde yoksulların da hakkı bulunduğu bilinciyle hareket edip onların ihtiyacını giderdiklerinde sadece sevap kazanmaz, toplumda kin ve nefret ortamının oluşmasını da engellemiş olurlar.

- Dilenciliği azaltır.

Toplumun huzuru, bütün fertlerin temel ihtiyacını karşılayacak düzeyde gelir sahibi olmasına bağlıdır. Savaş, göç, işsizlik ve sağlık sorunları gibi sebeplerle temel ihtiyaçlarını karşılayamayan kişilere yardım etmek, Müslüman olmanın hatta insanlığın bir gereğidir. Zekât, sadaka ve infak sayesinde muhtaçların temel ihtiyaçları karşılanmış olur. Bu ibadetler dilenciliğin yaygınlaşmasına engel olur.

- Sosyal adaleti sağlar.

Toplumlar doğası gereği farklı sosyal ve ekonomik koşullara sahiptir. Bu koşullar iklim, iş olanakları, hayat tarzı vb. açılardan farklılıklar gösterir. Zekât ve sadaka, insanlar arasındaki ekonomik dengesizliği azaltarak sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur.

İnfak Kültürümüzden Örnekler

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki hadisleri göz önünde bulundurarak zekât ve sadakanın toplumun birlik ve beraberliğine katkısını değerlendiriniz.

"Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ederse komşusuna iyilik etsin!" (Müslim, "İman", 77)

"Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiği şeyi din kardeşi için de sevip arzu etmedikçe gerçek anlamda iman etmiş olmaz." (Buhari, "İman", 7)

"Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Müslim, "Birr", 66)

"Müminin mümine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sımsıkı kenetleyip tutan binalar gibidir." (Buhari, "Salât", 88)

Kişilerin helal kazançlarını, servetlerini ve değerli mallarını bağışlamaları sonucu oluşan hayır kurumlarına vakıf denir. Bu kurumlar toplumun faydası için çalışır. Hz. Peygamber, malını vakfetme konusunda Müslümanlara öncülük yapmış ve Medine'deki yedi arazisini vakıf olarak bağışlamıştır. İslam tarihi boyunca çeşitli alanlarda faaliyet gösteren binlerce vakıf kurulmuştur. Bu vakıflar, sadece insanlara değil hayvanlara ve çevreye de faydalı olmaya çalışmıştır.

Vakıf Guraba Hastanesi: 1845 yılında Osmanlı Padişahı Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. Bu hastanede fakir ve kimsesizler ücret ödemeden

tedavi olmuşlardır.

Darülaceze: Kimsesiz çocukları, yaşlı ve muhtaçları barındırmak amacıyla Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid tarafından 1896'da İstanbul'da yaptırılan hayır kurumudur.

Gurabahane-i Laklakan: 19. yüzyılda, başta leylekler olmak üzere göçmen kuşların bakım ve tedavisinin yapılması amacıyla kurulmuştur.

Görsel 2.6: Osmanlı Dönemi'nde hasta leyleklerin bakım ve tedavisinin yapılması amacıyla bir hastane kurulmuştur.

Sadaka Taşı: Bu uygulama, kültürümüzde insan onuruna verilen değeri gösterir. Sadaka vermek isteyenler, içi oyuk yüksek bir taşın üzerine sadakalarını bırakırlardı. Yoksullar da ihtiyaç duydukları miktarı oradan alırlardı. Yardım edenle yardım edilen birbirini görmez, en ufak bir incinme olmazdı.

Zimem Defteri: Zimem defteri, mahalle esnafının kendilerinden veresiye alışveriş yapanların borçlarını yazdığı defterdir. Özellikle ramazan ayında zenginler, esnafı gezerek insanların borçlarını ödeyip bunların defterden silinmesini sağlarlardı. Bazı zenginler bu defteri satın alarak hiçbir borç bırakmazdı. Borcunu ödemeye gelen kişilere esnaf "Artık sizin borcunuz kalmadı." derdi. Borcu ödeyen kişinin kimliğini de söylemezlerdi.[25]

Tarihimizdeki bu uygulamalar infak kültürünün toplumdaki etkisini gösterir. Vakıflar günümüzde de birçok alanda faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca sadaka taşı, zimem defteri gibi uygulamaların yeniden canlandırıldığıyla ilgili çok sayıda haber görmekteyiz.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (as)

PROJE HAZIRLAYALIM

İnfak kültürümüzle ilgili örneklerden yola çıkarak ihtiyaç sahiplerine yardım amacıyla arkadaşlarınızla birlikte bir proje hazırlayınız.

Peygamberlerin hayatını öğrenmek bize neler kazandırır?

Yüce Allah, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sav) kadar insanları hakka ve adalete davet etmek için birçok peygamber göndermiştir.[26] Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin hayatlarından bazı kesitlere yer verilir. Bu peygamberlerden birisi de Hz. Şuayb'dır.

Hz. Şuayb'ın Daveti

25 Ünüvar, "Zimem Defteri", 59.
26 Nahl suresi 36. ayet.

Hz. Şuayb, Kuzeybatı Arabistan ve Akabe Körfezi'nin doğu kıyılarında yaşayan Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Bu şehir ticaret yolları üzerine kurulmuş önemli bir merkez olduğundan halkın temel uğraşı ticaretti. Medyen halkı; Hz. İbrahim'in getirdiği tevhit inancından uzaklaşmış, başka ilahlar edinmeye başlamıştı. İnançlarındaki sapma, yaşantılarına yansımıştı. En çok da ticarette yalan ve hileye başvurarak dürüstlük ve adaletten ayrılmışlardı. Hz. Şuayb, halkı Allah'a (cc) kulluk etmeye ve yanlış davranışları terk etmeye çağırdı. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilir: **"... Ey kavmim, dedi, yalnız Allah'a kulluk edin çünkü sizin ondan başka tanrınız yoktur..."**[27]

Ölçü ve Tartıda Dürüst Olmaya Çağrı

Medyenliler toplumsal hayatta yalan, hile ve bozgunculuğu tercih etmişlerdi. Hz. Şuayb **"Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. İnsanların eşyalarını (mallarını ve haklarını) eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın."**[28] diyerek kavmini uyardı. Kur'an-ı Kerim'de **"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, âlemlerin Rabbinin huzuruna çıkacakları o büyük günde diriltileceklerini akıllarına getirmiyorlar mı?"**[29] buyrularak ölçü ve tartıda hile yapanların sonları hatırlatılır.

Görsel 2.7: Medyen, Kuzeybatı Arabistan ve Akabe Körfezi'nin doğu kıyılarında bulunan bir bölgedir.

Hz. Şuayb'ın Daveti Karşısında Medyen Halkının Tavrı

Medyen halkı, peygamberlerinin davetine karşı çıktı. Hz. Şuayb'ın davetini kabul edenlere de engel olmaya çalıştılar. Yer yer zor kullandılar. Hz. Şuayb'ı yalancılıkla suçlayarak kurdukları hile düzenini sürdürmek istediler. Bu tavırlarının yanlışlığını inkârcılara anlatan Hz. Şuayb, Allah'ın (cc) bahşettiği nimetleri onlara hatırlattı. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **"Yol başlarını tutup da iman edenleri tehdit ederek ve doğru yolu eğri göstererek onları Allah'ın yolundan alıkoymayın. Unutmayın ki vaktiyle sizin sayınız pek azdı, sonra Allah sizi çoğaltti..."**[30]

Medyen Halkı Hz. Şuayb'ın İnanç ve İbadetiyle Alay Etti

Hz. Şuayb'ın davetinden rahatsız olan Medyen halkının inkârcıları, hakikati kabule yanaşmadılar. Hz. Şuayb'ı küçümseyerek namazıyla alay ettiler. Bu durum, inkârcıların müminlerin ibadetlerinden nefret ettiklerinin bir göstergesiydi. Namazın, atalarının dinine ters bir eylem olduğunu iddia ederek şöyle dediler: **"... Ey Şuayb! Babalarımızın taptığını yahut mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen ger-**

27 Araf suresi 85. ayet.
28 Hud suresi 85. ayet.
29 Mutaffifin suresi 1-6. ayetler.
30 Araf suresi 86. ayet.

çekten yumuşak huylu ve aklı başında bir adamsın."[31] Onların bu tavırlarına karşı Hz. Şuayb **"... Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya benim, Rabbimden açık bir delilim varsa ve O bana tarafından güzel bir nasip vermişse! Size yasakladığımı kendim yapmak niyetinde değilim. Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na dayanıyor ve O'na yöneliyorum."**[32] diyerek cevap verdi.

Hz. Şuayb Tehditlere Asla Boyun Eğmedi

Medyenliler, Hz. Şuayb'ı ve onunla beraber olanları yurtlarından çıkarmakla tehdit etti. Hz. Şuayb, müşriklerin tehditlerine aldırış etmedi ve asla yolundan dönmeyeceğini onlara ifade etti. Onun hak yolundaki direnci, müşriklerin baskısını daha da artırdı. Onu zayıf biri olarak gördüklerini ve taşlayarak öldürebileceklerini söylediler. Hz. Şuayb ise bütün peygamberler gibi ne pahasına olursa olsun asla yolundan dönmeyeceği ve tebliğ görevini bırakmayacağı karşılığını verdi. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **"Medyenliler 'Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz, ayrıca aramızda seni zayıf görüyoruz! Eğer kabilen olmasaydı seni mutlaka taşlayarak öldürürdük. Bizim karşımızda sen güçlü biri değilsin.' dediler. Şuayb da 'Ey kavmim! Size göre benim kabilem Allah'tan daha mı hatırlı ki O'nu arkanıza atıp unuttunuz. Şüphesiz ki Rabbim yaptıklarınızı kuşatmıştır. Ey kavmim! Elinizden geleni yapın! Ben de yapacağım! Kimin başına aşağılayıcı bir azap geleceğini ve (böylece) yalancının kim olduğunu yakında öğreneceksiniz! Bekleyin! Ben de sizinle beraber beklemekteyim.' dedi."**[33]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Şuayb, çok güzel ve etkili bir şekilde konuştuğu ve ustaca bir hitabet yeteneğine sahip olduğu için "Hatîbu'l-Enbiya" yani "peygamberlerin hatibi" olarak ün kazanmıştır.

(bk. Serinsu vd., "Şuayb Peygamber", 343)

Medyenlilerin Sonu

Hz. Şuayb; Medyenlilerin yaptıkları onca zorbalığa rağmen her fırsatta onları bir olan Allah'a (cc) kulluk etmeye, haksızlıktan vazgeçmeye ve ticaretlerinde hilekârlığı bırakmaya davet etti. Eğer yaşantılarına olumlu yönde değişiklik yapmadan devam ederlerse sonlarının iyi olmayacağını anlattı: **"Ey kavmim! Bana karşı olan düşmanlığınız, Nuh kavminin veya Hud kavminin yahut Salih kavminin başına gelenin benzeri bir felaketi sakın sizin de başınıza getirmesin. (Ve unutmayın ki) Lut kavmi sizden uzak değildir. Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok sevendir."**[34] Bu sözlere de aldırış etmeyen Medyenlileri Yüce Allah şiddetli bir azap ile cezalandırdı. Hz. Şuayb ve müminler ise Allah'ın (cc) yardımıyla hayatlarına devam etti. Yüce Allah, bu durumu **"Emrimiz geldiğinde Şuayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri ise o korkunç ses yakaladı da yurtlarında yüzüstü serilip kaldılar. Sanki onlar orada hiç yaşamamışlardı. İşte bakın, Medyen de Semud gibi yok olup gitti."**[35] ayetleriyle haber verir. Şuayb Peygamber'in kıssası, insanlık için önemli dersler içermektedir.

31 Hud suresi 87. ayet.
32 Hud suresi 88. ayet.
33 Hud suresi 91-93. ayetler.
34 Hud suresi 89-90. ayetler.
35 Hud suresi 94-95. ayetler.

İLKELER ÇIKARALIM

Hz. Şuayb'ın hayatından ilkeler çıkararak boşluklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

Bu karekod üzerinden Hz. Şuayb'ın hayatıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

5. Bir Sure Tanıyorum: Maun Suresi ve Anlamı

İyilik yaparken nelere dikkat edilmelidir?

Bu sure, Kur'an-ı Kerim'in yüz yedinci suresidir. Mekke'de inmiştir. Toplam yedi ayetten oluşur. Sure, adını son ayette geçen Maun kelimesinden almıştır. "Maun" yardım, zekât ve komşuların günlük olarak birbirinden alıp verdikleri ihtiyaç maddeleri anlamlarına gelir.[36]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَرَاَيْتَ الَّذِىْ يُكَذِّبُ بِالدِّيْنِ ۝١ فَذٰلِكَ الَّذِىْ يَدُعُّ
الْيَتِيْمَ ۝٢ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ۝٣ فَوَيْلٌ
لِّلْمُصَلِّيْنَ ۝٤ اَلَّذِيْنَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُوْنَ ۝٥ اَلَّذِيْنَ
هُمْ يُرَآءُوْنَ ۝٦ وَيَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ ۝٧

Okunuşu

Bismillâhirraḥmânirraḥîm.

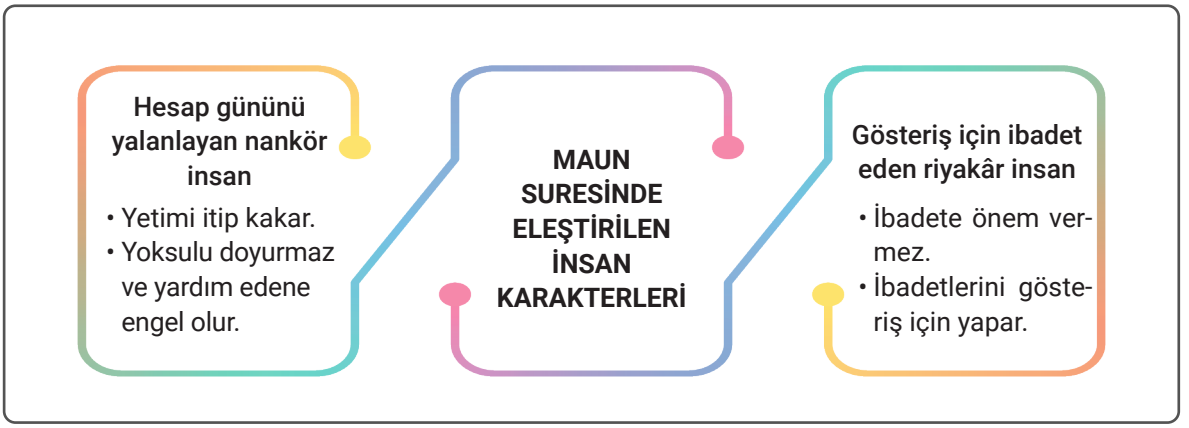
1. Eraeytelleẕî yükeẕẕibü biddîn
2. Feẕâlikelleẕî yedu'ulyetîm
3. Velâ yeḥuddu alâ taâmilmiskîn
4. Feveylüllil musallin
5. Elleẕînehüm an salâtihim sâhûn
6. Elleẕînehüm yürâûne
7. Veyemneûnel mâûn

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

1. Gördün mü, o hesap ve ceza gününü yalanlayanı?
2-3. İşte o, yetimi itip kakan, yoksula yedirmeyi özendirmeyen kimsedir.
4. Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki
5. Onlar namazlarını ciddiye almazlar.
6. Onlar (namazlarıyla) gösteriş yaparlar.
7. Ufacık bir yardıma bile engel olurlar.

36 bk. Serinsu vd., "maun", 225.

Grafik: 2.2

Maun suresinde, yetimlere kaba davranmak ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmemek kınanır. Surede, bu tür davranışların asıl sebebinin ahirete inanmamak olduğu açıklanır. Yetimler ve yoksullar, toplumun zayıf ve korunmaya muhtaç kesimleridir. Bunların itilip kakılması ve küçümsenmesi, zayıfların haklarının hiçe sayıldığı anlamına gelir. İslam'ın en önemli hedefi; insanlar arası adaleti sağlamak, sevgi ve saygıyı yaygınlaştırmak, sıkıntıların ve mutlulukların paylaşıldığı bir toplum oluşturmaktır. Kur'an-ı Kerim'de yetimlerin ve yoksulların korunup gözetilmesiyle ilgili pek çok ayet vardır. **"Yetimlere mallarını verin. Helali haram olanla değiştirmeyin, onların mallarını kendi malınıza katarak yemeyin. Çünkü böyle yapmanız, gerçekten çok büyük bir günahtır."**[37] ayeti yetimlerin haklarına dikkat çeker. Hz. Muhammed (sav) de *"Müslümanlara ait en hayırlı ev, içinde yetime iyi muamele edilen evdir. Müslümanlara ait en kötü ev de yetime kötü muamele edilen evdir."*[38] buyurarak yetimlere değer vermenin önemini dile getirir.

Maun suresinin son dört ayetinde ise Yüce Allah'a gerçek anlamda kulluk yapmayanlar eleştirilir. Namaz kılarken gösteriş yapmanın namazın özüne uygun olmadığı belirtilir. Çünkü ibadet, yalnızca Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla yapılmalıdır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de, **"Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz."**[39] ayetinde de ifade edilir.

Kişinin namazı ciddiye almaması, namaz kılıyor görünse bile onun özünden uzak kalması riya kavramıyla ifade edilir. Riya, dinî davranışlarla ilgili bir terim olup bir kimsenin, ibadetleri ve güzel davranışları insanlara gösteriş için yapması ve kendisini erdemli birisi gibi göstermesidir.[40] İyilikleri Allah (cc) rızası yerine insanlardan gelecek maddi veya manevi çıkarlar için yapmak da riya sayılır. İşte Maun suresinde bu tutum kınanır.

Görsel 2.8: Sadaka taşı, yardım ederken ihtiyaç sahibini incitmeyen güzel bir örnektir.

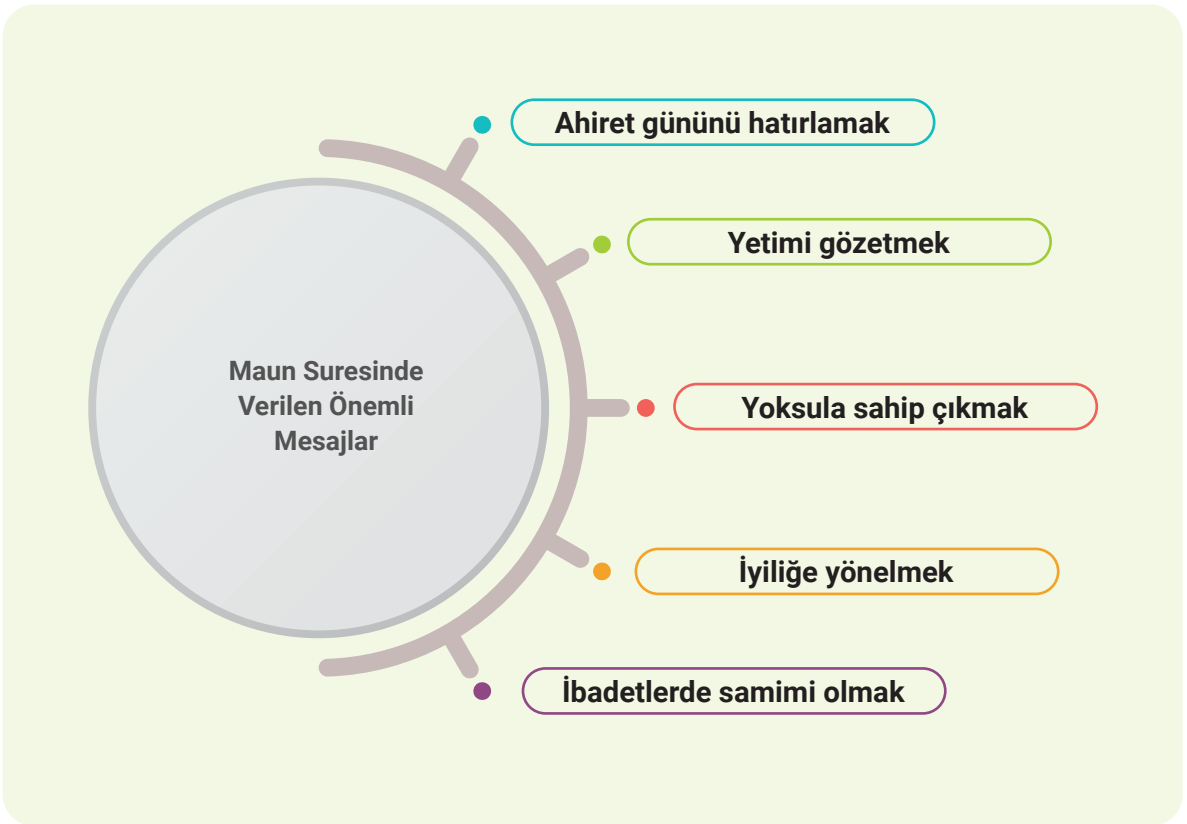
37 Nisa suresi 2. ayet.
38 İbni Mace, "Edeb", 6.
39 Fatiha suresi 5. ayet.
40 bk. Serinsu vd., "riya", 308.

UNUTMAYALIM

İhlas kavramı şirk ve riyadan, batıl inançlardan, kötü duygulardan, çıkar hesaplarından ve genel manada gösteriş arzusundan kalbi temizlemeyi, her türlü hayırlı faaliyete iyi niyetle yönelmeyi ve her durumda yalnızca Yüce Allah'ın rızasını gözetmeyi ifade eder.

(Ateş, "İhlâs", 21/535)

Bu surede Allah'a (cc) samimi şekilde ibadet etmekle yardımlaşma ve dayanışmanın birbirinden ayrılamayacağı vurgulanır. Buna göre gerçekten ahirete inanan insan, Allah'a (cc) ve yaratılmışlara karşı görevlerini yerine getiren kimsedir. Böyle bir insan kendisi iyilik yaparken başkalarını da buna teşvik eder.

Grafik 2.3

Bu karekod üzerinden Maun suresiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

(fidye, fitre, Hz. Şuayb, Maun, sadakayıcariye, zekât)

1. Kişinin ölümünden sonra da sevabı devam eden hayırlara ..... denir.
2. Yüce Allah, ... ibadetiyle zenginlere, toplumda bulunan ihtiyaç sahiplerini düşünmeyi ve kollamayı öğretir.
3. Gücü yetenlerin, ramazan ayının sonuna kadar vermekle yükümlü oldukları sadakaya ..... denir.
4. Ölçü ve tartıda adaletsiz davranarak toplumda kargaşa çıkaran Medyen halkına, kardeşleri ..... peygamber olarak gönderilmiştir.
5. Kur'an-ı Kerim'de 107. sırada yer alan ..... suresinin ismi yardım anlamına gelir.

B. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi paylaşma ve yardımlaşma ilkesine uygun bir davranış <u>değildir</u>?**

   A) Bir öğrencinin, yiyeceğinin yarısını bölerek arkadaşına ikram etmesi.

   B) Kişinin, beğenmediği ve eskimiş eşyaları ihtiyaç sahiplerine vermesi.

   C) Kişinin, evde düzenli ve temiz yaşayarak ailenin yükünü azaltması.

   D) Bir kişinin mahalle bakkalındaki askıya iki adet ekmek bırakması.

2. "Resulullah, 'Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et.' diye buyurdu. Bunun üzerine birisi 'Ey Allah'ın Resulü! Eğer mazlumsa yardım ederim. Ama zalimse ona nasıl yardım edeceğim?' dedi. Hz. Peygamber buyurdu ki: Onu zulümden uzaklaştırırsın veya onun zulmüne engel olursun. İşte bu, ona yapacağın yardımdır." (Buhari, "İkrah", 7)

   Bu hadisten hareketle;

   I. Kişi, kardeşine yardım etmelidir.

   II. Kişi, haksız da olsa akrabasını savunmalıdır.

   III. Bir insanın kötülük yapmasına engel olmak da yardımdır.

   yargılarından hangisine ya da hangilerine ulaşılır?

   A) Yalnız I. **B)** I ve II.

   C) I ve III. **D)** I, II, ve III.

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

3.
- "Onlar, bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler..." (Al-i İmran suresi 134. ayet)
- "Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler." (İnsan suresi 8.ayet)

Bu ayetlerde müminlerin aşağıdaki özelliklerinden hangisine değinilmemiştir?

A) Cömertlik
B) Diğerkâmlık
C) Doğruluk
D) Yardımseverlik

4. **Aşağıdaki ayetlerden hangisi Hz. Şuayb ve kavmiyle ilgilidir?**

A) "Bizim gözetimimiz altında ve öğrettiğimiz şekilde gemiyi yap, haktan sapanlar için bana başvuruda bulunma! Onlar boğulacaklar!" (Hud suresi 37. ayet)

B) "Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın gönderdiği deve. Onu bırakın Allah'ın mülkünde otlasın. Ona kötülük etmeyin, sonra sizi yaklaşan bir azap yakalar." (Hud suresi 64. ayet)

C) "Sen ve kardeşin mucizelerimle gidin, beni anmakta gevşeklik göstermeyin." (Taha suresi 42. ayet)

D) "Ey kavmim! Ölçüyü, tartıyı adaletle tam yapın, insanların mallarının değerini düşürmeyin, yeryüzünde bozgunculuk yaparak başkalarına zarar vermeyin." (Hud suresi 85. ayet)

5. İniş sırasına göre on yedinci, Mushaf'taki sıraya göre yüz yedinci suredir. Tekâsür suresinden sonra, Kâfirun suresinden önce Mekke'de inmiştir. Surede biri Allah'ın (cc) nimetlerini ve hesap gününü inkâr eden nankör, diğeri amellerini gösteriş için yapan riyakâr olmak üzere iki tip insan tasvir edilmektedir.

Parçada Maun suresiyle ilgili aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına yer verilmemiştir?

A) Ayet sayısı kaçtır?
B) Nazil olduğu yer neresidir?
C) İçeriğinde hangi konular vardır?
D) Kur'an-ı Kerim'de kaçıncı sırada yer alır?

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

C. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İslam dininin paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi yazınız.

2. Paylaşma ve yardımlaşmanın bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir? Kısaca yazınız.

3. Bakara suresi, 261. ayetindeki "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak vermiş bir taneye benzer ki her bir başakta yüz tane vardır..." ifadesinde verilen mesajı yazınız.

4. İnfak kültürü sayesinde toplumumuzda oluşan kurumlara örnekler yazınız.

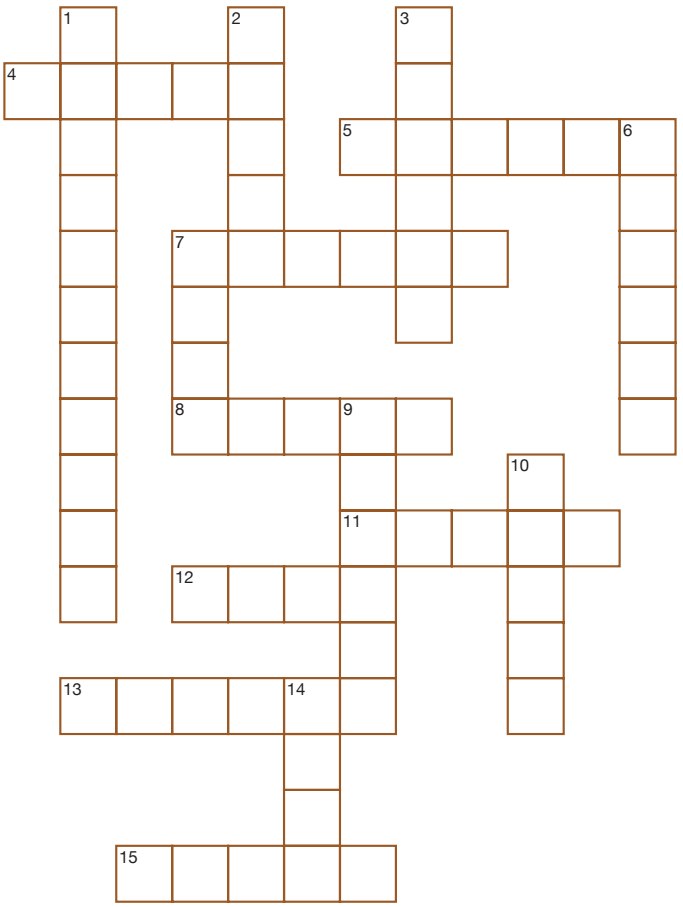
5. Hz. Şuayb kıssası, insanlara hangi mesajları vermektedir? Kısaca yazınız.

6. Maun suresinde hangi konular yer alır? Maddeler hâlinde yazınız.

Daha fazlası için...

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

D. Bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

4. Elindeki imkânları kullanmaktan aşırı derecede kaçınan ve harcanması gereken yerde harcamayan, pinti.

5. Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin yaptığı maddi ve manevi yardımların tamamı.

7. Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği halkın yaşadığı yer.

8. Zekât verebilmek için belirlenen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsü.

11. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetmek, sözün öze uyması, riyadan uzak olmak.

12. Toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi.

13. Elindeki maddi ve manevi imkânları meşru ölçüler içinde karşılık beklemeden başkalarına veren kimse.

15. İnsanın, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için harcama yapması ve bağışta bulunması.

Yukarıdan Aşağı

1. Kişinin, kendi ihtiyacı varken başkalarına yardımda bulunarak özverili davranması, onları kendisine tercih etmesi.

2. Yılda bir defa Ramazan Bayramı'ndan önce fakirlere verilmesi gereken sadaka.

3. Allah'ın (cc) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (cc) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

6. Bir işi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek, hak ve hukuka uygunluk.

7. Kur'an-ı Kerim'in yüz yedinci suresi.

9. Dünya hayatını takip eden hayatın adı, öte dünya.

10. Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para.

14. Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmamak.

3. ÜNİTE

DİN VE HAYAT

Ünite Dijital Kopyası

Ünite Özet Sunusu

Kavramlar:

din
birey
toplum

HAZIRLIK SORULARI

1. Din kavramını araştırarak dinin insanlar için neden önemli olduğunu defterinize yazınız.
2. Dinin amaçları nelerdir? Düşüncelerinizi defterinize not alınız.
3. Dinin birey ve toplum üzerindeki etkilerine örnekler düşünerek bunları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/ adresinden Yusuf suresinin mealini okuyunuz.
5. Kur'an-ı Kerim mealinden Asr suresinin anlamını bularak defterinize yazınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Din, Birey ve Toplum
2. Dinin Temel Gayesi
3. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf (as)
4. Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı

1. Din, Birey ve Toplum

Dinin, insan davranışları üzerindeki etkileri neler olabilir?

İnsan, düşünen bir varlıktır ve daima hayatı anlama çabası içindedir. O, dünyayı ve varlıkları tanımaya çalışır. Merak ederek sorular sorar, sorularına cevap bulabilmek için araştırmalar yapar. Aklı ve duyu organları sayesinde bir kısım sorularının cevaplarına ulaşır. Ancak yaratıcısının kim olduğu, öldükten sonra kendisine ne olacağı, iyilik ve kötülük yapanların akıbeti gibi gayb âlemine ilişkin sorularına kendi başına cevap bulamaz ve yaratıcının yardımına ihtiyaç duyar. Yüce Allah, insanı yalnız bırakmamıştır. Tüm bu sorularına cevap bulabilsin diye peygamberler görevlendirmiştir. İçeriğinde inanç, ibadet, ahlak esaslarının, bireysel, sosyal ve iktisadi hayatla ilgili birçok konunun yer aldığı ilahi kitaplar göndermiştir.

"Din", akıl sahibi bireyleri kendi özgür iradeleriyle iyiye ve doğruya yönelten ve onların mutluluğunu amaçlayan ilahi kurallar bütünüdür.[1]

Grafik 3.1: Dinin özellikleri

İnsanlık tarihi incelendiğinde geçmişten günümüze tüm toplumlarda, farklı şekillerde de olsa bir tanrı inancı ve dinî yaşam olduğu görülür. Çünkü insan, yaradılışından kaynaklanan, yüce bir yaratıcıya inanma ihtiyacı içindedir. Bu ihtiyaç doğrultusunda insan; hayatı sorgular, varoluşunu anlamaya çalışır ve yaratıcısını bilmek ister. Kur'an-ı Kerim; insanı hayatı sorgulama, anlama ve bilinçli bir şekilde iman etme konusunda teşvik eder. Hz. İbrahim'in, yaratıcısını bulmak için gösterdiği çaba bu konuda bir örnektir: **"Böylece biz İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki kesin inananlardan olsun. Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. 'Rabbim budur.' dedi. Yıldız batınca da 'Batanları sevmem.' dedi. Ayı doğarken görünce 'Rabbim budur.' dedi. O da batınca 'Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yolunu şaşırmış kimselerden olurum.' dedi. Güneşi doğarken görünce 'Rabbim budur. Zira bu daha büyük.' dedi. O da batınca 'Ey kavmim!**

1 bk. Serinsu vd., "din", 59-60.

Ben, sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben, O'nun birliğine inanarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim.' dedi"[2]

İslam dini, tevhit inancı esasına dayanır. İslam'da insanın Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanması, yalnızca O'na kulluk etmesi emredilir. **"(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz."**[3] **"De ki; namazım, ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm ancak âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."**[4] ayetleri bu durumu ifade etmektedir.

NOT EDELİM

Tevhit; Allah'ı (cc), zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birlemek, O'nun tek ve eşsiz olduğuna inanmak, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapmaktır.

(bk. Serinsu vd., "tevhit", 365-366)

Şirk; denk tutmak, ortaklık ve eş koşmaktır. Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etmektir.

(bk. Serinsu vd., "şirk", 342)

İnsanın bir inanca sahip olması, onu yanlış davranışlardan koruyarak insanlığa faydalı bir birey olmasına ve düzenli bir hayat yaşamasına katkı sağlar. Müslümanlar, ayrım yapmadan bütün peygamberlere ve hesap verecekleri günün geleceğine inanarak buna uygun şekilde yaşarlar. Yüce Allah'ın emrettiği ibadetleri yerine getirir, güzel davranışlar sergiler, Kur'an-ı Kerim'e ve sünnete uygun bir yaşam tarzı benimserler.

İnsanlar yaşamları boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşırlar. Kendilerini zaman zaman yalnız ve mutsuz hissedebilirler. Bu durumda insanın ahirete inanması, ona umut verir ve onu hayata bağlar. İnanan insan, yapılan her davranışın Yüce Allah tarafından görüldüğünü ve ahirette bir karşılığının olacağını bilir. İslam, insanın her durumda ümitvar olmasını ister.

Dinin ana konularından biri de ibadettir. İbadet, insanın yaratıcısı ile yakınlaşmasını sağlar. Namaz ile kişi günde beş defa yaratıcısının huzuruna gelir, O'na şükrünü ifade eder. Oruç ile nefsini terbiye ederek aç ve yoksul kişilerin içinde bulundukları durumu anlar. Zekât ile zenginliğin Yüce Allah'tan gelen bir lütuf olduğunun farkına varır. Kazancında yoksulun da hakkı olduğu bilinci ile ihtiyaç sahiplerini gözetir. Maddi durumu ve sağlığı yerinde olanlar ömürlerinde bir defa hac görevini yerine getirirler. Kutsal mekânlarda düşünme, öz eleştiri yapma imkânına kavuşan insan; yaptığı kötü davranışlarından pişmanlık duyar, tekrar bu davranışlara dönmemeye karar verir. Kendisi, nesli, vatanı ve tüm insanlık için dua eder. Hac görevlerini yerine getirirken tüm insanların eşit olduğu bilincine erişir. Hayatın asıl amacının, Yüce Allah'a iman etmek ve iyi bir insan olarak ahirete hazırlanmak olduğunu fark eder.

2 Enam suresi 75-79. ayetler.
3 Fatiha suresi 4. ayet.
4 Enam suresi 162. ayet.

YAZALIM

Dinin ana konularının karşısına örnekler yazınız.

İnanç	İbadet	Ahlak	Toplumsal İlişkiler
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

Görsel 3.1: İbadetler, insanı yaratıcısına yakınlaştırır ve iyiliğe yöneltir.

İbadetler, insanı yaratıcısına yakınlaştırdığı gibi aynı zamanda onun iyi bir insan olmasına da vesile olur. İbadet eden kişi, Rabbinin her an kendisini gördüğünü unutmadan kötü söz ve fiillerde bulunmaktan kaçınır. O'nun sevgisini ve rızasını kazanmak için çaba gösterir. İnsanların yararına işler yapar, insanlara zarar verebilecek duygu ve düşüncelerden arınır. Kötü davranışlarının kendisine ve topluma zarar vereceğinin bilincinde olur. Her zaman doğru, dürüst ve güvenilir bir kişi olmayı ilke edinir. Kur'an-ı Kerim'de ibadetlerin, insanları kötü söz ve davranışlardan uzaklaştıracağı şöyle ifade edilir: **"Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı özenle kıl. Kuşkusuz namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten meneder. Allah'ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir."**[5] Hz. Muhammed (sav) de *" Oruç bir kalkandır. Oruçlu saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisine sataşmaya veya kötü söz söylemeye kalkışırsa iki defa 'Ben oruçluyum.' desin..."*[6] buyurarak ibadet eden kişinin kötü davranışlardan kaçınması gerektiğini vurgulamıştır.

HATIRLAYALIM

"İslam beş temel üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmek."

(Müslim, "İman", 21)

5 Ankebut suresi 45. ayet.
6 Buhari, "Savm", 2.

İnsan topluluklarını oluşturan, onlarla benzer özellikler taşımakla birlikte kendine özgü farklılıkları bulunan ferde "birey" denir. "Toplum" ise bireylerden oluşan, aralarında sosyal ilişki ile ortak bir kültür bulunan insan topluluğudur. Sosyal bir varlık olarak bireyler toplum içinde hayatını devam ettirir ve bireylerin davranışları toplumu etkiler. Bu durum, insana bazı sorumluluklar da yükler. İnsanın ailesine karşı sorumlulukları olduğu gibi yaşadığı topluma ve vatanına karşı da görev ve sorumlulukları vardır. Din, insanın bu sorumlulukları konusunda ona yol gösterir. Nasıl davranması gerektiğinin sınırlarını belirler.

İslam dini evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı teşvik eder. Ailesinin rızkını temin etmesi konusunda kişiye yükümlülükler verir. Eşlerin birbirleriyle ilişkilerinin nasıl olacağı, ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları konularında ilkeler koyar. Hz. Muhammed (sav), *"Sizin, kadınlarınız üzerinde haklarınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır."*[7] ve *"... Allah'tan korkun, çocuklarınız hususunda adaletli olun!"*[8] buyurarak aile içindeki sorumluluklara vurgu yapar.

Görsel 3.2: "Ey gençler, sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin." (Buhari, "Nikâh", 3)

İslam dini; aynı zamanda anne ve baba başta olmak üzere büyüklere saygılı olmayı, onların ihtiyaçları ile ilgilenmeyi emreder. Akraba ve komşulara iyilik etmeyi, arkadaşlarla iyi geçinmeyi, dul ve yetimlere destek olmayı tavsiye eder. Her nimetin Allah'tan (cc) geldiğini bilerek alçak gönüllü olunması gerektiğini vurgular. Hz. Muhammed (sav), *"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır."*[9] buyurarak kişinin davranışlarının İslam dini açısından önemli olduğuna dikkat çeker. İnsanların barış içinde, kardeşçe yaşamaları gerektiğini belirtir. Toplumsal ilişkilere zarar verecek yalan, iftira, zan, kıskançlık gibi kötü huylardan kaçınılması gerektiğini de şu sözleri ile vurgular:*"Zandan sakının! Zira zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın, özel hâllerini araştırmayın. Birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin. Birbirinize haset etmeyin, kin beslemeyin, sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun!"*[10]

Toplumsal yapı içerisindeki önemli unsurlardan biri de iktisadi hayattır. Din, iktisadi hayatta uyulması gereken belli başlı ilkeleri açıklar. İnsanlardan, kazançlarını emek harcayarak elde etmelerini ister. Ekonomik ilişkilerde dürüstlüğü, sözünde durmayı, güven ve adaleti esas almayı emreder. Yapılan anlaşmalara sadık kalmayı mümin olmanın gereği sayar. Hile ile aldatmaya dayalı kazancı, yalan beyanda bulunmayı, zorla çıkar elde etmeyi, karaborsacılığı yasaklar. Hırsızlık, gasp, rüşvet, kumar ve faiz yoluyla elde edilen kazancın haram olduğunu belirtir. Helal kazancın önemini vurgular. Ayrıca çalışanlara iyi davranılmasını, emeklerinin karşılığının bekletmeden verilmesini emreder. Zor durumda olanlara borç verilmesini,

7 Tirmizi, "Rada", 11.
8 Müslim, "Hibe", 13.
9 Ebu Davud, "Sünnet", 15.
10 Müslim, "Birr", 28.

borcunu ödeyemeyecek durumda olanlara da kolaylık sağlanmasını tavsiye eder. Kur'an-ı Kerim'de bu konu **"Eğer eli darda olan birisi borçlu ise eli genişleyene kadar beklemek gerekir. Şu da var ki bağışlamanız, eğer bilirseniz sizin için daha hayırlıdır."**[11] ayetiyle vurgulanır.

Sonuç olarak İslam dininin ortaya koyduğu ilkeler, hem birey hem de toplum hayatında önemli bir yer tutar. İnanç, ibadet, ahlak ve sosyal hayat konularında insanı dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştıracak yolları gösterir. İnsanların yaşantılarını kolaylaştırır ve pek çok hususta onlara rehberlik eder.

Görsel 3.3: İslam, alışverişte doğruluğu ve dürüstlüğü emreder.

2. Dinin Temel Gayesi

Dinin birey ve toplumla ilgili amaçları neler olabilir?

Din, bireyin ve toplumun huzur ve mutluluğunu amaçlar. Toplumda düzen ve refahı sağlamak, kargaşa ve anarşiyi önlemek, böylece güvenli bir ortam oluşturmak ister. İnsanları dengeli davranmaya yöneltir.

Din; insanın aklına, kalbine ve duygularına hitap ederek onu olgun bir insan hâline getirir. İyiye ve doğruya, güzele ve faydalıya yönlendirir. Kötü ve yanlış davranışlardan uzak durulmasını ister. Böylece insanın onurunu korumayı hedefler. Çünkü Yüce Allah, insanı üstün ve ayrıcalıklı yaratmıştır.

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki ayette öğütlenen davranışları, topluma etkisi açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza alasınız diye size böyle öğüt veriyor."

(Nahl suresi 90. ayet)

11 Bakara suresi 280. ayet.

YORUMLAYALIM

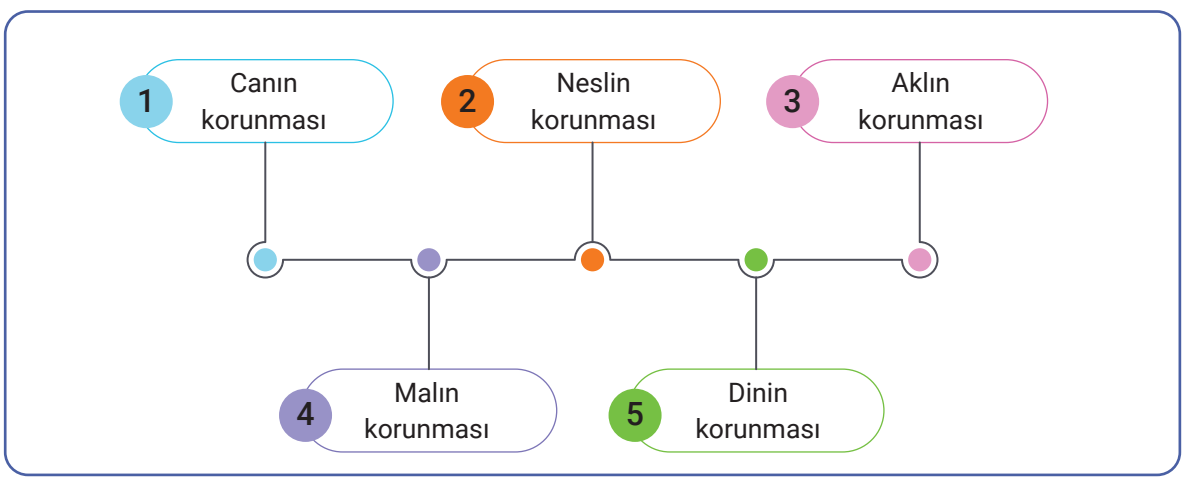
Aşağıdaki hadisi, başkasının hakkına girmenin olumsuz sonuçları açısından yorumlayınız.

Hz. Muhammed (sav), sahabeye "Müflis (iflas etmiş kişi) kimdir bilir misiniz?" diye sorar. Sahabe de "Bizim aramızda müflis, parası ve eşyası olmayan kimsedir." diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav), şöyle buyurur: "Müflis o kimsedir ki kıyamet gününde namaz, oruç ve zekât (gibi ibadetlerin sevabıyla) gelir. Ancak şuna sövmüş, buna iftirada bulunmuş, ötekinin malını yemiş, berikinin kanını dökmüş, diğerini de dövmüştür. Hesap gününde hakkına girdiği kimselere onun iyiliklerinden alınıp dağıtılır. Yaptığı iyilikler, kötülüklerinin cezasını karşılamaya yetmediğinde hak sahiplerinin günahlarından alınarak onun üzerine yüklenir. Sonra da o, günahkâr bir kimse olarak cehenneme atılır. İşte asıl müflis bu kişidir."

(Müslim, "Birr", 59)

Din, dünya hayatının geçici olduğuna dikkat çekerek gerçek hayatın ahiret hayatı olduğu bilgisini verir. İnsanın dünya menfaatini amaçlayan kötü davranışlarının, ona hiçbir şey kazandırmayacağı; aksine onun dünyada ve ahirette zarar görmesine neden olacağı gerçeğini ortaya koyar. Her türlü aşırılıktan uzak, itidalli davranışlar sergilemesi yönünde öğütler verir.

Bütün bu amaçların gerçekleşmesi için İslam, beş temel esas belirlemiştir. Bunlara zaruratıhamse denir. İslam dininin emir, yasak ve öğütlerinin tümü bu esasları korumaya yöneliktir. Zaruratıhamse, renk, ırk ya da din gözetmeksizin tüm insanlar için geçerlidir.

Grafik 3.2: İslam'ın korunmasını istediği beş temel esas (zaruratıhamse)

Canın Korunması

İslam dinine göre yaşama hakkı doğuştan gelen, ayrım yapılmaksızın herkesin sahip olduğu en önemli haktır. Bu hakka bağlı olarak dinimizde, can güvenliğinin sağlanmasına yönelik pek çok emir ve yasak bulunur. Bunun en önemli nedeni diğer tüm hakların can güvenliğine bağlı olmasıdır. Yaşama hakkı verilmeyen ya da canı tehlikede olan bir kişiden diğer haklarını kullanması ve sorumluluklarını yerine getirmesi beklenemez. Çünkü insan özgür olduğu ve kendini güvende hissettiği durumlarda inanca, ibadete, ekonomiye bağlı haklarından tam anlamıyla yararlanabilir.

İslam dininde bir kişinin başka birinin canına kastetmesi kesin olarak yasaklanır ve büyük günahlardan sayılır. Buna karşılık bir kişinin yaşamasına vesile olmanın sevabı büyüktür. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bu konuyu şu şekilde açıklamıştır: **"... Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur..."**[12] Hz. Muhammed (sav) ise Veda Hutbesi'nde kan davası gütmenin yanlışlığını şu şekilde ifade etmiştir: *"Ey insanlar! Bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da aynı şekilde mukaddestir... Bilin ki Cahiliye Dönemi'ndeki tüm kan davaları kaldırılmıştır..."*[13]

Bir kişinin başka birini öldürme hakkı olmadığı gibi kendi canına son verme hakkı da yoktur. Bu sebeple İslam dininde intihar kesin olarak yasaklanır. Çeşitli sebeplerle kişinin, ötanazi yöntemiyle yaşamının sonlandırılmasını isteme hakkı da yoktur. Aynı şekilde yaşaması mümkün görünmeyen bir kişiye ötanazi uygulayarak yaşamı sonlandırma hakkı kimseye verilmemiştir. Bunun yerine İslam, her türlü zorluk ve acılar karşısında sabretmeyi, tedbir ve dua ile Yüce Allah'a tevekkül etmeyi tavsiye eder.

BİLİYOR MUSUNUZ?

İnsan hayatı daha doğmadan anne karnında başlar. Bu nedenle İslam dini, kürtaj yaptırmayı da cana kastetme olarak görür, yaşama hakkının ihlali olarak değerlendirir.

İslam dini, kişinin canını tehlikeye sokacak davranışlara girmesini de yasaklar. Alkol tüketmek, trafik güvenliğini tehlikeye sokacak şekilde araç kullanmak, sağlığa zararlı şekilde beslenmek gibi davranışlar dinen uygun görülmez. Kur'an-ı Kerim'de, **"Ey insanlar! Yeryüzünde bulunanların helal ve temiz olanlarından yiyin..."**[14] buyrularak sağlığın önemine dikkat çekilmiştir.

Canı tehlikeye sokabilecek konulardan biri de iş güvenliğinin sağlanmamasıdır. Bu konuda bireylerin, toplumun ve devletin çeşitli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Kanunlarımızda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Çalışanların can güvenliğine dair tedbirleri almak, işverenin hukuki yükümlülükleri arasındadır. İnsanların sağlıklı ve güvenli olmayan ortamlarda çalıştırılması yasal olarak suçtur. Çalışanlar, kendilerinin ve başkalarının canlarını tehlikeye atacak davranışlardan kaçınmalıdır.

ARAŞTIRALIM

İş yerlerinde çalışanların can güvenliği için ne gibi tedbirler alınmaktadır? Araştırınız.

Görsel 3.4

12 Maide suresi 32. ayet.
13 Tirmizi, "Tefsiru'l-Kur'an", 9.
14 Bakara suresi 168. ayet.

İnsan hayatı mukaddestir. İslam dini, öldürmeyi yasakladığı gibi işkence etmeyi, eziyet çektirmeyi de aynı şekilde yasaklar. İslam, savaş sırasında bile çocuklara, kadınlara, güçsüzlere, yaşlılara, ağaçlara ve ekinlere zarar vermemeyi emreder. Hayvanlara eziyet edilmesi veya onların gereksiz yere öldürülmesi haramdır. Öldürmek ancak savaş gibi nefsi müdafaa durumlarında meşru kabul edilebilir.

DİKKAT EDELİM

"Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler; kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."

(Anayasa, 1982, md. 12)

"Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz. Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

(Anayasa, 1982, md. 17)

Neslin Korunması

Nesil; bir kimsenin evlat ve torunları, soyu, sülalesi demektir. Toplumun en küçük birimi olarak aile, neslin devamı için gereklidir. Sağlıklı bir toplumun oluşabilmesi ailelerin varlığına bağlıdır. Çünkü aile, bireylerin ilk eğitimini aldığı yerdir. Her insan; kendisine, ailesine, toplumuna ve devletine karşı görev ve sorumluluklarını ilk olarak ailede öğrenir. Kültürü oluşturan inançları, değerleri, hakkı, hukuku, örf ve âdetleri ailede tanır. Böylece insanın kişiliğinin temelleri atılmış olur.

Görsel 3.5: Büyükler, kültürün sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir role sahiptir.

İslam, aile kurumuna önem verir ve neslin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı teşvik eder.

Kur'an-ı Kerim'de, **"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."**[15] buyrulur. Hz. Muhammed (sav), *"Ey gençler, sizden evlenmeye gücü yetenler evlensin..."*[16] tavsiyesinde bulunmuş ve şu sözleriyle evliliği teşvik etmiştir. *"Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin. Çünkü ben, (kıyamet günü) sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim..."*[17]

15 Rum suresi 21. ayet.
16 Buhari, "Nikâh", 3.
17 İbni Mace, "Nikâh", 1.

İslam, nesillerin korunması için kişilerin ırz ve namuslarını korumaları gerektiğini belirtir. İnsanları, iffet ve hayâ sahibi kişiler olmaları konusunda uyarır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur."**[18] buyrulur. Aynı zamanda başkalarının namusuna göz dikmek de kesin olarak yasaklanır. Yüce Allah, bu konuda **"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..."**[19] buyurur.

Neslin devamında aile bireylerine çeşitli görevler düşer. Ebeveynlerin en önemli sorumluluğu, çocuklarını güzel ahlaklı kişiler olarak yetiştirmeleri, onlara millî ve manevi değerleri öğretmeleridir. Hz. Muhammed (sav), bu konunun önemini şu şekilde vurgular: *"Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir."*[20] Çocukların da anne ve babalarına karşı sorumluluklarının bilincinde olmaları gerekir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle emredilir: **"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara 'Öf!' bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle."**[21]

Evlilik kurumu, kişilere eş olmalarından kaynaklanan hukuki haklar kazandırır. Bu sebeple eşlerin de birbirleriyle iyi anlaşması, görev ve sorumlulukları paylaşması aile için önemlidir. Nesillerin korunması için ailede sevgi, güven, sadakat, sağlıklı iletişim ve istişare gereklidir. Hz. Muhammed (sav), *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olandır. Ben de aileme karşı hayırlı olanım..."*[22] ifadesi ile ailenin devamı için yapılması gerekenleri vurgulamıştır.

Aklın Korunması

İslam'da inanç, ibadet ve ahlak gibi konularda sorumlu olabilmenin ön şartı akıl sahibi olmaktır. Çünkü sadece akıl sahibi kişiler ne yaptığını bilir, bilinçli davranışlar sergiler. Hz. Muhammed (sav), *"Şu üç kimseden sorumluluk kaldırılmıştır: ergenlik çağına gelinceye dek çocuklardan, uyanıncaya kadar uyuyandan, akli dengesi yerinde olmayandan."*[23] buyurarak aklın önemini vurgular.

İnsan; aklı ile Yüce Allah'a iman eder, dinî kaidelerin hikmetini kavrar, dinin emir ve yasaklarını yerine getirir. Aklı sayesinde düşünür, araştırır ve çevresinde olup bitenleri anlamlandırır. Evrendeki mükemmel düzeni, yaratılış sebebini ve her şeyin bir yaratıcısının olduğunu fark eder.

Akıl, aynı zamanda insanın onurlu bir şekilde yaşayabilmesine yardımcı olur. Aklı ile yanlışı fark eden insan, Rabbinin istediği, kendisi ve toplumu için yararlı olan doğru işlere yönelir. Bu sebeple İslam, aklı korumaya önem verir ve ona zarar verecek her şeyi yasaklar. Bunların başında alkollü içecek ve yiyecekler gelir. Kur'an-ı Kerim'de, şu ifadelerle içkinin kötülüğü vurgulanır: **"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz."**[24] İçki ile ilgili Hz. Muhammed (sav) de

18 İsra suresi 32. ayet.
19 Nur suresi 30-31. ayetler.
20 Tirmizi, "Birr", 33.
21 İsra suresi 23. ayet.
22 Tirmizi, "Menakıb", 63.
23 İbni Mace, "Talak", 15.
24 Maide suresi 90. ayet.

şöyle buyurmuştur: *"Sarhoş eden her şey içkidir ve sarhoş eden her şey haramdır."*[25] İslam dinine göre akla zarar veren alkollü içeceklerin az ya da çok alınması, onun haram olduğu gerçeğini değiştirmez. Hz. Muhammed (sav), *"Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır."*[26] hadisiyle alkollü içeceklerin haram olduğunu bildirir.

İslam; aklı engelleyen, beyin ve sinir sistemini etkileyerek bireyi iradesiz kılan unsurları yasaklar. Bu yasaklardaki temel amaç aklın korunmasıdır. İslam; akıl ve ruh sağlığını bozan, kişi ve toplum hayatını tehdit eden her türlü bağımlılığı haram kılar.

Malın Korunması

İslam dininde helal yollardan mal edinme ve malın korunması konusunda Müslümanlara rehberlik edecek kurallar konmuştur. Miras yolu ile mal edinme, ticari ilişkiler, mülkiyet hakkı, malın kiralanması ve mala karşı işlenen suçlarla ilgili hükümler, açık şekilde ifade edilmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Başkasına ait bir bilgiyi kendine ait gibi göstermek, internet üzerinden izinsiz paylaşmak suç kapsamındadır.

(FSEK, 13 Aralık 1951, md. 71)

İslam, malın korunmasına önem verir ve bu hakkı herkes için geçerli sayar. Hiç kimse başkasının malını, mülkünü ya da kazancını zorla alamaz, izinsiz kullanamaz. Bu gibi davranışlar, hırsızlık olarak kabul edilir ve kesin olarak yasaklanır. Kur'an-ı Kerim'de bu konu, **"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Ancak karşılıklı rızanıza dayanan ticaret böyle değildir ve kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir."**[27] ayetiyle dile getirilir. Ticarette insanları aldatarak kazanç elde etmek, kusurlu bir malın hatasını gizlemek, ölçü ve tartıda hile yapmak, yalan beyanla malı mülkiyetine geçirmek, sıkıntıda olan kişilerin bu durumundan faydalanarak mallarını değerinin altında almak ve karaborsacılık haram kazanç kapsamındadır. Yüce Allah, **"Eksik ölçüp tartanların vay hâline!"**[28] buyurarak insanları uyarır. Hz. Muhammed (sav) de *"Bizi aldatan bizden değildir."*[29] ifadesi ile bu davranışın imana zarar vereceğini vurgular.

Bir hakka, mala ya da kazanca adaletsiz şekilde sahip olabilmek için verilen para ve hediyeler rüşvet olarak nitelendirilir. İslam'da rüşvet olarak alınan ve verilen her şey haram kabul edilir. Hz. Muhammed (sav), bu konuda her iki tarafın da düştüğü durumu şu şekilde izah etmiştir: *"Allah'ın laneti, rüşvet verenin ve rüşvet alanın üzerinedir."*[30], *"Rüşvet alan da veren de cehennemdedir."*[31] Rüşvet, toplum düzenine, adalete olan güvene ve insanların birbirleriyle ilişkilerine ciddi zararlar verir.

25 Müslim, "Eşribe", 74.
26 Tirmizi, "Eşribe", 3.
27 Nisa suresi 29. ayet.
28 Mutaffifin suresi 1. ayet.
29 Müslim, "İman", 164.
30 İbni Mace, "Ahkâm", 2.
31 Ebu Davud, "Akdiye", 4.

İslam dini, kumar gibi emeğe bağlı olmayan, şans oyunlarıyla elde edilen kazançları da haram sayar. Malın korunması ve bereketlenmesine engel olan faiz de haram kazançlardandır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın."**[32] buyrulur. Hz. Muhammed (sav) ise *"Faizcilikle zenginleşen kişinin sonu mutlaka fakirliktir."*[33] diyerek insanları faiz konusunda uyarmıştır. Bazı insanların faizi ticaret gibi görmelerine ise Yüce Allah, şu şekilde açıklık getirmiştir: **"Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi (kabirlerinden) kalkarlar. Bunun sebebi onların, 'Alım satım da ancak faiz gibidir.' demeleridir. Hâlbuki Allah, alım satımı helal, faizi ise haram kılmıştır..."**[34]

Görsel 3.6: İslam dini hayatın her alanında israfı haram kılar.

Malın korunmasını engelleyen bir diğer konu da israftır. İsraf, insanları ve toplumları yoksullaştıran kötü bir davranıştır. İhtiyaç dışında malın harcanması, gereksiz tüketim ve savurganlık hoş görülmez.

PAYLAŞALIM

Birin kıymetini bilmeyen bini toplayamaz.

Hazıra dağ dayanmaz.

Bu atasözlerinden hareketle malın korunması ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dinin Korunması

İslam, Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (sav) ile son hâlini alan tek ilahi dindir. İnsanların yapmaları gereken ibadet ve davranışlar din tarafından belirlenir. Müslümanın temel görevlerinden biri de dinî inancını koruması ve yaşantısını inancının gereği olan kurallara göre düzenlemesidir. İslam dininin temel ibadetleri olan namaz, oruç, zekât ve haccın yerine getirilmesi, Yüce Allah'a samimiyetle dua edilmesi dinin korunmasına yardımcı olur.

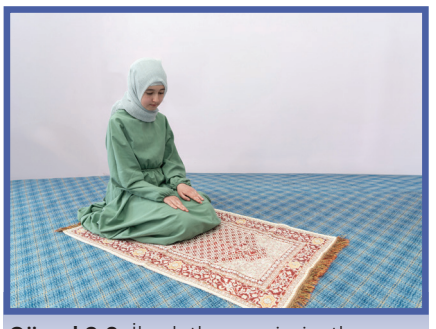
Güzel ahlak, dinin korunmasındaki önemli etmenlerden biridir. İbadetler güzel ahlakın gelişmesine katkı sağlar. Müslüman kişi, tavır ve davranışları ile her zaman İslam'ı yansıtmalıdır. Çünkü diğer insanların İslam'la ilgili düşüncelerinde Müslümanların sergiledikleri duruş etkili olmaktadır. Dinin doğru anlaşılması ve aktarılması için doğru yaşanması önemlidir.

32 Bakara suresi 278. ayet.
33 İbni Mace, "Ticaret", 58.
34 Bakara suresi 275. ayet.

İslam'ın doğru şekilde öğrenilmesi de dinin korunması için önem taşır. İslam dininin temel kaynakları, Kur'an ve sünnettir. Dinî kural ve kaideler bu kaynaklara uygun olmalı, dinin özüne aykırı inanış ve ibadetler dine eklenmemelidir. Hz. Muhammed (sav), *"Sözlerin en hayırlısı, Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'dir. Yolların en hayırlısı, Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü, sonradan ortaya çıkarılan bidatlerdir. Bütün bidatler de dalalettir."*[35] buyurarak Müslümanları bu davranışlara karşı uyarmıştır. Kur'an ve sünnette dayanağı olmayan ve sonradan eklenip dinin emri gibi kabul edilen yaklaşımların tamamı bidat veya hurafedir. Bidat ve hurafeler, geçmişten gelen anlatımlara, efsanelere ve yaşantılara dayanan kalıplaşmış yanlış inanç ve uygulamalardır. Büyü, ruh çağırma, fal bakma, çaput bağlama, mum dikme bu hurafelerden bazıları olarak sayılabilir. Dinin korunması ve doğru yaşanabilmesi için bidat ve hurafelerden uzak durulması gerekir. Müslümanlar, Yüce Allah'ın emir ve yasakları dışına çıkmamaya özen göstermeli, Fatiha suresinde belirtilen dosdoğru yolda yaşamaya gayret etmelidir. İbadetini yalnızca Allah (cc) için yapmalıdır. Kulluk için yaratıldığını unutmamalıdır. Dua ederken Rabbinden istemelidir.

Görsel 3.7: Dinin korunmasında dinin doğru şekilde öğrenilmesi önem taşır.

Görsel 3.8: İbadetler samimiyetle ve sadece Allah (cc) için yapılmalıdır.

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki hadisi, dinin korunması konusunda kişiye düşen sorumluluklar açısından değerlendiriniz.

"Allah'ın koymuş olduğu sınırları gözetenler ile o sınırları çiğneyen kimseler, bir gemideki yolculara benzer. Onlar, kendi aralarında kura çekip gemiyi paylaşmışlar ve kimilerine geminin üst tarafı, kimilerine de alt tarafı düşmüştü. Geminin alt kısmında bulunanlar, suya ihtiyaç duyduklarında yukarıdakilerin yanına geliyorlar ve su ihtiyaçlarını oradan gideriyorlardı. Bir defasında kendi kendilerine, 'Biz kendi payımıza düşen alt kısımda bir delik açsak da yukarıdakileri hiç rahatsız etmesek.' dediler. Eğer yukarıdakiler, alttaki insanları istekleriyle baş başa bırakırlarsa topluca helâk olurlar. Eğer onlara engel olurlarsa hem kendileri hem de diğerleri kurtulur."

(Buhari, "Şirket", 6)

Bu karekod üzerinden dinin temel gayesiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

35 Müslim, "Cuma", 43.

3. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf (as)

Hz. Yusuf hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. Yusuf, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen peygamberlerdendir. Kur'an-ı Kerim'de, Yusuf isminde bir de sure bulunur. Bu surede Hz. Yusuf'un hayatını anlatan kıssa, "kıssaların en güzeli" olarak nitelenir. Hz. Yusuf hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği bu kıssa birçok ders içerir.

Hz. Yusuf, Hz. Yakub'un on iki oğlundan biridir. Hz. Yakub, Hz. İshak'ın, o da Hz. İbrahim'in oğludur. Hz. Yakub, İsrail olarak da adlandırılmıştır. Bu sebeple onun soyundan gelenlere İsrailoğulları adı verilmiştir.

Hz. Yakub, küçük oğulları Yusuf'u (as) ve Bünyamin'i çok seviyordu. Yusuf'un (as) ağabeyleri, babalarının Yusuf'a (as) gösterdiği ilgiyi kıskanıyordu. Buna karşılık Yusuf (as), kardeşlerinden daha olgun bir karaktere sahipti ve ağabeylerinin hepsine saygı duyuyordu.

Hz. Yusuf; zeki, çok yetenekli ve güzel görünümlü bir çocuktu. Ahlakı, sevecenliği ve merhameti ile herkesin ilgisini çeker, sevgisini kazanırdı. İyi bir hitabet yeteneği vardı ve kendisini çok güzel ifade ederdi.

Hz. Yusuf çocukken bir rüya gördü ve rüyasını babasına anlattı. **"... Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm..."**[36] dedi. Babası Hz. Yakub, **"... Yavrum, dedi, rüyanı kardeşlerine anlatma. Olur ki sana karşı bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır. Anlaşılan böylece Rabbin seni seçecek, sana rüyada görülenlerin yorumunu öğretecek..."**[37] diyerek Yusuf'a nasihatte bulundu.

Kardeşlerinin Yusuf'a (as) duydukları kıskançlık gün geçtikçe artıyordu. Ondan kurtulmanın yollarını arıyor ama babalarından çekiniyorlardı. Bir gün aralarında ne yapacaklarını konuşurken **"İçlerinden biri 'Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine bırakın. Böyle yaparsanız yolculardan bulup onu alan olur.' dedi."**[38] Böylece babaları da onlardan şüphelenmeyecek ve onlar da babalarının sevgisini kaybetmeyecekti.

Babalarına Yusuf'u (as) da yanlarına alarak kırlarda gezintiye çıkmak istediklerini söylediler. Hz. Yakub, önce razı olmadı fakat sonra Yusuf'un (as) da istekli olduğunu görünce onu kıramadı. Ağabeyleri, evlerinden çok uzak bir yere gittiler ve Yusuf'u (as) bir kuyuya attılar. Daha sonra Yusuf'un (as) gömleğine bir hayvanın kanını bulaştırıp eve döndüler. Üzülmüş gibi yaparak **"... Sevgili babamız, biz yarışmak üzere bulunduğumuz yerden ayrılırken Yusuf'u da eşyalarımızın yanında bıraktık. Bir de döndük ki onu kurt yemiş! Şimdi biz doğru da söylesek sen bize inanmayacaksın!"**[39] dediler. Delil olarak Yusuf'un (as) kanlı gömleğini gösterdiler. Hz. Yakub, onlara inanmadı ama **"... 'Artık (bana düşen) güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, kendisine sığınılacak olan ise ancak Allah'tır' dedi."**[40] Yakub'un ağlamaktan zaman içinde gözleri kör oldu.

36 Yusuf suresi 4. ayet.
37 Yusuf suresi 5-6. ayetler.
38 Yusuf suresi 10. ayet.
39 Yusuf suresi 16-17. ayetler.
40 Yusuf suresi 18. ayet.

Yusuf (as) kuyuda bir süre kaldı. Sonra **"Bir kervan geldi, sucularını gönderdiler, adam kovasını kuyuya saldı. 'Müjde! İşte bir oğlan çocuğu!' diye bağırdı. Onu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar... (Mısır'da) onu yok pahasına, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona pek değer vermemişlerdi."**[41]

Görsel 3.9: Hz. Yusuf, Yüce Allah'ın yardımıyla kuyudan kurtulmuştur. (Temsilî bir su kuyusu)

Mısır sarayından bir vezir faydalı olabileceği ya da evlat edinebileceği düşüncesi ile Yusuf'u (as) satın aldı. Yusuf'u (as) evine götürdü ve eşinden ona iyi bakmasını istedi. Mısır'da babasından ve kardeşlerinden uzakta hayatını devam ettiren Yusuf (as), yıllar geçtikçe daha da güzelleşti. Ahlakı olgunlaştı ve ilmi arttı. Bir gün bir iftira sonucu zindana atıldı. Her zorluğa sabreden Yusuf (as), asla Yüce Allah'a isyan etmedi ve kötü davranışlara yönelmedi.

Hz. Yusuf zindanda iken Yüce Allah ona peygamberlik görevi verdi. Aldığı vahiyleri zindan arkadaşlarına anlatan Hz. Yusuf, onların sevgisini kazandı. Bazı zamanlar kendisine verilen mucize ile zindan arkadaşlarının rüyalarını yorumluyordu. Arkadaşları da bu yorumların doğru çıktığına şahit oluyorlardı.

Bir gün Mısır hükümdarı, rüyasında yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini ve yedi yeşil başakla yedi kuru başak gördü. Bu rüyanın yorumunu öğrenmek istedi. Fakat sarayın bilginleri dâhil hiç kimse bu rüyayı yorumlayamadı. Zindanda Hz. Yusuf'la birlikte kalan bir arkadaşı, bu rüyayı yorumlayabilecek birini tanıdığını söyledi. Hükümdar da onu rüyanın yorumunu öğrenmek üzere zindana gönderdi. Hz. Yusuf, arkadaşına yedi sene bolluk olacağını, peşinden gelen yedi senenin ise kıtlıkla geçeceğini söyledi. Bu nedenle bolluk yıllarında yiyeceklerin fazla olan kısmını biriktirmelerini tavsiye etti. Bu yorum, hükümdarı memnun etti ve Hz. Yusuf'u yanına getirmelerini emretti. Hz. Yusuf, öncelikle kendisine atılan iftiranın aydınlatılmasını istedi. Suçsuz olduğunun anlaşılmasından sonra Hz. Yusuf, hazinenin sorumluluğunu alabileceğini söyledi. Hükümdar da bu teklifi kabul ederek onu maliyenin başına getirdi.

Hz. Yusuf, bolluk yıllarında bütün ambarları yiyecek ve tahıllarla doldurdu. Kıtlık yılları gelince de oradan halka adaletli bir şekilde erzak dağıtmaya başladı.

Kıtlık, Hz. Yusuf'un ailesinin yaşadığı Mısır yakınlarındaki Kenan diyarını da etkilemişti. Hz. Yusuf'un ağabeyleri, Mısır'da yiyecek olduğu haberini duymuşlar, erzak almak için oraya gelmişlerdi. Hz. Yusuf, onları görür görmez tanıdı ama onlar kardeşlerini tanımadı. Hz. Yusuf onlara ilgi gösterip onlarla sohbet etti. Bir sonraki gelişlerinde en küçük kardeşleri Bünyamin'i de yanlarında getirmelerini istedi. Kardeşleri, Kenan'a döndüklerinde babalarına durumu anlattılar ve tekrar yiyecek alabilmek için Bünyamin'i de yanlarında götürmeleri gerektiğini söylediler. Hz. Yakub, istemeyerek de olsa Bünyamin'i geri getirmeleri şartıyla onlara izin verdi.

41 Yusuf suresi 19-20. ayetler.

Mısır'a gittiklerinde Hz. Yusuf, Bünyamin'i alıkoymak istedi. Kardeşleri, yaşlı babalarının buna çok üzüleceğini söylediler. Hz. Yusuf'a onun yerine kendilerinden birini almasını teklif ettiler. Bunun üzerine Hz. Yusuf, kardeşlerine kendini tanıttı. Ağabeyleri geçmişte yaptıkları hatadan dolayı büyük utanç duydular ve Hz. Yusuf'tan özür diledi. **"Yusuf, bugün yaptıklarınız yüzünüze vurulmayacak, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir, dedi."**[42]

Hz. Yusuf, kardeşlerinden ailenin diğer fertlerini de alarak Mısır'a yerleşmelerini istedi. Giydiği gömleğini de onlarla birlikte babasına yolladı. Hz. Yakub, gömleği yüzüne sürdüğünde kapanan gözleri tekrar görmeye başladı. Hep birlikte Mısır'a geldiler. Hz. Yusuf, ailesini karşısında görünce çok mutlu oldu. **"Anne ve babasını makamına çıkarttı, diğer on bir kardeşi ise Yusuf'un önünde saygıyla eğildiler. O zaman Yusuf, 'Babacığım işte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın gerçekleşmesidir. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozmuştu. Beni zindandan çıkaran, sizi çölden getiren Rabbim, bana pek çok iyiliklerde bulundu. Doğrusu Rabbim, dilediğine lütufkârdır. O şüphesiz, bilendir, Hakîm'dir.' dedi."**[43] Böylece Hz. Yusuf'un çocukken gördüğü rüya da gerçekleşmiş oldu.

Hz. Yusuf, çocukluğundan itibaren türlü sıkıntılara katlanmış, iffeti, dürüstlüğü ve sabrı ile bu zorlukların üstesinden gelmiştir.

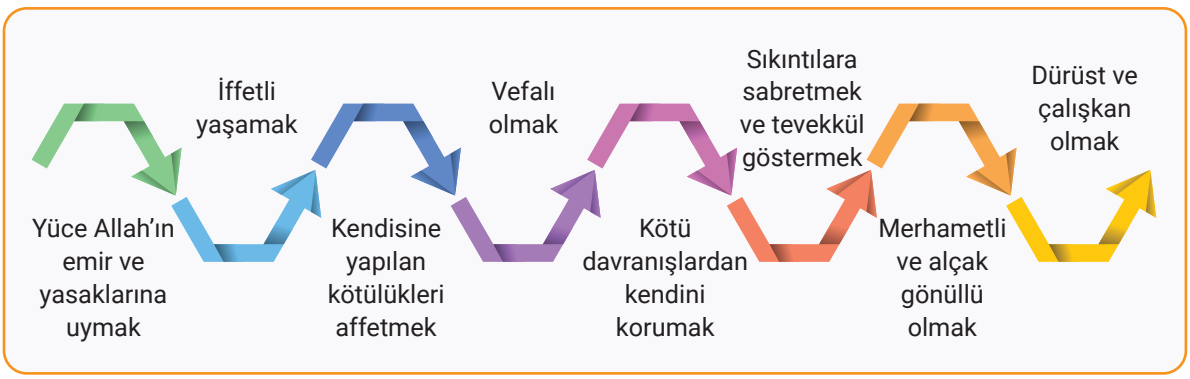
YAZALIM

Hz. Yusuf'un Duası

"Ey Rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da ahirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!"

(Yusuf suresi 101. ayet)

Hz. Yusuf'un duasından hareketle sizler de Yüce Allah'ın verdiği nimetleri düşünerek kendi dua cümlelerinizi defterinize yazınız.

Grafik 3.3: Hz. Yusuf'un öne çıkan özellikleri

Bu karekodlar üzerinden Hz. Yusuf'la ilgili e-içeriklere ulaşabilirsiniz.

42 Yusuf suresi 92. ayet.
43 Yusuf suresi 100. ayet.

4. Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı

İnsanları iyiye ve güzele yönlendirmek kişiye neler kazandırabilir?

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

Okunuşu

Bismillâhirraḥmânirraḥîm.

1. Vel asr
2. İnnelinsâne lefî ḫusr
3. İllelezîne âmenû / Ve amilussâliḥâti / Vetevâsav bilhaḳḳi / Vetevâsav bissabr

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

1. Ant olsun zamana ki
2. İnsan gerçekten ziyan içindedir.
3. Ancak iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (onlar ziyanda değillerdir).

Sure; ismini ilk ayette geçen ve ikindi vakti, mutlak zaman, ahir zaman gibi anlamlara gelen "asr" kelimesinden alır.[44] Asr kelimesiyle Hz. Muhammed'in (sav) yaşadığı dönem de kastedilir.

Mekke'de indirilmiş olan sure üç ayettir. Kur'an-ı Kerim'in 103. suresidir. Asr suresi, kısa bir sure olsa da Kur'an-ı Kerim'deki bütün nasihatlerin özü sayılmıştır. İmam Şafii bu sure hakkında "Şayet Kur'an'da başka bir şey nazil olmasaydı şu pek kısa sure bile insanlara yeterdi. Bu sure Kur'an'ın bütün ilimlerini kucaklıyor."[45] ifadesini kullanmıştır.

Surenin ilk ayetinde asra yapılan yeminle insan hayatında zamanın önemi vurgulanır.

İkinci ayette insanların hüsran içinde bulunduklarına dikkat çekilir, üçüncü ayette ise hüsrana uğramayacaklar şöyle sıralanır:

- İman edenler
- Salih amel işleyenler
- Birbirlerine hakkı tavsiye edenler
- Birbirlerine sabrı tavsiye edenler

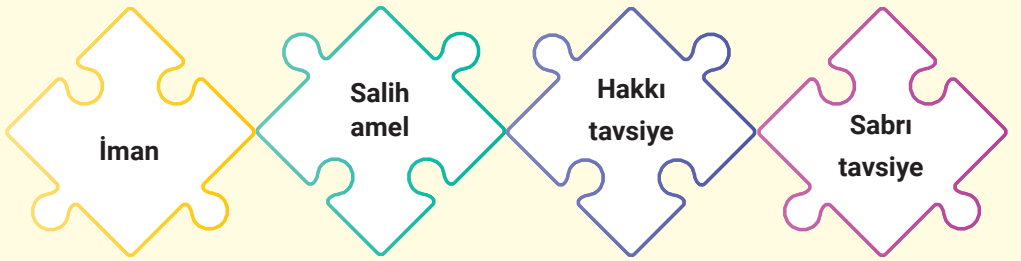
44 Muhammed Eroğlu, "Asr Sûresi", 3/502.
45 Muhammed Eroğlu, "Asr Sûresi", 3/502.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de birçok şeye yemin eder. Bu, onların değerli olduklarını gösterir. Zaman da sürekli ilerleyen ve insanlar için sınırlı olan bir nimettir. Surede insanlardan bu nimeti fark etmesi ve onu faydalı bir şekilde değerlendirmesi istenir. Zamanı boşa harcayan insan ziyandadır. Zaman aslında kişinin ömrüdür. İnsan, yaşantısını dünyada onu mutlu ve huzurlu kılacak şeylerle doldururken aynı zamanda ahirette de onu kurtaracak amellerle süslemelidir.

Zamanın kıymetini bilmek için önce iman etmek gerekir. İmanın gereği olan ibadetler yapılmalı, güzel ahlaki değerler kişiliğimize yansıtılmalıdır. İnsanların yararına olan işlerde yer almalı, hayırlı ve güzel olan her işte öncü olunmalıdır. Sure insanları salih amellerde bulunmaya yönlendirir.

Surede hakkın tavsiye edilmesi de istenmiştir. Hak; sözlükte gerçek, doğru, adalet, pay ve emek karşılığı verilen ücret anlamlarına gelir.[46] Doğru ve adaletli olmak her Müslüman için gereklidir. Bunun yanı sıra adaletli olmayı insanlara tavsiye etmek de Müslümanın sorumluluklarındandır. Herhangi bir haksızlık karşısında Müslüman sessiz kalmamalı, adaletin yerine getirilmesi için çaba sarf etmelidir.

Sabırlı olmak ve sabrı tavsiye etmek surenin vurguladığı davranışlardandır. Her insan zaman zaman sıkıntılarla karşı karşıya kalabilir. İman eden insan, zorluklar karşısında elinden geleni yapar ve Yüce Allah'tan yardım ister. Böylece Müslüman kendisini asla yalnız hissetmez. Yaratıcısının her an onu gördüğünü ve onun yanında olduğunu bilir. Sabır ve dua ile O'na sığınır. Aynı davranışı yapması için din kardeşine de imanın gereği olan sabrı ve dayanma gücünü hatırlatır. Ziyanda olmamak için bu özellikler bir bütün olarak her Müslümanda bulunmalıdır.

Grafik 3.4: Asr suresinde yer alan konular

Bu karekod üzerinden Asr suresiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

46 bk. Serinsu vd., "hak", 114.

YAZALIM

Aşağıda verilen örneklerden hareketle siz de aklınıza gelen salih amelleri yazınız.

- Namaz kılmak
- Ağaç dikmek
- .....
- .....
- .....
- .....

OKUYALIM

...

Hâlikin nâ-mütenâhî adı var, en başı Hak
Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak
Hani Ashâb-ı Kirâm ayrılalım, derlerken,
Mutlaka "Sûre-i ve'l Asr"ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh;
Başta îmân-ı hakîkî geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebât. İşte kuzum insânlık.
Dördü birleşti mi esrar-ı felah yoktur sana hüsrân artık.
...

(Ersoy, *Safahat*, 813) (Metnin orijinalindeki yazım ve noktalama esas alınmıştır.)

Hâlik: *Yaratıcı, Allah.* ***nâ-mütenâhî:*** *Sonsuz, ucu bucağı olmayan.* ***meknûn:*** *Saklanıp korunan, saklı, gizli.*
îmân-ı hakîkî: *Gerçek iman* ***salâh:*** *Düzelme, iyileşme, iyilik.* ***esrâr-ı felâh:*** *Kurtuluş sırları*

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. ( ) İnsanları dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmak dinin amaçlarındandır.

2. ( ) Hz. Yusuf'un küçük kardeşinin adı İbrahim'dir.

3. ( ) Çocukların güzel ahlaklı yetiştirilmesi neslin korunması için önemlidir.

4. ( ) İslam'ın korunmasını istediği temel ilkeler, ayrıcalık gözetmeksizin herkes için geçerlidir.

5. ( ) Asr suresinin adını aldığı "asr" kelimesi kolaylık anlamına gelir.

B. Verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

(akıl, alkol, birey, hurafe, Mekke, Mısır)

1. Dinî emir ve yasaklardan sorumlu olmak için ..... sahibi olmak gereklidir.

2. Akıl sağlığına zarar vermesi nedeniyle ..... İslam'da yasaklanmıştır.

3. İnsan topluluklarını oluşturan, onlarla benzer özellikler taşımakla birlikte, kendine özgü farklılıkları bulunan ferde ..... denir.

4. Kur'an ve sünnette dayanağı olmayan ve sonradan eklenip dinin emri gibi kabul edilen yaklaşımlara ..... denir.

5. ....., Hz. Yusuf'un çocukken köle olarak satıldığı ülkedir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. "Ant olsun zamana ki insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (onlar ziyanda değillerdir.)" (Asr suresi 1-3. ayetler)

Asr suresinde altı çizili kelime ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yüce Allah'ın tek olması
B) Her türlü güzel davranış
C) Ahiretteki adalet terazisi
D) Canlıların yaşam süresi

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

2. Dinî değerler etrafında birleşerek yardımlaşan toplumlar, yaşadıkları sosyal, ekonomik ve siyasi sorunları daha rahat bir şekilde çözebilir. Çünkü din, bireylerin birbirlerini gözetmelerini dinî bir sorumluluk olarak görür. Bu yüzden din duygusunun güçlü olduğu toplumlar, zorluklar karşısında daha dirençli olur.

Aşağıdaki yargıların hangisi parçada verilen düşünce ile çelişir?

A) Dinî duygu ve hassasiyetlerin artması kişileri toplumdan uzaklaştırır.

B) Zekât, kurban gibi ibadetler insanlar arasında bağ kurulmasına vesile olur.

C) Günlük namazların camilerde kılınması birey ve toplum ilişkisini güçlendirir.

D) Din gibi ortak bir amaç etrafında toplanan insanlar kendilerini güçlü hisseder.

3. İslam dinine göre din, dil, ırk gözetmeksizin herkes doğuştan bazı temel haklara sahiptir. Bu temel haklar; din, can, akıl, nesil ve mal emniyeti olmak üzere beş başlıkta sıralanır. İslam, insanların mutluluğu ve huzuru için bu hakların korunmasını ister.

Bu parçada İslam'la ilgili açıklanan husus aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kural ve kaidelerinin kaynağı

B) İnsan haklarına verdiği önem

C) Yapılmasını istediği bazı ibadetler

D) İnanılması gereken temel esaslar

4. (D) I. Hz. Yusuf, Hz. Yakub'un babasıdır.

(Y) II. Hz. Yusuf, kardeşleri tarafından Mısır'da köle olarak satılmıştır.

(D) III. Mısır hükümdarı, Hz. Yusuf'u maliyeden sorumlu yapmıştır.

Ahmet yukarıdaki doğru-yanlış sorularından hangilerini doğru cevaplamıştır?

A) I ve II.

B) I ve III.

C) II ve III.

D) I, II ve III.

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

5. Aşağıdaki ayetlerden hangisi İslam'da malın korunması ilkesiyle ilgili değildir?

A) "Eksik ölçüp tartanların vay hâline!" (Mutaffifin suresi 1. ayet)

B) "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın." (Bakara suresi 278. ayet)

C) "... Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin..." (Nisa suresi 29. ayet)

D) "Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranıza sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır..." (Rum suresi 21. ayet)

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Din, birey ve toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Kısaca yazınız.

2. Dinin, birey ve toplumla ilgili amaçları nelerdir? Yazınız.

3. İslam'ın korunmasını istediği beş temel ilke nelerdir? Sıralayınız.

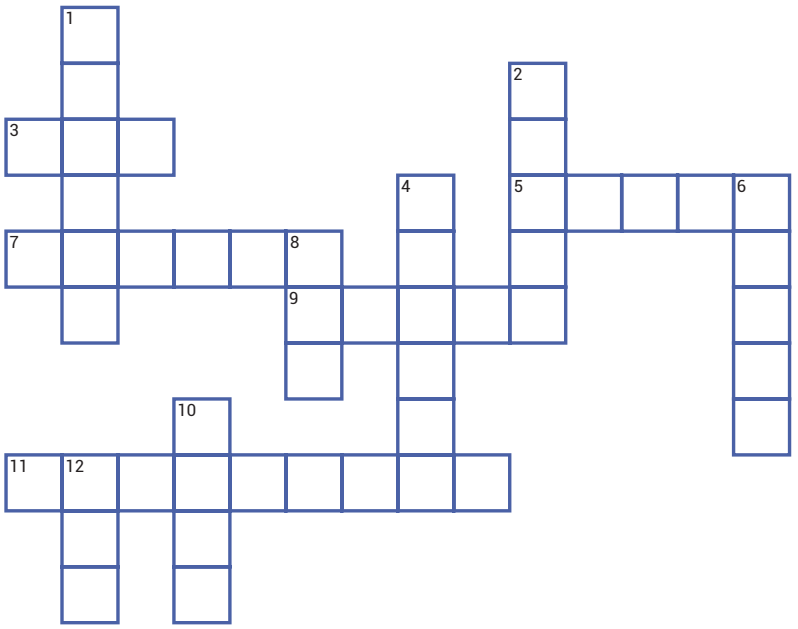
4. Hz. Yusuf kıssasında vurgulanan ahlaki değerler nelerdir? Yazınız.

5. Asr suresine göre insanda bulunması gereken temel özellikler nelerdir? Yazınız.

Daha fazlası için...

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

E. Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

3. Dinin ve hukuk düzeninin kişiye tanıdığı yetki ve ayrıcalık.

5. Hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında Yüce Allah'a sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme.

7. Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birlemek, tek ve eşsiz olduğuna inanmak, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapmak.

9. Gereksiz yere para, zaman, emek harcama; savurganlık.

11. İyi, güzel, yararlı iş ve davranışlar.

Yukarıdan Aşağı

1. İnsanın yaratılış amacına uygun olarak, Hz. Peygamber'in uygulamalarını esas alıp niyet ederek yapmış olduğu Allah'a (cc) yaklaşma şekilleri.

2. Hayatı, Kur'an-ı Kerim'de kıssaların en güzeli olarak anlatılan, Hz. Yakub'un oğlu olan peygamber.

4. Kur'an ve sünnette dayanağı olmayan ve sonradan eklenip dinin emri gibi kabul edilen yaklaşımlar.

6. Yüce Allah'ın bütün yarattıklarına verdiği nimet.

8. Akıl sahibi insanları kendi özgür iradeleriyle iyiye ve doğruya yönelten ve onların mutluluğunu amaçlayan ilahi kurallar bütünü.

10. Evlilik ve kan bağına dayanan; karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.

12. İkindi vakti, ahir zaman. Kur'an-ı Kerim'in 103. suresi.

Ahmed
Mahmud
Muhammed
Mustafa

4. ÜNİTE

Ünite Dijital Kopyası

HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ

Ünite Özet Sunusu

Kavramlar:

üsveihasene
sıdk
emanet
istişare
azim

HAZIRLIK SORULARI

1. Hz. Muhammed'e (sav) "el-Emin" denmesinin sebebini araştırınız.
2. Hz. Muhammed'in (sav) güzel ahlakından bahseden bir ayeti bularak defterinize yazınız.
3. Hz. Muhammed'in (sav) Veda Hutbesi'ni bularak okuyunuz.
4. Hz. Muhammed'in (sav) özelliklerini araştırınız. Bulduğunuz özelliklerden beşini defterinize yazınız.
5. Kureyş suresinin mealini bularak defterinize yazınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Hz. Muhammed'in (sav) Doğruluğu ve Güvenilir Kişiliği
2. Hz. Muhammed'in (sav) Merhametli ve Affedici Oluşu
3. Hz. Muhammed'in (sav) İstişareye Önem Vermesi
4. Hz. Muhammed'in (sav) Davasındaki Cesaret ve Kararlılığı
5. Hz. Muhammed'in (sav) Hakkı Gözetmedeki Hassasiyeti
6. Hz. Muhammed'in (sav) İnsanlara Değer Vermesi
7. Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı

1. Hz. Muhammed'in (sav) Doğruluğu ve Güvenilir Kişiliği

Toplumsal ilişkilerde doğru ve güvenilir olmanın önemi sizce nedir?

Peygamberler, Allah (cc) tarafından seçilmiş özel kişilerdir. İnsanlara inanç, ibadet ve ahlaki esasları bildirmekle görevlidirler. Doğruyu ve yanlışı açıklayarak yaşantılarıyla insanlara örnek olurlar.[1] Bu görevlerini yerine getirebilmeleri için onlara bazı üstün özellikler verilmiştir. Bunlardan biri, doğru ve güvenilir olmaktır. Sıdk ve emanet kavramlarıyla ifade edilen bu özellikler; kişinin özü ile sözünün bir olması, düşünceleri ile davranışlarının uyumlu olmasıdır.

Hz. Muhammed (sav), diğer tüm peygamberler gibi doğru, dürüst ve güvenilir bir kişidir. **"... Emrolunduğun gibi dosdoğru ol..."**[2] ayeti gereğince en zor zamanlarında bile söz ve davranışlarıyla doğruluktan ayrılmamış, hak ve hakikatin yanında yer almıştır. Peygamberliğinden önceki hayatında da bu özellikleri ön plana çıkmış ve insanlar tarafından "el-Emin" lakabıyla tanınmıştır. Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinin ilk döneminde gerçekleşen şu olay düşmanlarının dahi onun sözlerine güvendiğini ortaya koyar: Hz. Muhammed (sav) bir gün Safa Tepesi'nden Mekkelilere şöyle seslendi: *"Şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var desem bana inanır mısınız?"* Bunun üzerine Mekkeliler hep bir ağızdan "Evet, inanırız... Biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç görmedik..." diye karşılık verdiler.[3]

Peygamberlerin Özellikleri

Sıdk:	Doğru olmak
Emanet:	Güvenilir olmak
İsmet:	Günah işlemekten korunmuş olmak
Fetanet:	Akıllı ve zeki olmak
Tebliğ:	Allah'tan (cc) aldığı vahiyleri insanlara bildirmek

(Karaman vd., *İlmihal I*, 109-110)

Grafik 4.1

Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarında gerçekleşen Kâbe'nin onarılması hadisesi de Mekkelilerin ona duyduğu güveni gösterir. Kâbe'nin onarımı bittikten sonra Hacerülesved'in yerine konulması konusunda kabileler arasında tartışma çıkmıştı. Mekke'nin yaşlılarından biri, sorunun çözümü için Kâbe'ye gelen ilk kişinin hakem seçilmesi teklifinde bulundu. Orada bulunan herkes bu teklifi kabul etti ve hakemin vereceği karara uymaya söz verdi. Hz. Muhammed'in (sav) Kâbe'ye geldiğini gördüklerinde buna çok memnun oldular. Çünkü bu konuyu en güzel şekilde çözebilecek kişi el-Emin olan Hz. Muhammed'di (sav).

Görsel 4.1: Siyah taş anlamına gelen Hacerülesved, Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunur.

1 bk. Serinsu vd., "peygamber", 294.
2 Hud suresi 112. ayet.
3 Buhari, "Tefsir (Şuara)", 2.

Mekkelilerin Hz. Muhammed'e (sav) olan güvenlerinin temelinde onun şaka yaparken bile yalan söylememesi bulunur. Bir hadisinde "*Ben (her hâl ve şartta) sadece hakikati söylerim.*"[4] buyuran Hz. Muhammed (sav), doğruluğun önemini şöyle vurgulamıştır: "*Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı' yazılır.*"[5]

PAYLAŞALIM

"Ya olduğun gibi görün ya göründüğün gibi ol!" sözünden ne anladığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (sav), tutamayacağı sözler vermez, verdiği sözleri de mutlaka yerine getirirdi. Emaneti korur, işlerine asla hile karıştırmazdı. Bu sebeple Mekkeliler, yolculuğa çıkacakları zaman değerli eşyalarını ona emanet ederlerdi. Hz. Muhammed'in (sav), Medine'ye göç ettiği sırada kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere Hz. Ali'yi görevlendirmesi, onun emanete verdiği önemi gösterir.

TARTIŞALIM

Hz. Muhammed (sav), misafir olarak gittiği evdeki kadının, çocuğunu "Gel sana bir şey vereceğim." diyerek çağırdığını duyunca ona "Çocuğa ne vereceksin?" diye sordu. Kadın hurma vereceğini söyleyince Allah Resulü "Eğer aldatıp ona bir şey vermeseydin sana bir yalan günahı yazılmış olurdu." buyurdu.

(Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/447)

Görsel 4.2

Bu hadisi göz önünde bulundurarak konuşmalarımızda nelere dikkat etmemiz gerektiğini tartışınız.

Hz. Muhammed (sav), ticaret hayatında güvenilir olmanın önemine dikkat çekmiştir. İnsanları kandırarak kazanç elde etmenin yanlışlığını açıklamış, rızkın helal yoldan elde edilmesini tavsiye etmiştir. Bir gün pazarda gezerken bir buğday satıcısı gördü ve elini buğday çuvalının içine daldırdı. Çuvalın alt kısmının ıslak, üst kısmının kuru olduğunu görünce "*Bu ne?*" diye adama sordu. Adam da ıslaklığın yağmurdan kaynaklandığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav), "*Öyleyse neden ıslak kısmı üst tarafa koymadın?*" diyerek adamı uyardı ve sonra da "*Bizi aldatan bizden değildir.*" buyurdu.[6]

4 Tirmizi, "Birr", 57.
5 Müslim, "Birr", 105.
6 bk. Müslim, "İman", 164.

PAYLAŞALIM

Görsel 4.3

"Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir..."

(Tirmizi, "İman", 12)

Hadisten yola çıkarak alışverişte güvenilir olmanın önemi hakkında görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Güven duygusu insan ilişkilerinde çok önemlidir. İnsanlar birbirine güvendiğinde aralarındaki yakınlık ve muhabbet artar. Dostluk ve dayanışma güçlenir. Kişi kendini huzurlu hisseder. Yalanın, ikiyüzlülüğün ve hilenin arttığı toplumlarda düzen bozulur, kargaşa çıkar. Hz. Muhammed (sav); yalan söylemenin, sözünü tutmamanın ve emanete ihanet etmenin birer münafıklık (ikiyüzlülük) göstergesi olduğunu belirtmiş[7], doğruluk ve dürüstlük konularında insanlara en güzel örnek olmuştur.

BİLGİ KUTUSU

Üsveihasene: En güzel örnek anlamına gelir. İnanç, ibadet, ticaret, eğitim, öğretim ve ahlak başta olmak üzere hayatın her alanında Müslümanların kendilerine örnek almaları gereken tek ve en güzel model anlamında Hz. Muhammed'in (sav) sıfatıdır.

(bk. Serinsu vd., "üsveihasene", 374)

2. Hz. Muhammed'in (sav) Merhametli ve Affedici Oluşu

"Sevgi ve merhamet insanın içinde akan bir nehirdir. Ne kadar güçlü akarsa içinde kötülük tutunamaz."

Mevlana'nın bu sözü, merhametin insan hayatındaki önemi hakkında size neler düşündürüyor?

Merhamet, güzel ahlakın en belirgin özelliklerinden biridir. Şefkat gösterme, bağışlama, iyilik etme anlamlarına gelen merhamet,[8] Kur'an-ı Kerim'de müminlerin başlıca nitelikleri arasında yer alır.[9]

Birçok güzel davranışın temelinde merhamet duygusu vardır. Bunlardan bazıları evlat sevgisi, ana babaya saygı ve itaat, sılayırahim; yaşlılara, yoksullara, hastalara, yetimlere, kimsesizlere yardım etme gibi davranışlardır.

7 bk. Buhari, "Edeb", 69.
8 bk. Serinsu vd., "merhamet", 231.
9 bk. Fetih suresi 29. ayet.

Hz. Muhammed (sav), her güzel davranışta olduğu gibi merhamet konusunda da insanlar için örnektir. Tüm canlılara ayrım yapmadan sevgi, şefkat ve merhametle yaklaşmış, *"Merhamet etmeyene merhamet olunmaz."*[10] buyurarak bu davranışın önemini vurgulamıştır. Yaşlılara, kadınlara, yetimlere, çocuklara, hayvanlara karşı her zaman merhametli olan Hz. Muhammed'in (sav) bu özelliği, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"Ant olsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir. O size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur."**[11]

Görsel 4.4: İslam, küçük büyük herkese merhamet gösterilmesini ister.

Hz. Muhammed'in (sav) hayatında çocuklar, özellikle de yetim ve öksüzler çok önemli bir yere sahipti. Hz. Peygamber, onlara hâl ve hatırlarını sorar, şefkat ve merhametle muamele ederdi. Hata yaptıklarında onları azarlamaz, nasihatlerini tatlı bir şekilde söylerdi. Onlarla özel olarak ilgilenir, şakalaşır, oyunlar oynardı. O, her zaman anne ve babalara, çocukları ile ilişkilerinde bu şekilde davranmalarını tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber, *"Müslümanların evleri içerisinden en hayırlı ev, içerisinde bir yetime iyi davranılan evdir. En kötü ev ise içinde bir yetime kötü davranılan evdir."*[12] buyurarak bu konuya dikkat çekmiştir.

Görsel 4.5: Hayvanlara merhamet etmek insan olmanın bir gereğidir.

Hz. Muhammed (sav), *"Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkunuz. Onlara (binmeye) elverişli hâllerinde bininiz ve onları (yenmeye) elverişli hâllerinde yiyiniz."*[13] diyerek hayvanlara eziyet edilmemesi gerektiği konusunda insanları uyarmıştır. Merhametin yalnızca insanlar için olmadığını, tüm canlılara merhamet gösterilmesi gerektiğini şu sözleriyle vurgulamıştır: *"Benim dediğim, sizin sadece kendi aranızda merhametli olmanız değildir. Benim dediğim, sizlerin Allah'ın bütün yarattıklarına karşı merhametli olmanızdır."*[14]

10 Buhari, "Edeb", 18.
11 Tevbe suresi 128. ayet.
12 İbni Mace, "Edeb", 6.
13 Ebu Davud, "Cihad", 44.
14 Müslim, "Fedail", 47.

Şefkat ve merhamet peygamberi olan Hz. Muhammed (sav), yoksul ve kimsesizlere sahip çıkmıştır. İmkânlarını onlarla paylaşmış, zor durumda olanlara yardım edilmesini tavsiye etmiştir. Aile ilişkilerinde merhamete önem vermiş, kadınların haklarının gözetilmesini ve onlara iyi davranılmasını emretmiştir.

OKUYALIM

Merhametle İlgili Bazı Ayet ve Hadisler

"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav. O zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş!"

(Fussilet suresi 34. ayet)

"Küçüklere merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."

(Tirmizi, "Birr", 15)

"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir."

(Araf suresi 199. ayet)

"Merhametli olanlar, Rahman'ın merhamet ettiği kimselerdir. Siz, yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin."

(Tirmizi, "Birr", 16)

"Düşmanlığı sürdürmen sana günah olarak yeter."

(Tirmizi, "Birr", 69)

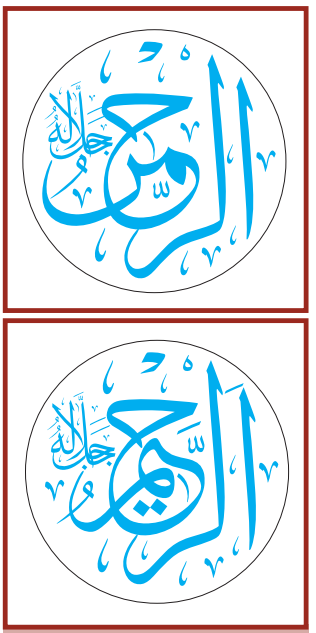
Görsel 4.6-7-8

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Muhammed'in (sav) büyük kızı Hz. Zeyneb'in çocuğu hastalandı. Hz. Zeyneb, babasına torununun hasta olduğu haberini gönderdi. Hz. Peygamber de beraberindekilerle kızının evine gitti. Torununun durumu iyi değildi. Şefkatle torununu kucağına aldı ve gözyaşı dökmeye başladı. Yanında gelenlerden Sad bin Ubade isimli sahabi "Bu (gözyaşı) da nedir ya Resulullah?" diye sorunca şöyle buyurdu: "Bu gözyaşı, Allah'ın kullarının kalplerine yerleştirdiği rahmettir. Allah, kullarından sadece merhametli olanlara merhamet eder."

(Buhari, "Merda", 9)

Hz. Muhammed (sav), kendisine kötü davrananlara asla kin ve nefret beslememiş, hatasını anlayıp pişman olanları güzel bir tavırla affetmiştir. Mekke'yi fethettiğinde kendisine her türlü kötülüğü yapan Mekkelileri bağışlamış ve onların özgür olduklarını duyurmuştur. Yine kendisine hakaret eden, kendisini taşlayan Taiflilere beddua etmeyerek iman etmeleri konusunda Yüce Allah'a dua etmiştir. Çok sevdiği amcası Hz. Hamza'yı şehit eden Vahşi adlı kişiyi de kendisini çok üzmüş olmasına rağmen affetmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, **"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi..."**[15] buyrularak Hz. Muhammed'in (sav) bu tavrının sonuçları açıklanmıştır.

Görsel 4.9-10: er-Rahman ve er-Rahîm, Yüce Allah'ın merhametle ilgili güzel isimlerindendir.

Affetmek, kötülüklere karşı hakkından vazgeçmek değildir. Hakkını ararken kin, nefret ve intikam duygularından arınmış şekilde mücadele etmektir. *"Allah, affeden kulunun ancak şerefini artırır..."*[16] hadisinde belirtildiği gibi merhamet ve affetme tavrı, insanı güçlü ve saygın hâle getirir. İnsanlar arasında sevgi ve saygının artmasına vesile olur. Böylece toplumda huzur ve güven ortamı oluşur.

3. Hz. Muhammed'in (sav) İstişareye Önem Vermesi

"Bin bilsen de bir bilene sor." atasözünde anlatılmak istenen sizce nedir?

"İstişare"; görüş alışverişinde bulunmak, fikir almak ve danışmak anlamlarına gelir. Danışma da denilen istişarede, herhangi bir konuda doğruyu bulmak için güvenilir kişilerin görüşüne başvurulur.[17] Kur'an-ı Kerim'de de aynı anlama gelen Şûra (danışma) isminde bir sure bulunur.

Görsel 4.11: İnsan, bilmediği konularda o konuyu bilen kişilere danışarak hareket etmelidir.

Hz. Muhammed (sav), istişareye önem vermiş ve hayatı boyunca aldığı kararlarda çevresindekilerin görüşünü dikkate almıştır. Tüm peygamberler gibi akıllı, zeki ve ileri görüşlü olmasıyla birlikte **"... İş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."**[18] ayeti gereğince çevresindeki insanların fikirlerini sormayı ihmal etmemiştir. Hz. Muhammed'in (sav) bu tutumu insanlara ne kadar değer verdiğini ortaya koyarken onlarla olan yakınlığını da artırmıştır. Onun hayatında bu konuda pek çok örnek vardır.

15 Al-i İmran suresi 159. ayet.
16 Müslim, "Birr", 69.
17 bk. Serinsu vd., "istişare", 184.
18 Al-i İmran suresi 159. ayet.

OKUYALIM

Hz. Muhammed'in (sav) Hayatından İstişare Örnekleri

- Hz. Muhammed (sav), kendisine ilk vahiy geldiğinde ne yapacağı hakkında eşi Hz. Hatice'ye danıştı ve onun önerisiyle bilgin bir kişi olan Varaka bin Nevfel'e gitti. Onun, peygamberlikle ilgili kendisine yaptığı tavsiyeleri de dikkate aldı. (bk. Buhari, "Bediül-vahy", 1)
- Hz. Ali'nin, kendisine gelerek kızı Fatıma ile evlenmek istediğini söylemesi üzerine hemen karar vermedi. Kızı Hz. Fatıma'ya durumu bildirerek onun fikrini sordu. Kızından olumlu görüş alan Hz. Muhammed (sav), Hz. Fatıma ile Hz. Ali'yi evlendirdi. (bk. İbn Sad, *Tabakat*, 6/16)
- Mekkeli müşriklerle Bedir'de savaşma kararı alındıktan sonra ordunun karargâhı ve mevzilenmesi konusunda görüş bildiren Hubab bin Münzir'in görüşüne göre hareket etti. (bk. Vakıdi, Megazi, I, 53)
- Bedir Savaşı, zaferle sona erdiğinde esirler getirilmişti. Hz. Muhammed (sav) de "Bu esirler hakkında ne diyorsunuz?" diye sorarak ashabı ile istişare etti. Hz. Ebu Bekir'in, on Müslümana okuma yazma öğretmeleri karşılığında esirlerin serbest bırakılması teklifi kabul edildi. (bk. İbn Sad, *Tabakat*, 2/22)
- Uhud Savaşı öncesinde mücadelenin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin sahabenin görüşünü aldı, iki farklı fikrin çıkması üzerine çoğunluğun fikrine göre hareket etti.
- Hendek Savaşı ile ilgili karar alınırken sahabeden farklı görüşler ortaya atılmıştı. Hz. Peygamber, Selman Farisi adlı sahabinin, şehrin etrafına hendekler kazılarak savunma savaşı yapılması fikrini benimsedi. (bk. Vakıdi, *Meğazi*, 2/445)
- Hudeybiye Antlaşması sonrası Müslümanlar arasında ortaya çıkan huzursuzluğun çözümü konusunda eşi Ümmü Seleme'yle istişare etti. Onun kendisine yaptığı öneriye uygun olarak meydana çıkıp kurbanını kesti ve tıraş oldu. Ashabı da aynı şekilde hareket etti. Böylece huzursuzluk ortadan kalkmış oldu. (Buhari, "Şurut", 15)
- Mescitte Müslümanların sayısı arttığında Temim Dari adlı sahabinin minber kullanma tavsiyesini kabul etti. (bk. Ebu Davud, "Salat", 214-215)
- Devlet başkanlarına davet mektubu göndermek istediğinde sahabe, bu devletlerin mühürsüz mektup kabul etmediklerini söyledi. Bunun üzerine bir mühür yaptırdı ve mektupları mühürlenmiş şekilde gönderdi. (Buhari, "İlim", 7)

YAZALIM

"... Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun."

(Enbiya suresi 7. ayet)

Günlük hayatta fikir almaya ihtiyaç duyduğunuz konular nelerdir? Ayeti göz önünde bulundurarak düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

İnsanın her konuda bilgili ve yeterli olması mümkün değildir. Bu sebeple bazı işlerde alanında uzman kişilerden, fikir almak gerekir. İstişare yapmak için o konuda bilgisiz olmak gerekmez. Emin olduğumuz konularda da farklı bir fikrin daha iyi olabileceği ihtimali ile başkalarına danışmak faydalı olur. Danışmak, kişinin bakış açısını genişletir, bilgi ve kültürünü artırır.

Günlük hayatla ilgili konularda büyüklerimizin ve arkadaşlarımızın fikirleri değerlidir. Tecrübeye dayanan bu bilgiler, doğru kararlar almaya yardımcı olur.

Görsel 4.12: İstişare, kişinin bilgisini artırır ve doğru kararlar almasını sağlar.

4. Hz. Muhammed'in (sav) Davasındaki Cesaret ve Kararlılığı

"Cesaret, akıldan gelirse cesarettir, bilgisizlikten gelirse cehalettir." sözünde verilmek istenen mesaj sizce nedir?

Cesaret; yüreklilik, korkusuzluk demektir. Cesaret yerine "şecaat" ifadesi de kullanılır.[19] Korku veren bir olay anında veya olağan dışı durumlarda sabır ve sebat göstererek, endişeye kapılmadan sakin bir şekilde hareket etmek, cesaretin özelliklerindendir. Cesur kişi, haksızlık karşısında boyun eğmez, cesaretten aldığı güvenle hakkını arar. Savaş sırasında düşmana karşı soğukkanlılığını korur ve güçlü bir şekilde karşılık verir.

Görsel 4.13: Cesaret, toplumumuzun en belirgin özelliklerindendir.

Cesaretin zıddı korkaklıktır. Doğuştan gelen bu iki özellik, insanda bir arada bulunur. Bu duygular arasında itidalli olmak, kişiyi başarıya götürür. Korkak kişi, istediği hedeflere ulaşamaz, haksızlığa karşı duramaz. Bununla birlikte cüret denilen bilgisizce ve yersiz cesaret, kişinin zarara uğramasına neden olabilir. Bu duyguları kontrol altına almak, öfke ve saldırganlıkla hareket etmemek gerekir.

Hz. Muhammed'in (sav) hayatı, cesaret konusunda orta yolun nasıl olması gerektiğinin en güzel örnekleri ile doludur. Onun cesareti, bilgi ve ferasete dayanır. O, hiçbir zaman kontrolsüzce hareket etmemiş, haklı olduğu konularda da kararlı duruşundan ödün vermemiştir. İçinde bulunduğu toplumun inanç ve âdetlerinin yanlış olduğunu dile getirmekten çekinmemiş, insanlara yapılan haksızlıklara karşı cesaretle mücadele etmiştir. Kendisine peygamberlik verildikten sonra da yirmi üç yıl boyunca İslam'ı insanlara ulaştırmak için büyük bir çaba göstermiştir. Sıkıntı ve zorluklara sabrederek umudunu ve metanetini asla yitirmemiştir. Türlü baskı ve tehditlere karşı davasından asla vazgeçmemiştir. Başına gelebilecek tehlikelerden korkmamış, tedbirlerini alarak Yüce Allah'a güvenerek cesaretli bir tavır ortaya koymuştur. Onun bu cesareti ve kararlılığı, İslam'ın insanlar arasında hızla yayılmasında etkili olmuştur.

19 bk. Serinsu vd., "şecaat", 338.

Eşi Hz. Aişe, Hz. Muhammed'den (sav) şu sözlerle bahsetmiştir: "Hz. Peygamber, insanların en şecaatlisi, en cömerdi ve en güzeli idi."[20] Medine halkının yaşadığı şu olay onun cesaretine örnektir: Bir gece Medine halkı, duydukları yüksek bir ses nedeniyle korkuya kapıldı. Merakla sesin geldiği tarafa yöneldiler. Hz. Muhammed (sav), herkesten önce atını o yöne sürdü ve dönüşte rastladığı insanları *"Korkmayın, korkmayın!"* diyerek sakinleştirdi.[21]

OKUYALIM

Mekke'de, Hz. Muhammed (sav) ve Müslümanlar için can güvenliği giderek tehlikeye girmişti. Tebliğin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi de mümkün görünmüyordu. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav), Yüce Allah'ın da emriyle Medine'ye hicrete karar verdi. Önce Müslümanlar, ardından da Hz. Peygamber, sahip oldukları her şeyi Mekke'de bırakarak yola çıktılar. Hz. Muhammed'in (sav) yol arkadaşı, yakın dostu Hz. Ebu Bekir'di. Onları yakalamak için takip eden müşriklerden korunmak amacıyla Sevr Mağarası'na sığındılar. Hz. Muhammed (sav), bu zor durumdan endişelenen arkadaşını *"... Üzülme! Allah bizimle beraberdir..."* (Tevbe suresi 40. ayet) diyerek teselli etti ve ona cesaret verdi.

Görsel 4.14: "La Tahzen (Üzülme)" hattı.

Hz. Muhammed'in (sav) savaşlardaki cesaretli duruşu da Müslümanlar için bir yol göstericidir. O, Bedir Savaşı'nda düşman karşısında azınlık oldukları için telaşa kapılan Müslümanları sakinleştirmiş, cesaretini kaybetmeyerek savaşın zaferle sonuçlanmasını sağlamıştı. Uhud Savaşı'nda dağılan Müslüman ordusunu toparlamış, yaralı hâlde savaşa devam ederek müşriklerin geri çekilmesinde etkili olmuştu. Hendek Savaşı'nda üzerlerine gelen büyük bir ordu haberini almasına rağmen telaşa kapılmamıştı. Düşmanı nasıl karşılayacaklarına dair planlı bir şekilde hareket etmişti. Huneyn Savaşı'nda düşmanın ok yağmuruna karşı Müslümanlardan bir kısmı paniğe kapılırken soğukkanlılığını kaybetmeyen Hz. Muhammed (sav), düşmanın üstüne yürüyerek Müslümanlara cesaret vermişti.

Hz. Muhammed'in (sav) cesaretinin yanı sıra kararlı ve azimli olması da Müslümanlar için örnektir. Kararlılık, bir iş ve davranışta sebat göstermek, bir konuda karar verdikten sonra ondan geri dönmemektir. "Azim" ise kişinin inandığı amaç uğrunda gösterdiği çaba, gayret ve sebattır. Kararlılık ve azim, Yüce Allah'a olan bağlılıkla sağlamlaşır. İnanan kişi, hiçbir zaman umudunu kaybetmez, tembellik yapmaz, çalışmaktan ve çaba göstermekten vazgeçmez. **"... Bir kere de karar verip azmettin mi artık Allah'a tevekkül et (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."**[22] ayetini kendisine rehber edinir. Hz. Muhammed (sav), peygamberliğinin ilk gününden son gününe kadar bu ayet ışığında hareket etmiş, peygamberlik görevini en güzel şekilde yerine getirmiştir. Davasından vazgeçmesi karşılığında verileceği

20 Tirmizi, "Cihad", 14.
21 Buhari, "Edeb", 39.
22 Al-i İmran suresi 159. ayet.

söylenen mal, mülk, makam, mevki gibi teklifleri kesin ve kararlı bir dille reddetmiştir. *"Sağ elime Güneş'i, sol elime Ay'ı koysalar da Allah onu üstün kılıncaya ya da ben bu yolda ölüp gidinceye kadar davamdan vazgeçmem."*[23] sözleriyle ne pahasına olursa olsun kararlı olduğunu vurgulamıştır.

Cesaret, hakkı hâkim kılma ve başarıya ulaşmada önemli bir özelliktir. Korkak ve kararsız kişiler, davalarında azim gösteremezler. Bununla beraber cesaretin kaynağı kibir değil, ilim ve adalet olmalıdır. Gösteriş için yapılan cesaret veya cesarette aşırıya gitmek, İslam'ın yasakladığı öfkeye neden olur. Doğru cesaretin nasıl olması gerektiği Hz. Muhammed'in (sav) hayatında en güzel şekilde açıklığa kavuşmuştur. Müslümanlar da onun yolundan gitmeli; cesaretin, inanç temelli olması gerektiğini unutmamalıdır.

Bu karekod üzerinden Hz. Muhammed'in (sav) cesareti ve kararlılığıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

5. Hz. Muhammed'in (sav) Hakkı Gözetmedeki Hassasiyeti

Hakkınızı alamadığınızda neler hissedersiniz?

Gerçek, doğru, gerçeğe uygun, adalet gibi anlamlara gelen hak; sözün ya da eylemin zaman ve şartlara uygun olarak söylenmesi ve yapılması demektir.[24] Dolayısıyla hak; her söz ve eylemde adaletle hareket etmek, insanlar arasında ayrım gözetmeksizin adalet ve hukukun tanıdığı hakkı sahibine teslim etmektir.

Grafik 4.2: Hak kavramının anlamları

Adalet; insanların huzur içinde yaşayabilmeleri, can ve mal güvenliğinin korunması, birlik ve beraberliğin sağlanması için vazgeçilmez bir değerdir. Adaletin olmadığı toplumlarda sosyal ve ekonomik dengesizlik ortaya çıkar. Böylece zulüm ve haksızlık artar. Bunun sonucu olarak da toplumsal barış bozulur.

İslam'da tüm insanlar eşittir, üstünlük ise yalnızca takvadadır. Bu sebeple bir Müslümanın

23 İbni Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviye*, 1/101.
24 bk. Serinsu vd., "hak", 114.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Muhammed (sav), hak kavramını dualarında kullanmıştır.

"Allah'ım! Sen haksın, senin vaadin haktır, sana kavuşmak haktır, senin sözün haktır, cennet haktır, cehennem haktır, peygamberler haktır, Muhammed haktır, kıyamet haktır."

(Buhari, "Tevhit", 35)

Görsel 4.15: İslam, kişinin her koşulda adaletli olmasını emreder.

adaleti temel alması, insanlar arasında ayrım yapmayarak her durumda hakkı yerine getirmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim'de, **"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."**[25] ayeti ile insanlar hak ve adaleti engelleyebilecek durumlar hakkında uyarılır. İşverenin çalışanlarına, idarecilerin emri altındakilere adaletle muamele etmeleri; alım satımda, ölçü ve tartıda adaletten vazgeçmemeleri öğütlenir.

Hz. Muhammed (sav), hak ve adaletin yerine getirilmesi konusunda insanlar için en güzel örnektir. Çünkü o, **"... Eğer hükmedecek olursan aralarında adalet ile hükmet. Çünkü Allah adil davrananları sever."**[26] ayetinden hareketle kararlarında ve davranışlarında her zaman adaleti gözetmiştir. Çevresindeki insanlara ise *"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar."*[27] buyurarak adaletli davrananlara cenneti müjdelemiştir.

DEĞERLENDİRELİM

Hz. Muhammed (sav) zamanında Medine'de soylu ve ileri gelen ailelerden birinin kızı hırsızlık yapmıştı. Bazı kişiler, Hz. Muhammed'in (sav) çok sevdiği Üsame bin Zeyd'i (ra) Hz. Peygamber'e aracı göndererek bu kişinin cezalandırılmaması için girişimde bulundu. Hz. Muhammed (sav), aracıların isteğine şiddetle karşı çıkıp şöyle buyurdu: "Sizden öncekiler ancak aralarında soylu biri hırsızlık ettiğinde onu bırakıvermeleri, zayıf biri hırsızlık ettiğinde ise ona had cezası uygulamaları sebebiyle helak olmuştur. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma bile hırsızlık etse muhakkak onun elini keserdim."

(Buhari, "Hudud", 12)

Hz. Muhammed'in (sav), adalet konusundaki bu hassasiyetini toplumsal düzen açısından değerlendiriniz.

25 Maide suresi 8. ayet.
26 Maide suresi 42. ayet.
27 Nesai, "Adabül-Kudat", 1.

Hz. Muhammed'e (sav) göre adalet; temel hakların korunması ve toplumsal barışın sağlanmasının ön şartıdır. O, gençliğinde de bu değerlere sahip çıkarak Hilfülfudul (Erdemliler Birliği) cemiyetine katılmış, haksızlıkların önlenmesi için etkin bir şekilde çalışmıştı. Hilfülfudul, Mekke'de yabancı tüccarların mallarına el konulmasını engellemek, zayıfların güçlülerden haklarını almalarına yardımcı olmak gibi amaçlarla kurulmuş bir cemiyetti. Hz. Muhammed (sav), daha sonraları bu cemiyetten övgüyle söz etmiş, bugün olsa yine böyle bir cemiyete katılacağını ifade etmiştir.[28]

Hz. Muhammed (sav), zayıfların haklarının korunması konusunda da çok hassastı. Bu sebeple yetim ve öksüzlere haklarının verilmesi, kadın haklarının gözetilmesi, işçiye emeğinin karşılığının zamanında ödenmesi konularında insanları şu sözleriyle uyarmıştır: *"... Hak sahiplerinden yana çıkıp hakkın yerini bulmasına yardımcı olanlar, insanların en hayırlılarıdır. İçinde zayıf kimselerin incitilmeden hakkını alamadığı bir toplum yükselemez."*[29] Çocuklar arasında ayrım yapmayarak adaletli olunması gerektiğini belirten Hz. Muhammed (sav), şöyle buyurmuştur:*" Evlatlarınız arasında adaleti gözetin, aralarında ayrım yapmayın."*[30]

Bir işin ya da makamın kime verileceği konusu da hak kapsamındadır. Kur'an-ı Kerim'de bu konu, **"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder..."**[31] ayetiyle vurgulanır. Hz. Muhammed (sav), bir iş için görevlendireceği kişinin bu konuda ehil olup olmadığına dikkat etmiştir. Ayrım yapmadan o işi en iyi yapacak kişiyi seçmiştir.

Görsel 4.16: Bir işi hakkıyla yapabilmek, o işte bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektirir.

Hz. Muhammed (sav), bir olay karşısında hakka ve adalete uygun kararlar alabilmek için mutlaka somut delillerden yola çıkardı. Tarafların dinlenmesini, olaya dair delillerin toplanmasını ve varsa şahitlerin görüşlerine başvurulmasını isterdi. Hz. Ali'yi Yemen'e yönetici olarak seçtiğinde ona şöyle demişti: "*Sana iki kişi bir konuda hüküm vermen için geldiğinde hiçbir zaman diğerini dinlemeden birini dinleyerek karar verme. Böyle yapman (daha isabetli) karar vermen için gereklidir."*[32]

Adaletin olmadığı yerde zulüm vardır. Zulüm; hak sahibine hakkını tam veya zamanında vermemek, ona haksızlık etmektir. Hak ve adaletin uygulanmaması kul hakkına neden olur. İslam'da kul hakkı yemek ve zulüm haramdır. İslam dini, dünya hayatında hak kavramına büyük önem verir. Kur'an-ı Kerim'de, dünyada hakkını alamayanların ahirette haklarını elde edecekleri bildirilir.[33]

28 İbni Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, 1/185.
29 Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, 3/423.
30 Buhari, "Hibe", 12.
31 Nisa suresi 58. ayet.
32 Ebu Davud, "Akdiye", 6.
33 bk. Zilzal suresi 7-8. ayetler.

YAZALIM

Adaletin yerine getirilmesi için dikkat edilecek hususlar neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

6. Hz. Muhammed'in (sav) İnsanlara Değer Vermesi

Hangi davranışlar size kendinizi değerli hissettirir?

Görsel 4.17: Mehmed Fehmi Efendi'ye ait hilyeişerif levhası. Hilyeişerifte Hz. Muhammed'in (sav) kişisel özellikleri ve insanlara karşı davranışları anlatılır.

İnsan, akıl ve irade sahibi olması gibi birçok üstün özellikle yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, insanın yaratılışı hakkında bilgi verilir ve insan şerefli bir varlık olarak nitelendirilir. **"Şüphesiz biz, insanı en güzel biçimde yarattık."**[34] ve **"Ant olsun biz, âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık."**[35] ayetleri insanın değerini vurgular.

Hz. Muhammed (sav), hayatı boyunca ırk, renk, cinsiyet ayırt etmeksizin tüm insanlara değer vermiştir. İnsanları üzecek, kıracak söz ve davranışlardan kaçınmış, onlarla sıcak ilişkiler kurmuştur. O, karşılaştığı kişilere mutlaka selam verir, onların hâl ve hatırlarını sorardı. Elini tuttuklarında onlar bırakıncaya kadar elini çekmez, ayrılırken de onlar için dua etmeyi ihmal etmezdi. Kendisi ile konuşanları dikkatle dinler, sözlerini kesmemeye özen gösterir, muhatabı sözünü bitirinceye dek yüzünü farklı bir tarafa çevirmezdi. Derdini, sıkıntısını anlatanları içten ve samimi bir şekilde dinlerdi. Yardıma ihtiyacı olanlara yardım eder ve insanları da buna teşvik ederdi. Sahabeden Cerir bin Abdullah, Hz. Peygamber'i şöyle anlatmıştır: "*Müslüman olduğum günden beri Hz. Peygamber, beni kapıdan çevirmedi. Beni her gördüğünde mutlaka gülümserdi.*"[36]

34 Tin suresi 4. ayet.
35 İsra suresi 70. ayet.
36 Müslim, "Fedailü's-Sahabe", 134.

PAYLAŞALIM

Mescid-i Nebevi'nin temizliğini yapan Ümmü Mihcen isminde kimsesiz bir kadın vardı. Bir müddet ortalarda gözükmeyince Hz. Muhammed (sav), onun neden gelmediğini sordu. Arkadaşları kadının vefat ettiğini söylediler. Hz. Peygamber, "Neden bana haber vermediniz!" diyerek arkadaşlarına sitemde bulundu. Ümmü Mihcen'e verdiği değeri göstermek üzere kadının mezarına gitti ve onun için dua etti.

(bk. İbni Mace, "Cenaiz", 32)

Görsel 4.18

Bu olaydan hareketle Hz. Muhammed'in (sav) insanlara verdiği değer üzerinde düşünerek fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (sav), vefalı bir insandı. Büyüklerinin ihtiyaçları ile ilgilenir, onların hayır duasını alırdı. Yakınlarını sık sık ziyaret eder, önemli günlerinde yanlarında olmaya çalışırdı. Komşuları ile ilişkilerine özen gösterirdi. Dostları için fedakârlıktan kaçınmaz, hediyeleşerek gönüllerini alırdı. Hastalandıklarında ziyaretlerine giderdi. Meclisindeki gençlere yol gösterir, onlara iltifat ederek bazı görevler verirdi.

Görsel 4.19: Hasta ziyareti Müslümanların birbirleri üzerindeki haklarındandır.

İnsanların makam, mevki, zenginlik, soyluluk, şöhret gibi özellikleri, Hz. Muhammed'in (sav) onlara verdiği değeri etkilememiştir. Ona göre insanın yaratılmış olması başlı başına bir değerdi. Bu sebeple insanlar arasında ayrım yapmaz, insanların eşit olduğunu söyler, üstünlük taslayanları uyarırdı. Bu hususu Veda Hutbesi'nde şu şekilde vurgulamıştır:*" … Ey insanlar! Biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir…"*[37]

Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderildiği dönemde pek çok cahiliye âdeti toplumu hâkimdi. Kadınlar aşağılanır, kız çocukları değer görmezdi. İnsanların bir kısmı köle olarak alınıp satılırdı. Yoksullar korunmaz, yetimlerin hakları gözetilmezdi. İnsanlar soylarına göre değerlendirilirdi. Hz. Muhammed (sav) ise zengin fakir, kadın erkek ayrımı yapmaz, kimseyi hor görmezdi. Kız çocuklarına erkek çocukları kadar değerli olduğunu davranışlarıyla gösterirdi. Kadınların erkekler üzerinde hakları olduğunu bildirerek eşine ev işlerinde yardım ederdi. Kölelerin azat edilmesi için insanları teşvik ederdi. Kendisi de Bilal Habeşi'nin özgürlüğüne kavuşmasına vesile olmuş, ilerleyen zamanlarda onu Mescid-i Nebevi'ye müezzin olarak görevlendirmişti.

37 Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, 5/411.

NOT EDELİM

Ebu Zer Gıfari (ra), bir konuda Bilal Habeşi (ra) ile anlaşamayınca ona "Kara kadının oğlu!" diye hitap etti. Hz. Bilal, onun bu sözünden alındı ve durumu Hz. Peygamber'e bildirdi. Hz. Peygamber de Hz. Ebu Zer'i çağırarak onu "Sende cahiliye âdetlerinden mi var?" diye uyardı ve yaptığı bu davranışın yanlış olduğunu ifade etti. Hz. Ebu Zer, hatasını anladı ve Hz. Bilal'den özür diledi.

(Buhari, "İman", 22)

Görsel 4.20: Hz. Muhammed (sav) çocuklara değer vermiştir.

Hz. Muhammed (sav), çocuklara da çok değer verirdi. Onlarla şakalaşır, hata yaptıklarında onları azarlamazdı. Torunlarıyla oynar, namaz esnasında omzuna çıktıklarında secdeye giderken onları indirir, secde bitince tekrar omzuna alırdı. Yetim ve öksüzlere sevgi ve şefkatle muamele eder, onların ihtiyaçları ile ilgilenirdi. Serçesi ölen bir çocuğu teselli etmek için ziyaret etmişti.

Hz. Muhammed'in (sav) insanlara değer vermesi için onların Müslüman olması gerekmezdi. O, başka dine mensup komşuları ile de güzel ilişkiler kurar, onların ziyaretine gider, cenazelerine saygı gösterirdi. Bir gün yanlarından geçen bir cenaze için ayağa kalktığında sahabe, cenazenin bir Yahudiye ait olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "*O da bir insan değil mi?*"[38] buyurdu.

Hz. Muhammed (sav), kendisine ayrıcalık gösterilmesine izin vermeyip diğer insanlarla aynı şartlarda hayatını sürdürmüştür. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in (sav) bu mütevazı tavrı, toplum tarafından sevilmesini ve takdir edilmesini sağlamıştır. İnsanlar, onun rehberliğinde İslam'ı daha kolay anlayıp öğrenmişlerdir.

YAZALIM

Hz. Muhammed'in (sav) insanlara verdiği değere örnekler yazınız.

İnsanların hatalarını toplum içinde söylemezdi.	İnsanları incitmezdi.
....	....
....	....
....	....

Bu karekod üzerinden Hz. Muhammed'in (sav) örnekliğiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

38 Buhari, "İman", 22.

7. Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı

Sahip olduğunuz ve şükretmeniz gereken nimetler nelerdir?

Mekke'de indirilmiş olan sure dört ayettir. Kur'an-ı Kerim'in 106. suresidir. Adını Hz. Muhammed'in (sav) de mensup olduğu Kureyş kabilesinden alır.

Surede, Kureyş kabilesinin sahip olduğu ayrıcalıklardan bahsedilir. Cahiliye Dönemi'nde Kâbe'nin gözetim ve bakımından sorumlu olan Kureyş kabilesi, ticari olarak da üstün durumdaydı. Tarıma elverişli olmayan Mekke'de ticaret yaparak önemli bir kazanç elde ediyorlardı. Hac mevsiminde kurulan panayırlarda gelirlerini artırıyorlardı. Yazları Şam'a gidiyor, kış mevsiminde ise Yemen'i ziyaret ediyorlardı. Bu yolculuklar onlara ticari gelir sağlıyordu. Tüm bu sebeplerle diğer kabileler arasında saygınlıkları ve ayrıcalıkları vardı. Çevre ülkelerin emir ve kralları bu kabileye saygı gösteriyordu.

Surede, Kureyş kabilesinin Yüce Allah tarafından açlıktan ve tehlikelerden korunduğu vurgulanır. Allah'ın (cc) onlara lütufta bulunması hatırlatılarak kabile imana davet edilir. Sahip oldukları nimetler nedeniyle Allah'a (cc) şükretmeleri ve ibadet etmeleri istenir. Bu nimetlerin değerini bilerek başka ilah edinmemeleri, yalnızca Yüce Allah'a yönelmeleri emredilir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لِاِيْلٰفِ قُرَيْشٍ ۙ ١ اٖلٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّيْفِ ۚ ٢

فَلْيَعْبُدُوْا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ۙ ٣ اَلَّذِيْٓ اَطْعَمَهُمْ مِّنْ جُوْعٍ

وَّاٰمَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ ٤

Okunuşu

Bismillâhirraḥmânirraḥîm.

1. Liîlâfi Ḳurayş
2. Îlâfihim riḥleteşşitâi vessayf
3. Felya'büdû rabbe hâẕelbeyt
4. Elleẕî et'amehüm min cûivveâmenehüm min ḫavf

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

1-4. Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için onlar, kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsinler.

DOLDURALIM

Kureyş suresiyle ilgili soruları cevaplayarak tabloyu doldurunuz.

Kureyş suresi	
Kaç ayettir?	.....
Kur'an-ı Kerim'in kaçıncı suresidir?	.....
Nerede inmiştir?	.....
Surenin adı nereden gelir?	.....
Surede bahsedilen konular nelerdir?	.....

SIRALAYALIM

Aşağıda Kureyş suresinin ayetleri karışık olarak verilmiştir. Ayetlerin başına 1'den 4'e kadar rakamları yazarak surenin okunuşunu doğru bir şekilde sıralayınız.

..... Felya'büdû rabbe hâẕelbeyt

..... Liîlâfi Ḳurayş

..... Elleẕî et'amehüm min cûivveâme-nehüm min ḫavf

..... Îlâfihim riḥleteşşitâi vessayf

Bu karekod üzerinden Kureyş suresiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. ( ) Tüm peygamberlerde bulunan doğru olma özelliğine "sıdk" denir.

2. ( ) Mekkelilerin, Hz. Muhammed'e (sav) eşyalarını emanet etmeleri onun güvenilir olmasından dolayıdır.

3. ( ) Hz. Muhammed (sav), Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Hazrec kabilesindendir.

4. ( ) Hz. Muhammed (sav), bir karar alacağında yalnızca ailesine danışmıştır.

5. ( ) Hz. Muhammed (sav), insanlar arasında ayrım yapmadan herkese eşit davranmıştır.

B. Verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

(adalet, azim, el-Emin, Hilfülfudul, ihlas, istişare, ismet, Kureyş, üsveihasene)

1. Kişinin inandığı amaç uğrunda gösterdiği çaba, gayret ve sebata ..... denir.

2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygun davranmaya ..... denir.

3. Mekkeliler, Hz. Muhammed'e (sav) güvendikleri için ona ..... demişlerdir.

4. Tüccarların mallarını korumak amacıyla kurulmuş olan ....., Hz. Muhammed'in (sav) de içinde yer aldığı bir cemiyettir.

5. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için güvenilir kişilerin görüşüne başvurmaya ..... denir.

6. Günah işlemekten korunmuş olmak anlamına gelen ....., Hz. Muhammed'in (sav) ve tüm peygamberlerin sıfatlarından biridir.

7. Hz. Peygamber'in güzel ahlakıyla başkalarına da örnek olmasına ..... denir.

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Hz. Muhammed (sav), kendisine inanan ya da inanmayan herkes tarafından güvenilir olarak tanınmıştır. Onun bu özelliği tebliğ görevini yerine getirmesinde etkili olmuştur. Mekke halkı çeşitli durumlarda Hz. Muhammed'in (sav) güvenilirliğini onaylar nitelikte davranışlar göstermiştir.

Aşağıdakilerden hangisi parçada vurgulanan düşünceyle ilişkili değildir?

A) Hz. Muhammed'e (sav) çevresi tarafından el-Emin lakabı verilmesi.

B) Çıkan anlaşmazlıkların çözümünde Hz. Muhammed'in (sav) hakem olarak seçilmesi.

C) Mekkelilerin, yolculuğa çıkarken eşyalarını Hz. Muhammed'e (sav) emanet etmesi.

D) Hz. Muhammed'e (sav) davasından vazgeçmesi karşılığında çeşitli tekliflerin sunulması.

2. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için güven duyulan kişilerin görüşüne başvurmaktır. Hz. Muhammed (sav) de zaman zaman bu yöntemi uygulamıştır. Onun ilk vahiy geldiğinde Varaka bin Nevfel'e danışması tecrübeye dayalı bilgiye önem vermesine örnektir.

Bu parçada bahsedilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Azim

B) Cesaret

C) İstişare

D) Merhamet

3. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (sav) hak ve adalete verdiği önemle ilgili değildir?

A) Önemli işleri ehil olan kişilere emanet etmesi

B) Kız ve erkek çocukları arasında ayrım yapmaması

C) Bir davada karar vermeden önce tarafları dinlemesi

D) Büyüklerini ziyaret ederek onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmesi

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

4. Hz. Muhammed (sav), peygamberlik görevini yerine getirirken çeşitli sıkıntı ve zorluklara katlanmıştır. Her türlü baskı ve tehditlere karşı davasından asla vazgeçmemiştir. Başına gelebilecek tehlikelerden korkmamış, Yüce Allah'a tam bir güven duygusu içinde cesaretli bir tavır ortaya koymuştur.

Bu parçada Hz. Muhammed'in (sav) aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmıştır?

A) Kararlılığı

B) Güvenilir olması

C) İnsanlara değer vermesi

D) Hak ve adaleti yerine getirmesi

5. "Size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere çok şefkatlidir..." (Tevbe suresi 128. ayet)

Bu ayette Hz. Muhammed'in (sav) aşağıdaki özelliklerinden hangisine değinilmiştir?

A) Cesaret

B) Doğruluk

C) Kararlılık

D) Merhamet

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed'in (sav) güvenilir oluşuna örnekler yazınız.

.....

.....

.....

2. Doğru kararlar almada istişarenin önemini yazınız.

.....

.....

.....

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

3. Başarıya ulaşmada cesaret ve kararlılığın yeri nedir? Yazınız.

.....
.....
.....

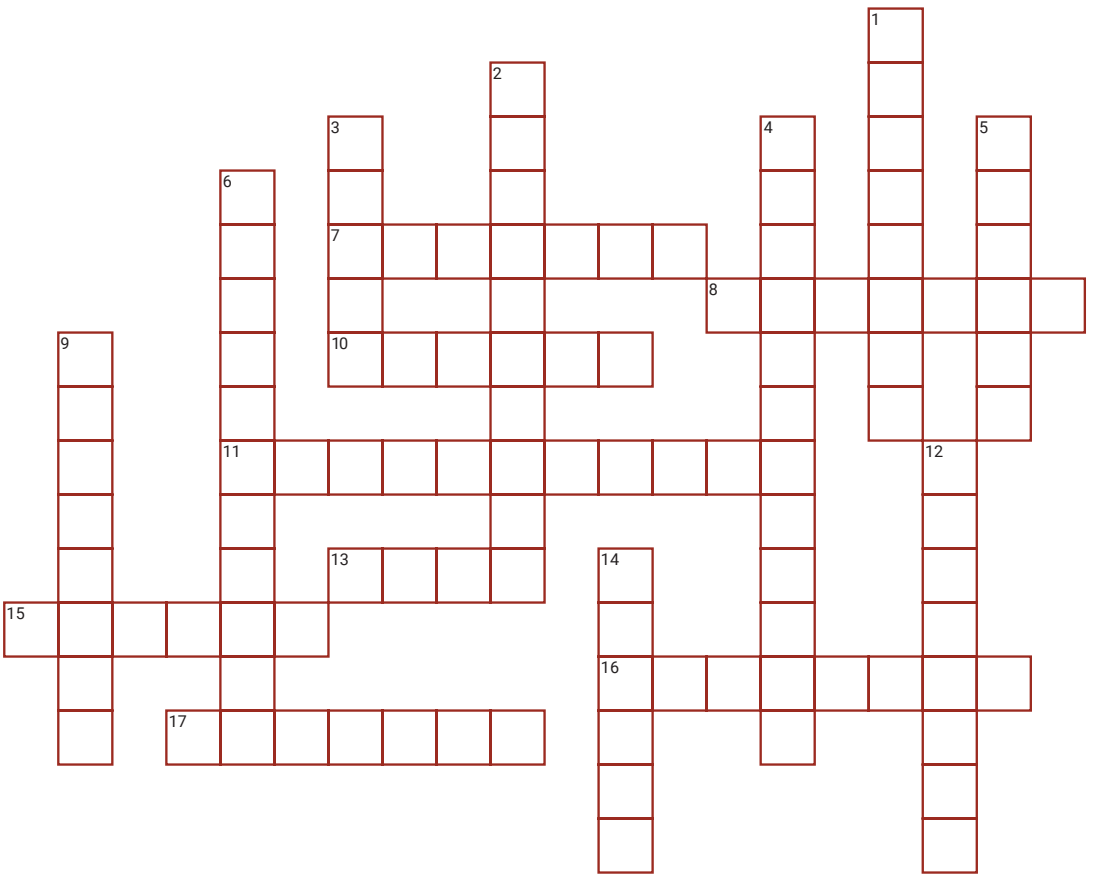
4. İnsanlara değer vermenin ve hakkı gözetmenin toplumsal açıdan önemini yazınız.

.....
.....
.....

5. Kureyş suresinde verilen mesajları listeleyiniz.

.....
.....
.....

E. Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Daha fazlası için...

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Soldan Sağa

7. Yalan söyleyen, sözünde durmayan ve emanete ihanet eden, ikiyüzlü kişiye verilen ad.

8. Peygamberlerin ileri görüşlü, hızlı kavrayış yeteneğine sahip, akıllı ve zeki olma özellikleri.

10. Peygamberlerin Allah'tan (cc) aldığı vahiyleri insanlara bildirmesi.

11. Mazlumların hakkını korumak amacıyla kurulmuş olan, Hz. Muhammed'in (sav) de içinde yer aldığı bir cemiyet.

13. Doğru ve dürüst olmak anlamına gelen peygamberlerin özelliklerinden biri.

15. Peygamberlerin güvenilir olma sıfatı.

16. Bir insanı yaptığı hatadan sonra bağışlamak.

17. Korku veren bir olay anında veya olağan dışı durumlarda endişeye kapılmadan sakin bir şekilde hareket etmek.

Yukarıdan Aşağı

1. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak amacıyla güvenilir bir kişinin görüşüne başvurmak.

2. Bir iş ve davranışta azim ve sebat göstermek, bir konuda karar verdikten sonra verilen karardan dönmemek.

3. Günah işlemekten korunmuş olmak.

4. Kâbe'nin güneydoğusunda bulunan, tavafın başlangıç noktasındaki siyah taş.

5. Kur'an-ı Kerim'de bir surenin de adı olan, Hz. Muhammed'in (sav) mensup olduğu kabile.

6. Hz. Peygamber'in güzel ahlakıyla başkalarına da örnek olmasını ifade eden Kur'an-ı Kerim tabiri.

9. Bir kimsenin ya da herhangi bir canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı üzüntü duymak, onların acı ve sıkıntılarına duyarlı olmak.

12. Hz. Muhammed'in (sav) Medine'ye hicreti sırasındaki yol arkadaşı.

14. Bir şeyi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek, hak ve hukuka uygun davranmak.

5. ÜNİTE
KUR'AN-I KERİM VE ÖZELLİKLERİ

Ünite Dijital Kopyası

Ünite Özet Sunusu

Kavramlar:
Kur'an
furkan
sünnet
inanç
ibadet
ahlak
muamelat
kıssa

HAZIRLIK SORULARI

1. Kur'an-ı Kerim'in Hâdi, Beyan, Furkan ve Zikr isimlerinin anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
2. Bir Kur'an-ı Kerim mealini inceleyerek konuları hakkındaki tespitlerinizi defterinize yazınız.
3. Sünnet kavramının anlamını öğrenerek defterinize not ediniz.
4. Salih amel, inanç, ibadet, tevhit, muamelat ve kıssa kavramlarının anlamlarını araştırarak defterinize yazınız.
5. Nuh kıssasıyla ilgili büyüklerinizle konuşarak öğrendiklerinizi defterinize yazınız.

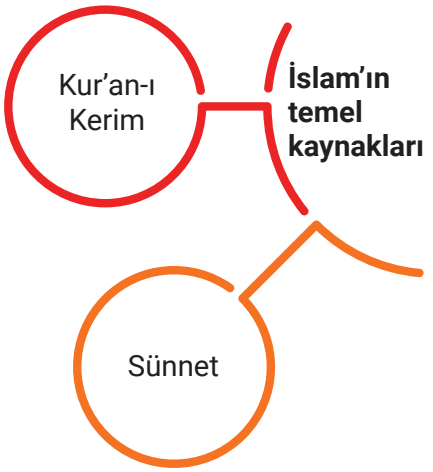
NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. İslam Dininin Temel Kaynakları
2. Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları
3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri
4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh (as)

1.İslam Dininin Temel Kaynakları

İnsan, yaratılışla ve ölümden sonraki hayatla ilgili aklına takılan soruların cevabını nerelerden öğrenebilir?

İnsanı yaratan Allah (cc), ona hayatını nasıl yaşaması gerektiğini öğretmek için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Zamanın değişmesiyle insanlığın ihtiyaçları da değişmiştir. Son peygamber Hz. Muhammed (sav) ve ona gönderilen Kur'an-ı Kerim, insanoğlunun bu ihtiyaçlarına çözümler getirir ve sorularına cevap verir.

Grafik 5.1

Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim

Sözlükte toplamak, okumak, bir araya getirmek anlamlarına gelen "Kur'an", terim anlamıyla Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla gelen, mushaflara yazılan, değiştirilmeden nesilden nesile aktarılan, okunması ve yaşanması ile ibadet edilen, başkalarının benzerini getirmekten âciz kaldığı, Yüce Allah'ın mucize kelamıdır.[1]

Kur'an-ı Kerim; Hz. Muhammed'e (sav) vahiy yoluyla, yirmi üç yılda, bölümler hâlinde gelmiştir. Ayetler geldikçe Müslümanlar tarafından hem ezberlenmiş hem de kendilerine vahiy kâtibi denilen kişiler tarafından yazılmıştır. Hz. Ebu Bekir Dönemi'nde oluşturulan bir kurul tarafından bu sayfalar iki kapak arasında toplanarak Mushaf adını almıştır.

Görsel 5.1: Günümüzde hattatlar, Kur'an-ı Kerim'i büyük emekler vererek yazmaya devam etmektedir.

Hicr suresi, 9. ayette Allah (cc), **"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik, biz! Onun koruyucusu da elbette biziz."** buyurarak Kur'an-ı Kerim'in son kitap olduğunu ve kıyamete kadar korunacağını ifade etmiştir. Nitekim kendisinden önce gönderilmiş olan ilahi kitaplardan farklı olarak Kur'an-ı Kerim, yazıya aktarılmış ve her devirde ezberlenerek günümüze kadar gelmiş bir kitaptır.

Kur'an-ı Kerim, İslam dininin temel bilgi kaynağıdır. Müslümanlar; iman ile ilgili konular, günlük hayatta yerine getirmeleri gereken ibadetler, helal ve haram olan işler, gayb âlemi gibi birçok konuda doğru bilgileri Kur'an-ı Kerim'e başvurarak öğrenir.

Kur'an-ı Kerim'de inanç, ibadet, ahlak, toplumsal kurallar (muamelat), kıssa adı verilen geçmiş peygamberlerin ve toplumların hayatından ibret alınacak olaylar yer alır. Bununla birlikte tarih boyunca insanların merak ettiği konularla Allah (cc), yaratılış, hayatın amacı ve ölüm sonrası

1 bk. Serinsu vd., "Kur'an", 209-210.

ile ilgili bilgiler de verilir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'i şöyle tanımlar: **"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir."**[2] Bütün bu özellikleri ile Kur'an-ı Kerim, insanlara hem dünyada hem de ahirette mutluluğun yollarını gösteren, hak (doğru) ile batılı (yanlışı) birbirinden ayıran, İslam dininin en güvenilir bilgi kaynağıdır.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'in yazılma ve kitap hâline gelme sürecini araştırınız.

DİKKAT EDELİM

Hz. Muhammed (sav), çevresindekilerin yanlış söz ve davranışlarına güzel bir üslupla müdahale ederdi. Bunu bilen sahabe, onun uyarmadığı söz ve işlerin İslam'a uygun olduğunu anlardı.

Kur'an'ın Hayat Bulmuş Hâli: Sünnet

Yol, âdet, huy, tavır, davranış anlamlarına gelen "sünnet"; Hz. Muhammed'in (sav) Kur'an-ı Kerim'den anlamış olduğu şeyleri hayatında uygulama biçimi, hayat tarzı demektir.[3] Vahye muhatap bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed (sav) de Allah'tan (cc) aldığı emirlere uymuş ve onu insanlara ulaştırmıştır.

Peygamberlerin, dinin emirlerine aykırı konuşması ve davranması mümkün değildir.[4] Hz. Muhammed'in (sav) sözleri, davranışları ve çevresindekilerin söylediği ya da yaptığı şeylerden müdahale etmediği (onayladığı) işlere genel anlamda sünnet adı verilir.

BİLGİ KUTUSU

Kavlî Sünnet: Hz. Muhammed'in (sav) sözleridir.

Fiilî Sünnet: Hz. Muhammed'in (sav) davranışlarıdır.

Takrirî Sünnet: Hz. Muhammed'in (sav) müdahale etmediği veya onayladığı, sahabenin olumlu söz ya da davranışlarıdır.

(bk. Serinsu vd., "sünnet", 334)

Kur'an-ı Kerim'de, **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**[5] denilerek Hz. Peygamber'in önemi ve örnekliğine dikkat çekilir.

2 Bakara suresi 2. ayet.
3 bk. Serinsu vd., "sünnet", 334.
4 Necm suresi 3- 4. ayetler.
5 Al-i İmran suresi 31. ayet.

Hz. Aişe, Hz. Muhammed'in (sav) ahlakını merak ederek soru soran bir kişiye, onun ahlakının Kur'an ahlakı olduğu cevabını vermiştir.[6]

Hz. Muhammed (sav), kendisine gelen vahiyleri insanlara en doğru şekilde açıklayan, o vahye uygun olarak hayatını dosdoğru yaşayan kişidir. Bu özellikleri ile sünnet, İslam'ın ikinci temel kaynağıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de cuma namazı emredilmiştir[7] ancak cuma namazının ne zaman ve nasıl kılınacağı Hz. Muhammed (sav) tarafından açıklanmıştır. Yine namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerinde de ayrıntıları öğreten Hz. Muhammed (sav) olmuştur.

Görsel 5.2: Sünnet, hadis kitapları ile kayıt altına alınmıştır.

2. Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları

Sizce bir dinin ana kaynağı olan kitapta hangi konular yer alabilir?

Grafik 5.2

İnsan; evreni, yaratılış amacını, hayatı ve ölümü sorgulayan bir varlıktır. Kur'an-ı Kerim, kişinin bu sorularına en doğru şekilde cevap veren temel kaynaktır.

Yüce Allah'ın gönderdiği kitapta; yaratılış, inanç, ibadet, ahlak, toplumsal hayat ile ilgili kurallar, peygamberlerin ve geçmiş toplulukların hayatlarından ibret alınacak kıssalar yer alır.

Bu temel konuların yanında Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı (cc), insanı, görülmeyen varlıkları ve ölüm sonrası hayatı anlatan ayetler de bulunur.

6 Müslim, "Müsafirin", 139.
7 Cuma suresi 9. ayet.

ARAŞTIRALIM

Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını yazarak küçük bir Kur'an-ı Kerim sözlüğü oluşturunuz.

- Ayet
- Besmele
- Cüz
- Hafız
- Hatim
- Kıraat
- Meal
- Mukabele
- Mushaf
- Tecvit
- Tefsir

İnanç

Kur'an-ı Kerim'in temel konularından biri inançtır. İnanç esasları ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet bulunur.

İnancın sözlük anlamı bir kişiye, bir şeye, Tanrı'ya güven duygusu ile gönülden bağlanmaktır. Dinî terim olarak ise "inanç"; İslam'ı son din olarak kabul edip, onun içerisinde bulunan her şeye gönülden bağlanıp Yüce Allah'ın emirlerine teslim olmak anlamına gelir.[8]

OKUYALIM

"Bu Kur'an; kendisiyle uyarılsınlar, Allah'ın ancak tek ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri düşünüp öğüt alsınlar, diye insanlara bir bildiridir."

(İbrahim suresi 52. ayet)

8 bk. Serinsu vd., "inanç", 168-169.

Görsel 5.3: Tabiattaki döngü, Allah'ın (cc) tek ve eşsiz olduğunu işaret eder.

Tevhit inancı, İslam'ın temelidir. Tevhit; Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birlemek, O'nun tek ve eşsiz olduğuna inanmak, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapmak[9] anlamlarına gelir. Bütün peygamberler, gönderildikleri toplumları tevhit inancına davet etmiştir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"Yoksa siz Yakub'un, ölüm döşeğinde iken çocuklarına 'Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?' dediği, onların da 'Senin ilahına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek bir ilaha ibadet edeceğiz, bizler ona boyun eğmiş Müslümanlarız.' dedikleri zaman orada hazır mı bulunuyordunuz?"**[10]

Kur'an-ı Kerim, insanlara Allah'ı (cc) tanıtarak O'na nasıl inanmak gerektiğini açıklar. Birçok ayette, Allah'ın (cc) varlığı, birliği, yaratma, yönetme gibi özellikleri vurgulanır. Bununla birlikte tüm varlıklar içerisinde en çok sevilmeye ve ilah edinilmeye layık tek varlık olduğu, merhametinin sonsuzluğu yanında cezalandırıcılığı da vurgulanır.

Peygamberler, Yüce Allah'ın insanlar arasından seçtiği ve onlara Allah'ın (cc) dinini anlatmakla görevlendirdiği örnek kişilerdir. Kur'an-ı Kerim, her topluma peygamber gönderildiğini, bu peygamberlerin insanları doğru bir şekilde inanmaları için uyardığını, yaşantılarıyla da onlara örnek olduğunu haber verir. Müslümanlara hiçbir peygamber arasında ayrım yapmadan hepsine iman etmeleri gerektiğini öğretir. Peygambere iman eden kişi, Allah'a (cc), kitaplarına, meleklere ve ahiret gününe de inanır.[11]

Görsel 5.4: Kur'an-ı Kerim son ilahi kitaptır.

Allah (cc), peygamberler aracılığıyla insanlara yol gösterici bilgiler içeren kitaplar göndermiştir. Zaman içerisinde insanlığın gelişimi, ihtiyaçlarının farklılaşması ya da bu kitapların insanlar tarafından bozulup değiştirilmesi gibi nedenlerle yeni kitaplar gönderilmiştir. Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'in son kitap olduğuna ve başka bir kitap gelmeyeceğine iman ederler.

Meleklere inanmak da Kur'an-ı Kerim'de emredilen inanç esaslarındandır. Buna göre meleklerin varlıkları, özellikleri, yaratılış amaçları ve görevlerine dair bütün bilgilere iman etmek gerekir.

9 bk. Serinsu vd., "tevhit", 365.
10 Bakara suresi 133. ayet.
11 Bakara suresi 285. ayet.

Kur'an-ı Kerim, insanlara ölümden sonra sonsuz bir ahiret hayatının başlayacağını ve orada dünyada yaptıkları her şeyin karşılığını eksiksiz bir şekilde göreceklerini bildirir. Ahiret inancı, insana dünyada yaşarken asıl dikkat etmesi gerekenin ahirete hazırlık olduğu bilincini verir.

HATIRLAYALIM

Kur'an-ı Kerim'de yer alan iman esasları, Hz. Peygamber'in hadisinde şu şekilde ifade edilir: "İman; Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe inanmandır. Kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna da inanmandır."

(Müslim, "İman", 1)

İslam dininde inanç esasları bir bütündür. Bunların bir ya da birkaçını kabul etmemek söz konusu değildir.

İnanç esaslarıyla ilgili ayetlerden bazıları:

- **"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberi'ne, Peygamberi'ne indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapkınlığa düşmüş olur."**[12]
- **"Ey insanlar! Peygamber size Rabbinizden hakkı (gerçeği) getirdi. O hâlde kendi iyiliğiniz için iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."**[13]
- **"Onlar, gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."**[14]

İbadet

Kur'an-ı Kerim'in temel konularından biri de ibadettir. Birçok ayette ibadetlerden bahsedilir. **"De ki: Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir."**[15] ayetinde, ibadetin yalnızca Allah (cc) için yapılması gerektiği vurgulanır.

Boyun eğme, tapınma, itaat etme, kulluk gibi anlamlara gelen "ibadet"; Allah'ın (cc) rızasını kazanmak niyetiyle belirli şekillerde yapılan iş, amel demektir.[16]

Görsel 5.5: İbadetler, insana huzur verir.

12 Nisa suresi 136. ayet.
13 Nisa suresi 170. ayet.
14 Bakara suresi 3. ayet.
15 Enam suresi 162. ayet.
16 bk. Serinsu vd., "ibadet", 153.

Kur'an-ı Kerim'de **"Ben, insanları ve cinleri ancak bana ibadet etmeleri için yarattım."**[17] ayeti ile tüm varlıkların yaratılış amacı açıklanır. Başka bir ayette ise canlı, cansız tüm varlıkların Allah'a (cc) ibadet ettiği haber verilir.[18]

Kur'an-ı Kerim'de temel ibadetlerle ilgili ayetlerden bazıları:

- **"Arınan ve Rabbinin adını anıp namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer."**[19]
- **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."**[20]
- **"İnsanlar arasında haccı ilan et ki gerek yaya olarak gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler."**[21]
- **"O hâlde, Rabbin için namaz kıl, kurban kes."**[22]

İbadet denildiğinde akla ilk olarak namaz, oruç, hac, kurban, zekât gibi temel ibadetler gelir. Bunun yanında salih amel adı verilen her güzel iş ve davranışı yerine getirmek, Allah'ın (cc) yasakladığı işlerden, sadece Allah (cc) istemediği için uzak durmak da ibadettir. İnanç esaslarını kabul eden her Müslüman, bu inancın gereği olan ibadetleri yerine getirmekle yükümlüdür.

İbadetler, müminin imanını güçlendirirken ahlakını da güzelleştirir ve onun örnek bir insan olmasını sağlar. Cemaatle namaz, cuma namazı, hac gibi ibadetler ise aynı inanca sahip kişiler arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasına vesile olur.

Görsel 5.6: Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadettir.

Ahlak

Kur'an-ı Kerim'in ana konularından biri olan "ahlak"; huy, yaratılış, karakter anlamlarına gelir. Ahlak, insanın doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı tutum ve davranışların tümüne denir.[23]

Kur'an-ı Kerim'de ahlak ile ilgili bazı ayetler:

- **"Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler."**[24]
- **"Yine onlar ki emanetlerine ve verdikleri sözlere riayet ederler."**[25]

17 Zariyat suresi 56. ayet.
18 Hac suresi 18. ayet.
19 Âlâ suresi 14-15. ayetler.
20 Bakara suresi 183. ayet.
21 Hac suresi 27. ayet.
22 Kevser suresi 2. ayet.
23 bk. Serinsu vd., "ahlak", 9.
24 Müminun suresi 3. ayet.
25 Müminun suresi 8. ayet.

- **"Ey iman edenler! Kendinizi tanıtıp izin almadan ve içinde oturanlara selam vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin. Sizin için daha iyi olanı budur, umulur ki düşünüp anlarsınız."**[26]
- **"Nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir."**[27]
- **"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."**[28]

Kur'an-ı Kerim, insanda bulunması gereken güzel vasıfları anlatırken ahlaka aykırı davranışları da açıklar. Bu güzel vasıflara sahip olmak için peygamberleri över ve onların ahlakını örnek almayı tavsiye eder. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

- **"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**[29]
- **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**[30]
- **"Ant olsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**[31]

Görsel 5.7: Merhamet, güzel ahlakın göstergesidir.

LİSTELEYELİM

Aşağıdaki ayetten çıkarılacak ahlaki ilkeleri listeleyiniz.

"Size verilen her şey, dünya hayatının geçici zevklerinden ibarettir. Allah katında olanlar ise daha iyi ve daha kalıcıdır. Bu mükâfat, inananlar ve Rablerine tevekkül edenler, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınanlar, öfkelendikleri zaman bağışlayanlar, Rablerinin çağrısına cevap verenler ve namazı dosdoğru kılanlar; işleri, aralarında şûra (danışma) ile olanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcayanlar, bir saldırıya uğradıkları zaman, aralarında yardımlaşanlar içindir."

(Şûra suresi 36-39. ayetler)

.....

.....

.....

.....

26 Nur suresi 27. ayet.
27 Şems suresi 9. ayet.
28 Al-i İmran suresi 159. ayet.
29 Kalem suresi 4. ayet.
30 Al-i İmran suresi 31. ayet.
31 Ahzab suresi 21. ayet.

Sosyal Hayat

İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için birbirlerine muhtaçtır. Bu ihtiyaç, bir düzen içerisinde yaşamayı gerektirir. İnsanların toplumsal hayat içerisinde uymaları gereken kurallar, Kur'an-ı Kerim'in ana konuları arasında yer alır. Bunlara genel anlamda "muamelat" adı verilir.

Bu kurallar arasında ticaret, evlilik, boşanma, alışveriş, miras, suçlar ve bunlara verilecek cezalar, borç alıp verme, anlaşmalara uymak vb. hükümler bulunur. Kur'an-ı Kerim'de, muamelat ile ilgili ayetlerden bazıları şunlardır:

- **"Eğer karı kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır."**[32]
- **"Ana, baba ve akrabaların (miras olarak) bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Ana, baba ve akrabaların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Allah, bırakılanın azından da çoğundan da bunları farz kılınmış birer hisse olarak belirlemiştir."**[33]

BİLGİ KUTUSU

Muamelat: İslam'ın ibadetlerle ilgili hükümlerinin dışında kalan ve insanların birbirleriyle veya bireyin toplumla yahut da toplumların birbirleriyle olan hukuki, idari, mali, iktisadi ve beşerî ilişkilerine denir.
(bk. Serinsu vd., "muamelat", 242)

Görsel 5.8: İslam dini, günlük hayatta insanların uyması gereken kuralları açıklamıştır.

OKUYALIM

Bakara suresi, 282. ayet mealini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/ adresinden bularak okuyunuz.

Kıssalar

"Kıssa"; sözlükte hikâye etmek, anlatmak, haber vermek gibi anlamlara gelir. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretlik tarihî olaylara kıssa denir.[34] Kıssalar Kur'an-ı Kerim'in temel konularındandır. Kıssalarda bazen yer, isim ve zaman belirtilmez. Aynı kıssa bazen farklı surelerde tekrarlanır. Bu kıssalar anlatılırken ibret alınacak kısımlar ayrıntıya girilmeden verilir.[35]

32 Nisa suresi 35. ayet.
33 Nisa suresi 7. ayet.
34 bk. Serinsu vd., "kıssa", 204.
35 bk. Lokman suresi 13-19. ayetler.

Kıssalarda peygamberlerin tevhit mücadeleleri, karşılaştıkları zorluklar, mucizeleri, onlara inanmayanların tutumları ve akıbetleri anlatılır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Bunda aklını kullananlar için ibretler vardır."**[36] gibi ayetlerle bu konulara sık sık dikkat çekilir.

Kur'an-ı Kerim'de kıssalarının anlatılması hem onun Allah (cc) kelamı olduğunu hem de Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini ispatlar. Hz. Muhammed (sav), geçmişin haberlerini bu olaylara bizzat şahit olmuş gibi aktarmıştır. **"İşte bu (kıssa), gayb haberlerindendir. Onu, sana biz vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa onlar tuzak kurarak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin."**[37] ayeti buna işaret eder.

BULALIM

Aşağıda verilen ayetlerin Kur'an-ı Kerim'in ana konularından hangisi ile ilgili olduğunu bularak karşısına yazınız.

"Biz insana anne babasına iyi davranmayı emrettik..." (Ahkaf suresi 15. ayet)	.....
"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zariyat suresi 56. ayet)	.....
"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın..." (İsra suresi 35. ayet)	.....
"... Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapkınlığa düşmüş olur." (Nisa suresi 136. ayet)	.....
"Anne, baba ve akrabaların (miras olarak) bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Anne, baba ve akrabaların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır." (Nisa suresi 7. ayet)	.....
"Göklerde ve yerde olanların, Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanların ve insanların birçoğunun Allah'a secde ettiklerini görmüyor musun?.." (Hac suresi 18. ayet)	.....
"Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının zira zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Kimse kimseyi çekiştirmesin. Hanginiz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksinirsiniz, Allah'tan sakının..." (Hucurat suresi 12. ayet)	.....
"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberi'ne, Peygamberi'ne indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır." (Nisa suresi 136. ayet)	.....

36 Yusuf suresi 111. ayet.
37 Yusuf suresi 102. ayet.

OKUYALIM

Kıssalardan Hisseler

Hz. Âdem Kıssası
Samimi bir şekilde tövbenin affedilmeye vesile olacağını öğretir.

Habil ile Kabil Kıssası
Allah'ın (cc) emirleri karşısında samimiyetin önemini, şeytanın vesveselerine uymanın sonuçlarını öğretir.

Hz. Nuh Kıssası
Hak bildiği yolda kınama ve alaylara aldırış etmeden sabırla hareket etmenin kurtuluşu getireceğini anlatır.

Hz. İbrahim Kıssası
Can ve evlatla imtihanı, Allah'a (cc) bağlılık ve O'nun dostluğunu kazanmanın yolunu anlatır.

Hz. İsmail Kıssası
İlahi emirler karşısında nasıl teslim olunduğunu ve tevekkülü öğretir.

Hz. Eyyüb Kıssası
Başına gelen türlü hastalık ve musibetlere sabretmeyi öğretir.

Hz. Yakub Kıssası
Yaşadığı ağır imtihana rağmen Allah'ın (cc) rahmetinden hiçbir zaman ümit kesmemeyi öğretir.

Hz. Yusuf Kıssası
Allah'a (cc) samimiyetle bağlanmanın güzel sonuçları olduğunu, iffeti, dürüstlüğü ve merhameti öğretir.

Hz. Musa Kıssası
Allah'ın (cc), dilerse sevdiği kulunu düşmanının yanında büyütüp koruyacağını öğretir.

Hz. Davud ve Hz. Süleyman Kıssası
Servet, güç ve iktidarın kölesi olmadan iyi bir hükümdar olunabileceğini öğretir.

Ashabıkehf Kıssası
En zor şartlarda bile hiçbir şekilde haktan dönmemeyi, batıla boyun eğmemeyi ve tevekkülü öğretir.

Hz. Yunus Kıssası
Hataların farkına varıp tövbe etmenin çok güzel sonuçlar vereceğini öğretir.

Hz. Lut Kıssası
Yaradılışa aykırı ahlaksız davranışların cezayı gerektireceğini haber verir.

İki Bahçe Sahibi Kıssası
Zenginliğin, insanı inkâra sevk etmemesi gerektiğini, her şeyin gerçek sahibinin Allah (cc) olduğunu öğretir.

Ashabıfil Kıssası
Allah'ın (cc), dinine tuzak kuranları nasıl cezalandırdığını öğretir.

Bu karekod üzerinden Kur'an-ı Kerim'in ana konularıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

3. Kur'an-ı Kerim'in Temel Özellikleri

Kur'an-ı Kerim'i tanımak isteyen birine onu nasıl anlatırsınız?

Kur'an-ı Kerim; insanların hayatını kolaylaştırmak, doğru bilgilerle onları iyi, güzel işlere yönlendirmek ve kötülüklerden uzaklaştırmak, onlara rehberlik etmek üzere gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insanları dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştıracak bilgiler yer alır.

Kur'an-ı Kerim, birçok ayette insanlara iyiliği ve güzel davranışı tavsiye eder. İyiliklerde bulunmanın mükâfatlarını bildirir. İyi olan her türlü davranışa iki dünyada da güzel bir karşılık verileceğini, daha da önemlisi iyiliklerin Allah'ın (cc) sevgisini kazanmaya vesile olacağını haber verir: **"Onlar, bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.**[38]

Görsel 5.9: Dünya hayatı sonunda dönüş yine Allah'a (cc) olacaktır.

İnsanları çevresinde bulunan bütün varlıklara karşı iyi davranmaya teşvik eden Kur'an-ı Kerim, bütün güzel tutumları insana sevap kazandıracak salih ameller olarak değerlendirir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (cc), bütün güzel davranışların sonucunda **"İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır."**[39] buyurarak insanın hayatına anlam katacak hedefler belirler.

Görsel 5.10: Deniz fenerinin gemilere yol göstermesi gibi Kur'an-ı Kerim de insanlara yol gösterir.

Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa bilsin ki o, hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."**[40] buyurarak kötülüklerden uzak durulmasını emreder. Kur'an-ı Kerim, kötü davranışları tarif ederek onlardan uzak durmanın insan için önemini hatırlatır.

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler..."[41] ayetinde insanların sakınması gereken kötü davranışlardan bazıları bildirilir. İnsanlara ibadetleri yaparken dikkat edilmesi gerekenler, **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."**[42] gibi ayetlerle haber verilir.

Bakara suresi 2. ayette, **"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir."** denilerek Kur'an-ı Kerim'in en önemli özelliği olan yol göstericiliğine dikkat çekilir.

38 Al-i İmran suresi 134. ayet.
39 Rad suresi 29. ayet.
40 Nur suresi 21. ayet.
41 Hucurat suresi 11. ayet.
42 Bakara suresi 264. ayet.

Görsel 5.11-12: Kuruyan toprağa ve ağaca can veren Allah'tır (cc).

İnsan, Kur'an-ı Kerim sayesinde hem yaratıcısını tanır hem de hayatına yön verecek bilgileri ve kuralları öğrenir. Allah'ın (cc) insana verdiği değeri anlayıp O'na layık olmanın yolunun bu kurallara uymaktan geçtiğini anlar.

Kur'an-ı Kerim, insanların aklına takılan her türlü meseleyi şüpheleri giderecek şekilde açıklar. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) birliği, kudreti, yaratılış, ahiret, tabiattan deliller, insan psikolojisi ve davranışları gibi çeşitli konularda açıklayıcı bilgiler yer alır. Kur'an-ı Kerim'in bu özelliği şu ayetle vurgulanmıştır: **"Bu, Rabbinin dosdoğru yoludur. Şüphesiz düşünüp öğüt alacak bir toplum için ayetleri ayrı ayrı açıkladık."**[43]

Kur'an-ı Kerim, birçok ayette **"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır."**[44] buyurarak insanları düşünmeye teşvik eder. İyiliği ve kötülüğü tarif ederek Allah'ın (cc) insanı tercihlerinde özgür bıraktığını bildirir. Ancak kötülükten uzak durması gerektiği konusunda insana uyarılarda bulunur. Bu bilgiler sayesinde kişi, güzelliklere yönelir ve yaptığı her işte yaratıcısının emir ve tavsiyelerine uyarak çevresini de güzelleştirir.

BİLGİ KUTUSU

Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'e birçok isim vermiştir. Bu isimler, Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini belirten anlamlar içerir. Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden bazıları şunlardır:

Beyan: Yanlışla doğruyu birbirinden ayırt ederek açıklayan.

"Bu (Kur'an), insanlar için bir açıklama, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için bir hidayet ve bir öğüttür."
(Al-i İmran suresi 138. ayet)

Furkan: Hak ile batılı, helal ile haramı, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini, doğru ile yanlışı birbirinden ayıran.

"Âlemlere bir uyarıcı olsun diye kuluna Furkan'ı indiren Allah'ın şanı yücedir."
(Furkan suresi 1. ayet)

43 Enam suresi 126. ayet.
44 Al-i İmran suresi 190. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Hâdi: Fert, aile ve toplum hayatı ile ilgili temel kurallar getirerek insanlara yol gösteren.

"Gerçekten bu Kur'an, en doğru olan yola götürür; dünya ve ahiret için yararlı işler yapan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler."

(İsra suresi 9. ayet)

Zikr: İnsanlara öğüt veren, hatırlatmalarda bulunan, iyiliği emredip kötülükten sakındıran.

"Sen ancak zikre (Kur'an'a) uyanı ve görmediği hâlde Rahman'dan korkan kimseyi uyarırsın. İşte onu, bir bağışlanma ve güzel bir mükâfatla müjdele."

(Yasin suresi 11. ayet)

BULALIM

Aşağıda verilen ayetlerin mealini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf sayfasından bularak okuyunuz. Kur'an-ı Kerim'in, ayet meallerinde geçen özelliklerini ilgili boşluklara yazınız.

Fussilet suresi 41. ayet:
.....
.....

Yunus suresi 57. ayet:
.....
.....

Yunus suresi 1. ayet:
.....
.....

İsra suresi 9. ayet:
.....
.....

Furkan suresi 1. ayet:
.....
.....

İsra suresi 82. ayet:
.....
.....

İbrahim suresi 52. ayet:
.....
.....

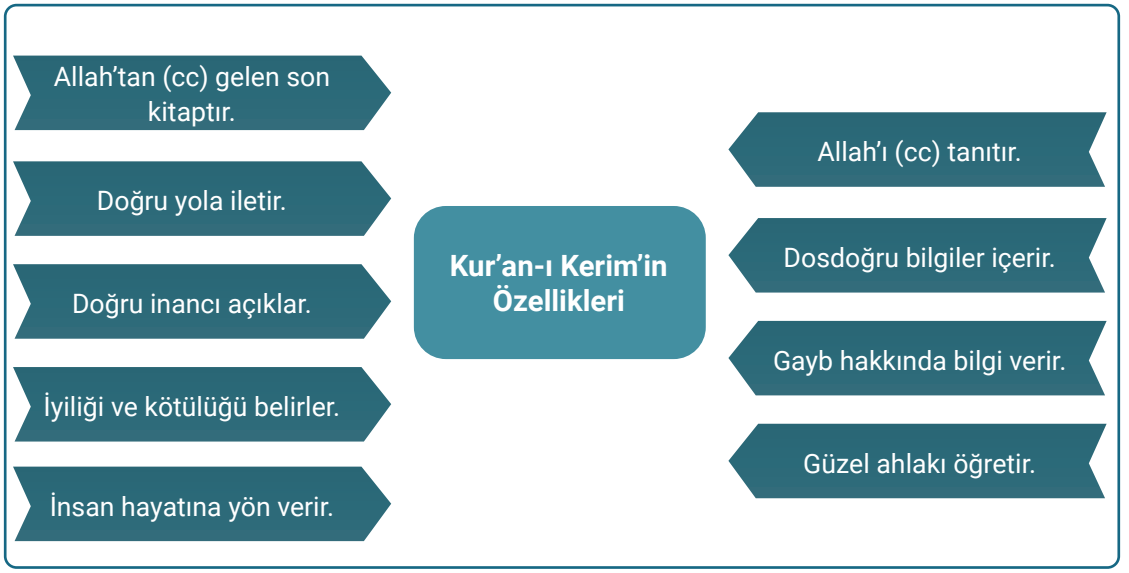
Maide suresi 15. ayet:
.....
.....

Vakıa suresi 77. ayet:
.....
.....

Fussilet suresi 4. ayet:
.....
.....

Al-i İmran suresi 138. ayet:
.....
.....

Yasin suresi 11. ayet:
.....
.....

Grafik 5.3

PAYLAŞALIM

"Apaçık kitaba ant olsun ki iyice anlayasınız diye biz, onu Arapça bir Kur'an yaptık."

(Zuhruf suresi 2-3. ayetler)

Yukarıdaki ayette Kur'an-ı Kerim'in neden Arap toplumunun konuştuğu dilde indirildiği açıklanmıştır. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh (as)

Hz. Nuh, Hz. Âdem'den sonra gelen ve Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle insanlığın ikinci atası kabul edilen bir peygamberdir.[45]

Farklı surelerde karşımıza çıkan ayetlerde Hz. Nuh'un kıssası şöyle anlatılır:

"Ant olsun, biz Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli yıl onların arasında kaldı..."[46]

Hz. Nuh, yaşadığı bu uzun hayat boyunca sabırla insanları tevhit inancına davet etti.[47] Allah (cc) tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu söylediğinde[48] çevresindekiler ona karşı çıktı. Kavminin ileri gelenleri, sıradan bir insan olan Hz. Nuh'un peygamberliğini

45 bk. İsra suresi 3. ayet.
46 Ankebut suresi 14. ayet.
47 bk. Hud suresi 29. ayet.
48 bk. Şuara suresi 107. ayet.

kabullenemediler. Hz. Nuh onlara **"Ey kavmim! Allah'a (cc) ibadet edin. Sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Sizin için büyük bir günün azabından korkuyorum."**[49] dediğinde ise onu sapkınlıkla suçladılar.

Görsel 5.13: Nuh Tufanı sırasında gökler yarılmışçasına günlerce yağmur yağdı ve her yeri su kapladı.

Hz. Nuh, uzun yıllar kavmini putlara tapmaktan vazgeçirmek için uğraştı. Gizli ve açık, gece gündüz tebliğ görevini sürdürdü. Onları öncelikle Allah'ın (cc) birliğine iman etmeye, yalnızca Allah'a (cc) kul olmaya, hak ve adaletten ayrılmamaya davet etti. Yüce Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri, yaratılış gayesini, evrendeki mükemmel işleyişi hatırlattı. Zulüm ve haksızlık yapmanın kötü bir son ile karşılaşmalarına sebep olacağını bildirdi. Fakat kavmi kibirlendi. Onun bunca çabasına karşılık sözlerine kulak tıkayıp onu yalancılıkla suçladılar. Hz. Nuh, kendisine inanan az sayıda insan olmasına rağmen davasından dönmedi, Allah'tan (cc) ümidini kesmedi.[50]

Hz. Nuh'un kavmi, kendilerine gönderilecek peygamberin üstün özelliklere sahip bir kişi hatta bir melek olması gerektiğini ileri sürdüler.[51] Bu nedenle onun peygamberliğini inkâr ettiler. Hz. Nuh'a iman edenlerin toplumun alt tabakasından olmasını bahane ettiler. Zenginliği çok önemsedikleri ve iman eden kişilerle aynı ortamı paylaşmak istemedikleri için, Hz. Nuh'a onları etrafından uzaklaştırmasını söylediler. Buna karşılık Hz. Nuh, onlara **"Size ben, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır.' demiyorum, gaybı da bilmem. Ben bir meleğim de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için 'Allah onlara asla hiçbir hayır vermez.' de diyemem. Allah onların içlerindekini daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem o zaman ben gerçekten zalimlerden olurum."**[52] diyerek cevap verdi.

Hz. Nuh, iman etmeleri için her türlü yolu deneyerek kavmini hiçbir karşılık beklemeden tatlı dille uyarsa da az bir topluluk dışında kimse ona iman etmedi. Yüce Allah, Hz. Nuh'a artık kimsenin kendisine inanmayacağını haber verdi[53] ve ona bir gemi yapmasını emretti. Hz. Nuh, hiçbir deniz ya da ırmağın olmadığı yerde gemi inşa etmeye başladığında kavmi onunla daha fazla alay etti.[54]

Nihayet Hz. Nuh gemiyi bitirdi ve Yüce Allah'ın emriyle tufan başladı. Hz. Nuh, çevresinde bulunan hayvanlardan birer çift alarak kendisine iman edenlerle gemiye bindi.[55]

Günlerce süren tufan sonrasında Hz. Nuh ve beraberindekileri taşıyan gemi Cudi Dağı'na oturdu. İnkâr edenler ise tufanda boğulup gittiler.

49 Araf suresi 59. ayet.
50 bk. Hud suresi 25-39. ayetler.
51 bk. Hud suresi 27. ayet.
52 Hud suresi 31. ayet.
53 bk. Hud suresi 36. ayet.
54 bk. Hud suresi 38. ayet.
55 bk. Hud suresi 40. ayet.

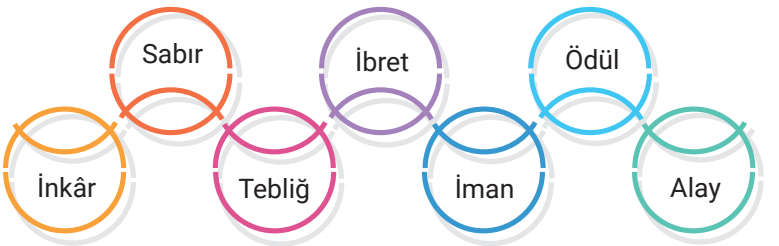
Hz. Nuh, kendisine iman eden bir avuç insanla gemiden indi. Kur'an-ı Kerim, tufan sonrası ile ilgili şu bilgileri verir: **"Onun neslini yeryüzünde kalanlar kıldık. Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. Âlemler içinde Nuh'a selam olsun! İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandı."**[56]

"Ant olsun, biz onu (tufan olayını) bir ibret olarak bıraktık. Var mı düşünüp öğüt alan?"[57]

Hz. Nuh; sabrı, kararlılığı, insanları güzel bir üslupla tevhit inancına davet etmesi, karşılık beklemeden davetini sürdürmesi, sadece Allah'a (cc) dayanıp güvenmesi ile örnek bir peygamberdir.

EŞLEŞTİRELİM

Hz. Nuh'un kıssasıyla ilgili ayetlerin başına, verilen kelimelerden uygun olanları yazınız.

.....	"Nuh şöyle dedi: Ey Rabbim! Gerçekten ben, kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim." (Nuh suresi 5. ayet)
.....	"Kuşkusuz, sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler." (Nuh suresi 7. ayet)
.....	"Sonra onlarla hem açıktan açığa hem de gizli gizli konuştum." (Nuh suresi 9. ayet)
.....	"Ona denildi ki: Ey Nuh! Sana ve seninle birlikte bulunanlardan birçok ümmete bizden esenlik ve bereketlerle (gemiden) in..." (Hud suresi 48. ayet)
.....	"Ant olsun, biz onu (tufan olayını) bir ibret olarak bıraktık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (Kamer suresi 15. ayet)

Bu karekod üzerinden Hz. Nuh'un hayatıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

56 Saffat suresi 77-81. ayetler.
57 Kamer suresi 15. ayet.

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. ( ) Hâdi, Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden biridir.

2. ( ) Kur'an-ı Kerim; fert, aile ve toplum hayatı ile ilgili temel kurallar getirerek insanlara yol gösterir.

3. ( ) Hz. Muhammed'in (sav) davranışlarına kavlî sünnet denir.

4. ( ) Mukabele, Kur'an-ı Kerim'in ezberlenmesine denir.

5. ( ) Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla yapılan her güzel davranış, ibadet sayılır.

6. ( ) Kıssalar, Kur'an-ı Kerim'in insanlara daha cazip gelmesi amacıyla anlatılmıştır.

7. ( ) Günlerce süren tufan sonrasında Hz. Nuh ve beraberindekileri taşıyan gemi Cudi Dağı'na oturmuştur.

B. Verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

(furkan, kıssalar, Kur'an ahlakı, muamelat, salih amel, sünnet, takrirî sünnet)

1. İnsanlar arasındaki hukuki, beşerî ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümlere …… denir.

2. Hz. Aişe, Hz. Muhammed'in (sav) ahlakını merak ederek soru soran bir kişiye onun ahlakının …… olduğu cevabını vermiştir.

3. Hz. Muhammed (sav), çevresinde bulunanlar yanlış bir söz söylediğinde ya da bir davranışta bulunduğunda mutlaka müdahale ederdi. Bunu bilen sahabe onun karışmadığı söz ve işlerin İslam'a uygun olduğunu anlardı. Bu sünnete …….. adı verilir.

4. Kur'an-ı Kerim'de emredilen temel ibadetler dışında …….. adı verilen her güzel iş ve davranışı yerine getirmek, Allah'ın (cc) yasakladığı işlerden sadece O istemediği için uzak durmak da ibadettir.

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

5. Yol, âdet, huy, tavır, davranış anlamlarına gelen .....; Hz. Muhammed'in (sav) Kur'an-ı Kerim'den anladığı şeyleri hayatında uygulama biçimi, hayat tarzı demektir.

6. Anlatmak, haber vermek, hikâye etmek anlamlarına gelen ....., Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve toplumlarla ilgili ders içeren olayları ifade eder.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'e (sav) .....1..... yoluyla, 23 yılda, bölümler hâlinde indirilmiştir. .....2..... aracılığıyla ayetler geldikçe Müslümanlar tarafından hem ezberlenmiş hem de kendilerine .....3..... denilen kişiler tarafından yazılmıştır. .....4..... Dönemi'nde oluşturulan bir kurul tarafından bu sayfalar iki kapak arasına toplanarak .....5..... adını almıştır.

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yerlere sırasıyla hangileri gelmelidir?

	1	2	3	4	5
A)	vahiy	Cebrail (as)	vahiy kâtibi	Hz. Ebu Bekir	Mushaf
B)	Cebrail (as)	Allah (cc)	sahabe	Hz. Osman	hadis
C)	Mekke	vahiy kâtipleri	Cebrail (as)	Hz. Ebu Bekir	Mushaf
D)	vahiy	Allah (cc)	hafız	Hz. Ömer	suhuf

2. **Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim'in ana konularından biri değildir?**

A) Ahlak
B) İnanç
C) Kıssa
D) Sünnet

3. **Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerinden değildir?**

A) İnsan hayatına yön verir.
B) İyiliği ve kötülüğü belirler.
C) Doğru inancı insanlara açıklar.
D) Hükümleri, gönderildiği dönem ile sınırlıdır.

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

4. "Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa bilsin ki o, hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Nur suresi, 21. ayet)

Bu ayette aşağıdakilerden hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) Şeytan, insanları aldatarak onları kötülüklere yönlendirir.

B) Kur'an-ı Kerim'i göndermesi Allah'ın (cc) merhametini gösterir.

C) Şeytan, Hz. Âdem ve eşini kandırarak onların cennetten kovulmalarına sebep olmuştur.

D) Allah'ın (cc) sonsuz ilmi her şeyi kuşattığından hiçbir şey O'ndan gizli kalmaz.

5. Hz. Nuh ile ilgili verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Hz. Nuh'un kavmi putperest bir toplumdur.

B) Hz. Nuh'a iman edenler, Kızıldeniz'i geçerek kurtulmuşlardır.

C) Hz. Nuh, kavmini her türlü yolu deneyerek sabırla iman etmeye davet etmiştir.

D) Kavminin ileri gelenleri, Hz. Nuh'a iman etmemiş ve onunla alay etmişlerdir.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Kur'an-ı Kerim'de yer alan temel konular nelerdir? Yazınız.

.....
.....
.....

2. Salih amel ne demektir? Salih amel sayılan davranışlara örnek yazınız.

.....
.....
.....

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

3. Kur'an-ı Kerim'in Furkan ve Hâdi isimlerini açıklayarak kısaca yazınız.

.....
.....
.....

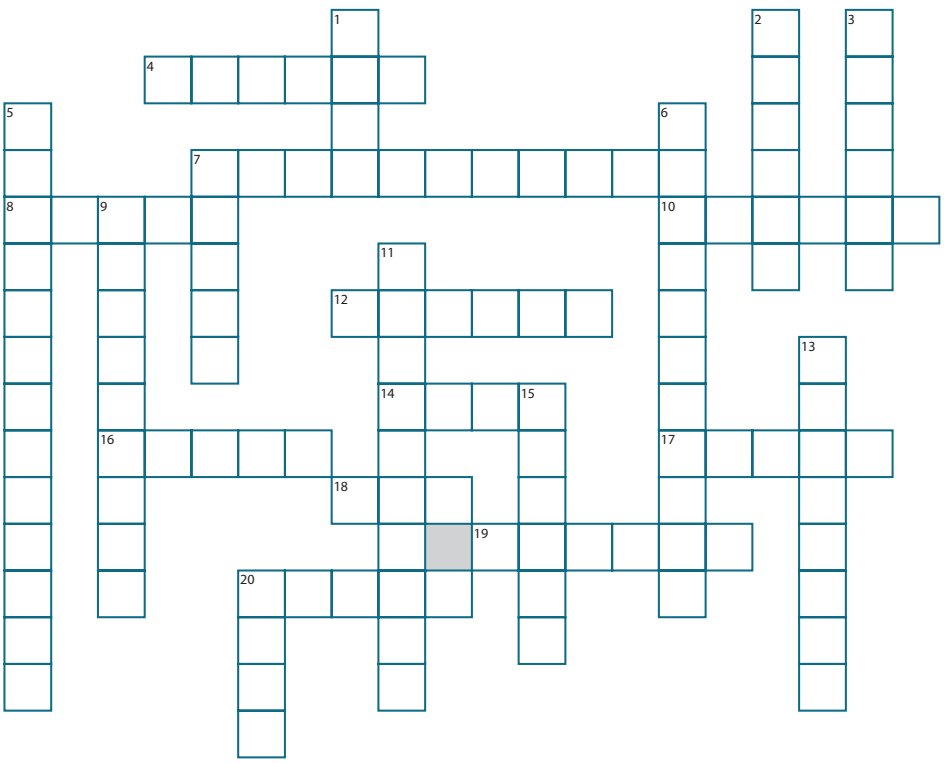
4. Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerinden beş tanesini yazınız.

.....
.....
.....

5. Hz. Nuh kıssasından çıkarılacak dersleri listeleyiniz.

.....
.....
.....

E. Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Daha fazlası için...

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Soldan Sağa

4. Maddi gücü yerinde olan Müslümanların, yılda bir defa hac mevsiminde yaptıkları ibadet.

7. Kur'an-ı Kerim ayetlerini yazan sahabilere verilen isim.

8. Peygamberlerin ve geçmiş toplumların hayatlarını anlatan ibretlik hikâyelere verilen ad.

10. Kulluk, boyun eğmek, Allah'ın (cc) emirlerine uygun yaşamak.

12. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan kitaba verilen ad.

14. Kur'an-ı Kerim'de yer alan cümle ya da cümle topluluklarından oluşan bölüm.

16. İnsanın doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı tutum ve davranışların tümü.

17. Müslümanların günde beş defa yerine getirdiği ibadet.

18. Belirli bir zamanı olan; farklı milletlerden insanlar arasında kardeşlik, birlik ve beraberliği sağlayan ibadet.

19. Kıyametten sonra başlayacak olan sonsuz hayat.

20. İslam'a göre zengin sayılan Müslümanların, her yıl ihtiyaç sahiplerine vermekle mükellef oldukları ibadet.

Yukarıdan Aşağı

1. Kur'an-ı Kerim'in doğru yolu gösteren anlamına gelen ismi.

2. İyi ile kötüyü, tevhit ile şirki, doğru ile yanlışı ayıran anlamına gelen Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden biri.

3. Hz. Muhammed'in (sav) sözleri, davranışları ve onayladığı fiillere verilen ad.

5. Hz. Muhammed'in (sav) onayladığı söz ve davranışlar.

6. Hz. Muhammed'in (sav) davranışlarına verilen ad.

7. Allah (cc) tarafından peygamberlere bildirilen emir ve haberler.

9. İbadet niyetiyle yapılan bütün güzel iş ve davranışlar.

11. Müslümanların toplu hâlde kıldıkları haftalık namaz.

13. Kur'an-ı Kerim'de yer alan ticaret, evlilik, boşanma, alışveriş, miras, suçlar ve bunlara verilecek cezalar, borç alıp verme gibi sosyal hayat ile ilgili kurallara verilen ad.

15. Allah'ın (cc) varlığı ve birliği inancı.

20. Kur'an-ı Kerim'in hatırlatıcı anlamına gelen ismi.

SÖZLÜK

A

adalet: Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

âdemoğlu: İnsan.

âdet: 1. Görenek. 2. Alışkanlık. 3. Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre.

adil: Adaletli, adalet sahibi, doğru, hak tanır, hukuka saygılı, insaflı.

ahenk: Uyum.

ahiret: 1. Dünya hayatını takip eden hayatın adı. 2. Dünya hayatındaki amellerin (söz, davranış ve eylemlerin) sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceği zaman.

ahlak: 1. Huy, mizaç, karakter. 2. İnsanın yaradılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi sayesinde kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

akıl: 1. Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us. 2. Sadece insanda var olan; yararlı ile zararlıyı, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini ayırt etme yeteneği.

alaka: Bağlanma, ilgilenme, ilişki, ilgi, bağlantı.

âlem: 1. Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün evren; gökyüzünde görünen veya görünmeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat, dünya, cihan, yer yuvarlağı. 2. Halk, topluluk, insanlar. 3. Akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya varlığı düşünülebilen Allah'ın (cc) dışındaki bütün varlıklar.

Aliyy: "İzzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce, aşkın olan." anlamında Allah'ın (cc) esmayıhüsnasından biri.

amel: 1. Yapılan iş, edim, fiil. 2. Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.

arz: Yer, yeryüzü.

asa: 1. Bazı ülkelerde, hükümdarların, mareşallerin, din adamlarının güç sembolü olarak törenlerde taşıdıkları bir tür ağaç veya metalden değnek. 2. İhtiyarların baston yerine kullandıkları uzun sopa. 3. Hz. Musa'nın mucizelerini gösterirken kullandığı sopa.

aşevi: 1. Yoksullara parasız yemek yedirilen veya dağıtılan yer, aşhane. 2. Düğün, nişan vb. toplantılarda, verilecek yemekleri hazırlamak için geçici olarak mutfak gibi kullanılan yer. 3. Tekkelerde yemek pişirilen yer.

atmosfer: 1. Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası, gaz yuvarı. 2. İçinde yaşanılan ve etkisinde kalınan ortam, hava.

ayet: 1. Açık alamet, işaret, delil, kesin kanıt, ibret. 2. Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine işaret eden her şey. 3. Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

azamet: Büyüklük, ululuk, yücelik, celal.

azim: 1. Bir işteki engelleri yenme kararlılığı. 2. Büyük, ulu.

Azîm: "Zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu olan." anlamında Allah'ın (cc) esmayıhüsnasından biri.

SÖZLÜK

B

baht: Allah (cc) tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun talih, ikbal, şans.

başa kakmak: Yapılan bir iyiliği karşı tarafa sürekli hatırlatarak onu incitmek.

bencillik: Kişinin kendi çıkarlarını, başkalarının haklarını göz ardı ederek veya çiğneyerek üstün tutması.

beşerî: İnsan ile ilgili olan.

beyan: Bildirme.

bidat: 1. Sonradan olan, sonradan ortaya çıkan, türeyen şey. 2. Daha önce mevcut olmayan ve sonradan meydana çıkan inançlar, ameller. 3. Hz. Peygamber döneminden sonra ortaya çıkan, dinî bir delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranışlar.

bilinç: 1. İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur. 2. Temel bilgi, temel görüş. 3. Algı ve bilgilerin zihinde duru ve aydınlık olarak izlenme süreci, şuur.

borç: 1. Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey. 2. Birine karşı bir şeyi yerine getirme yükümlülüğü, vecibe.

bozgunculuk: Bir toplulukta ikilik oluşturma, topluluğun yapısını bozma.

C-Ç

cehalet: Bilgisizlik.

cihan: 1. Evren. 2. Dünya.

cömert: Para ve malını esirgemeden veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör.

Cudi Dağı: Tufan'dan sonra Hz. Nuh'un gemisinin indiği yer.

cüret: 1. Yüreklilik, ataklık, cesaret. 2. Düşüncesizce, saygıyı aşan davranış.

çarık: İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı.

D-E

darülaceze: Bakım yurdu, bakıma muhtaç yetişkin ve çocukların barındırıldığı kurum veya kuruluş.

diğerkâmlık: Hiçbir çıkar düşüncesine dayanmadan başkalarını düşünme, başkalarının menfaatlerini kendi menfaatinden üstün tutma, özgecilik.

dijital: 1. Sayısal. 2. Verilerin bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi.

ehil olmak: Ustalaşmak, uzman olmak.

eli darda olmak: Para sıkıntısı içinde olmak.

emek: Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet.

evrensel: 1. Evrenle ilgili. 2. Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul, kozmik, üniversal. 3. Dünya ölçüsünde, dünya çapında.

F-G-Ğ

fer: Parlaklık, aydınlık, canlılık.

feraset: Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi.

fert: Birey.

SÖZLÜK

fethetmek: Bir yeri veya ülkeyi savaşarak almak, ülke açmak.

gasp: Bir malı sahibinin izni ve haberi olmadan zorla alma.

gayb: Göz önünde olmayan, gizli olan, his ve aklın ötesinde kalan, insanların kavrayamayacağı manevi âlem.

gureba: Garipler, kimsesizler, memleketinden uzakta olan yoksullar.

H

had cezası: Kur'an-ı Kerim ve sünnette suçlular için öngörülen, miktarı dince belirlenmiş ve tanımlanmış ceza, müeyyide, yaptırım.

hadise: Olay.

hakem: 1. Tarafların aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için yetkili olarak seçtikleri ve üzerinde anlaştıkları kişi, yargıcı. 2. Belirli bir konudan iyi anlayan kimse. 3. Seçme ve karar verme yetkisi bulunan kimse.

hakikat: 1. Gerçek. 2. Gerçeklik.

hâkim: 1. Hüküm veren. 2. Kadı. 3. Yönetici. 4. Her şeye hükmeden, hükümlerin koyucusu ve kaynağı, Allah (cc).

hatır: 1. Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd. 2. Gönül, kalp. 3. Birine karşı duyulan saygı, sevgi. 4. Durum, keyif, hâl.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

hayır: 1. Servet, mal. 2. İbadet. 3. İlim, hikmet. 4. Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (cc) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

Hay: "Varlığı devamlı olan, hayat sahibi, ölmeyen diri, her şeyin varlığı O'nun varlığına bağlı olan." anlamında Allah'ın (cc) esmayıhüsnasından biri.

helak: Ölme, öldürme, yok etme, yok olma.

hidayet: 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hikmet: 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı (cc) gereği gibi bilme bilgisi. 3. İnsanı cahilce davranışlardan alıkoyan şey. 4. İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 5. Kur'an-ı Kerim ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği. 6. Müslümanların işine yarayan her türlü doğru bilgi ve söz.

hile: 1. Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika. 2. Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma.

himaye: 1. Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim. 2. Kayırma, elinden tutma.

hukuk: 1. Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze. 2. Bu yasaları konu alan bilim. 3. Haklar.

hüküm: 1. Karar verme, idare etme. 2. Allah'ın (cc), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair emirleri, yasakları.

SÖZLÜK

I-İ

ırk: 1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu. 2. Soy. 3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ırz: Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.

idari: Yönetimsel, yönetim ile ilgili.

ihsan: 1. İyilik etme, iyi davranma. 2. Bağışlama, bağışta bulunma. 3. Bağışlanan şey, kayra, lütuf, inayet. 4. Karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik.

ikiyüzlü: Özü sözü bir olmayan, kendisini olduğundan başka türlü gösteren.

iktisadi: Ekonomik.

ilah: 1. Hak olsun batıl olsun tapınılan her türlü varlık, tanrı, mabut. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık.

ilim: 1. Bilgi, bilim, marifet, haber. 2. Bir şeyi olduğu gibi ve gerçeğe uygun şekilde bilme. 3. İnsanın duyu organlarıyla elde ettiği veya Allah'ın (cc) vahiy yoluyla doğrudan doğruya gönderdiği ve kesinliği konusunda şüphe olmayan bilgi. 4. "Gerek duyular âlemine gerekse duyularla kavranılamayan âleme ait her şeyi bütün ayrıntılarıyla bilen." anlamında Allah'ın (cc) sıfatlarından biri.

inanç : 1. İnanılan şey, itikat, iman, bir fikre olan bağlılık. 2. Birine duyulan güven. 3. İslam dinini son din olarak kabul edip onun içerisinde bulunan her şeye gönülden bağlanıp Allah'ın (cc) emirlerine teslim olma.

itibar: Saygınlık.

itidal: 1. Aşırı olmama, ılımlılık, ölçülülük, dengelilik, soğukkanlılık. 2. Yeme, içme, giyim ve kuşamda dengeli ve ölçülü olma, israftan ve cimrilikten kaçınma. 3. Duygu, düşünce, inanç, ibadet, ahlak ve davranışlardaki denge. 4. İnsanın yaratılış amacına uygun hareket etmesi, hayatının her anında Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'i örnek alarak yaşamayı prensip edinmesi.

J-K

kabile: Boy.

kabiliyet: Yetenek.

kadim: Çok eski zamanda var olmuş veya eskiden beri var olan.

kâinat: Allah'ın (cc) yaratmış olduğu bütün varlıklar, evren.

karargâh: 1. Bir birlik veya kurumun, kumandan ile yardımcı şube ve bölümlerinden oluşan kuruluş. 2. Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer. 3. Durulan veya kalınan yer.

kask: Başı darbelerden korumak için sertleştirilmiş sentetik maddelerden yapılmış sağlam başlık.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

Kayyum: "Varlığı kendinden, kendi kendine yeterli, yarattıklarına hâkim ve onları koruyup gözeten." anlamında Allah'ın (cc) esmayıhüsnasından biri.

SÖZLÜK

kısmet: 1. Takdir edilmiş olan şey, nasip. 2. Evlilik konusunda talih, baht.

kıtlık: 1. Kıt olma durumu, ihtiyaca yetmeyecek kadar azlık, az ve zor bulunma. 2. Kuraklık, savaş vb. nedenlerle ürünün yetişmemesi ve bundan doğan açlık. 3. Yiyecek maddelerinde görülen darlık.

köle: 1. Savaşta tutsak alınan, yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan veya başkasından satın alınan kimse, kul, esir. 2. Birinin emri altında bulunan, özgür olmayan kimse.

kul: 1. Allah'ın (cc) yarattığı her şey, mahluk. 2. İnsan.

kutsal: Sıradan olmayan, tek ve özel bir öze sahip varlık.

L-M

lütuf: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Nazik ve merhametli davranma. 3. Kulu, Allah'ın (cc) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahi yardım. 4. İnsanın özgür bir biçimde Allah'a (cc) iman edip onun emirlerine uymasını kolaylaştıran ilahi fiil, Allah'ın (cc) yardımı.

mahsus: 1. Özgü. 2. Biri veya bir şey için ayrılmış, münhasır. 3. Özel.

mali: Mal ile ilgili, parasal.

manevi: Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, maddi karşıtı.

Medyen: Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin ve bu kavmin yaşadığı yerin adı.

melekût: Ruhlar ve melekler âlemi.

menkul değer: Bir yerden bir yere taşınabilen mal.

mensup: Bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili, -den olan, -e bağlı (kimse).

minber: Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

miras: Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke.

muamele: 1. Davranma, davranış. 2. Yol, yöntem. 3. İşlem.

mucize: 1. İnsanın benzerini yapmaktan âciz kaldığı, alışılagelmiş şeylere aykırı olan, olağanüstü işler. 2. Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla gösterdikleri olağanüstü olaylar.

muhabbet: 1. Sevgi. 2. Dostça konuşma, yârenlik.

muhafaza: Koruma, saklama, korunum.

mukaddes: Yüce ve kutsal olan

mukayese: Benzeterek veya karşılaştırarak değerlendirme, karşılaştırma, kıyaslama.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

muteber: 1. Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer. 2. İnanılır, güvenilir. 3. Değerli. 4. Geçerli.

mutlak: 1. Salt. 2. Kesinlikle. 3. Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız. 4. Karışık ve katışık olmayan, saf.

SÖZLÜK

müflis: 1. Elindeki malı borçlarını karşılamayan veya borçlarına karşılık elinde hiç malı olmayan, borcu malından, gideri gelirinden fazla olan kimse. 2. Dünyada elde etmiş olduğu sevap ve iyiliklerin ahiret günündeki hesaplaşma sonucunda, haksızlık yaptığı kimselere verilmesiyle kendisine hiçbir sevap kalmayan ve bunun sonunda azabı hak edecek kimse.

mühür: 1. Bir kimsenin, bir kuruluşun adının veya ünvanının tersine kazılı bulunduğu, metal, lastik vb. yapılmış araç, damga, kaşe. 2. Bu araçla basılan ve imza yerine geçen ad.

mükâfat: Ödül, bir hizmet veya iyiliğe karşı verilen karşılık.

mükellef: Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi.

mülk: Ev, dükkân, arsa, arazi gibi taşınmaz mal.

mülkiyet: Sahiplik.

mümin: 1. İnanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse. 2. Allah (cc) katından peygamberleri aracılığı ile gelen her şeyi, tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi. 3. İman esaslarına inanan, söz ve fiilleriyle inancını dışa yansıtan kimse.

müşavere: Danışma.

müşrik: 1. Allah'a (cc) ortak, eş koşan kimse. 2. Allah'a (cc) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (cc) ortak koşan kimse. 3. İbadetlerini Allah'tan (cc) başkasının rızasını gözeterek yapan kişi, riyakâr kimse.

N

nakit: Elde tutulan ve ödemelerde anında kullanılabilen peşin para.

namus: 1. Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet. 2. Dürüstlük, doğruluk.

nankörlük: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeme.

nasip: 1. Birinin payına düşen şey. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey. 3. Kısmet, talih, baht.

nazil olmak: İnmek

nefs: Öz varlık, kişilik.

nefsi müdafaa: Bir saldırıya uğrayan kişinin kendini meşru bir şekilde savunması.

nimet: 1. İyilik, lütuf, ihsan. 2. Allah (cc) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.

niyaz: Yalvarma, yakarma.

nur: 1. Aydınlık, yakmayan ışık, parıltı. 2. İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.

O-Ö

onur: 1. İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis. 2. Başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, şeref, itibar.

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

SÖZLÜK

öksüz: Annesi ölmüş olan.

örf: Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.

ötanazi: Tıbben tedavisi olmayan ve sürekli acı veren bir hastalığa yakalanmış kimsenin hayatına kendisinin ya da hukuki temsilcisinin izni ile son verilmesi.

öz eleştiri: Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, otokritik.

özgür: 1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan; serbest, hür. 2. Kendi istediği gibi hareket etme, davranma, karar verme gücü olan. 3. Başkasının kölesi olmayan; hür.

P-R

psikoloji: Bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü.

put: Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne.

putperest: Puta tapan.

Rab: Allah'ın (cc) besleyen, büyüten, terbiye eden anlamındaki ismi.

rahmet: 1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, affetme. 3. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

riya: 1. Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. Allah (cc) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah'tan (cc) başkasına sunma.

rüşvet: Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar.

S-Ş

sadık kalmak: Birine, bir şeye bağlılığını sürdürmek, bağlı kalmak.

sahabe: Hz. Muhammed'i (sav) görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.

salih amel: 1. İçten davranış, gösterişsiz eylem ve hareket. 2. İnsanların yalnızca Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla yaptığı yararlı söz ve davranışlar.

savmak: 1. İstenmeyen birini yanından uzaklaştırmak. 2. Sıkıcı bir durumu geçirmek, atlatmak, savuşturmak, defetmek.

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

sebil: 1. Kutsal günlerde karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu. 2. Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane.

selim akıl: Doğru, dürüst, kusursuz akıl.

sıhhat: Sağlık, esenlik.

sılayırahim: Anne, baba ve akrabayı ziyaret etme.

sihir: 1. Büyü, tılsım, aldatma, hile yapma, bir şeyi veya bir olayı gerçek şeklinin dışında gösterme. 2. İnsana yönelik olarak birtakım gizli güçlerin aracılığı ve yardımı ile belli bir amacı gerçekleştir-

SÖZLÜK

mek için çeşitli biçimlerde uygulanan ve etkili olduğu kabul edilen eylem.

süvari: 1. Atlı. 2. Atlı asker.

şah damarı: Boynun iki yanında, kanı başa taşıyan aort damarlarından her biri, gazel damarı.

şan: Ün.

şefaat: Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma.

şer: 1. Kötü, fena, kötü iş, bela, musibet. 2. Günah. 3. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (cc) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şeref: 1. Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur. 2. Toplumca benimsenmiş iyi şöhret.

şifa: Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma.

şükür: Kulun, Allah'ın (cc) vermiş olduğu sayısız nimetlerin O'nun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi, tutum ve davranışlarıyla haramlardan kaçınarak ve farzları yerine getirerek Allah'a (cc) bağlanması.

T

takdir: 1. Beğenme, beğenip belirtme, değer verme. 2. Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama. 3. Değer biçme.

takva: 1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı (cc) görüyormuşçasına farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma, sünnete uyma. 3. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme.

talak: Boşanma, nikâhın sona ermesi.

talih: İnsanın başına gelmesi takdir edilen iyi veya kötü durumlar, baht, şans.

taslamak: Kendinde olmayan bir özelliği varmış gibi göstermek.

tasvir: Bir şeyi, bir kimseyi, bir olay veya duyguyu betimleyen söz veya yazı.

tavsiye: 1. Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını öğütlemek, salık vermek. 2. Bir iş için bir kimseyi salık vermek, önermek.

tecrübe: Deneyim.

tedbir: 1. Önlem. 2. Hazırlık.

tefekkür: Düşünmek.

teşvik: Bir kimseyi bir şeyi yapması için cesaretlendirme.

tövbe: Kişinin yanlış tercihinden vazgeçerek, Allah'a (cc) yönelme ve O'nun buyrukları doğrultusunda hayatına yeniden düzen verme girişimi.

tufan: Şiddetli yağmur.

U-Ü-V

umursamazlık: Umursamama, aldırış etmeme durumu.

üslup: Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz.

vaat: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

SÖZLÜK

varoluş: Yaşama, var olma, bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil, var olduğu olgusu, mevcudiyet, öz karşıtı.

Veda Hutbesi: Hz. Peygamber'in, Veda Haccı'nda yüz binden fazla Müslümana yaptığı konuşma.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

vefat: Ölüm.

veresiye: Karşılığı sonra ödenmek üzere, peşin karşıtı.

vesile olmak: Uygun ortam oluşmak.

vesvese: Kuruntu.

Y-Z

yasa: 1. Olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural. 2. Bilimde çok sayıda deney ve gözlemden sonra, aynı şartlarda aynı sonuçları verdiği kesin olarak belirlenen durum.

yılgın: Yılmış, korkmuş olan.

zaaf: 1. İrade zayıflığı, dayanamama. 2. Aşırı alaka duyma, düşkünlük. 3. Zayıflık

zalim: 1. Baskı, şiddet ve işkence uygulayan, gaddar, merhametsiz. 2. Haksızlık eden, adaletsiz, hukuk dışı davranan. 3. Allah'ı (cc) inkâr eden, müşrik, kâfir.

zan: 1. Şüphe, tereddüt, şek, sanma, sanı. 2. Doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak kanıtlanmayan şey.

zat: 1. Kişi, 2. Kendi.

zikir: Anma, söyleme, sözünü etme.

zindan: 1. Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer. 2. Çok karanlık ve sıkıntılı yer.

ziyan: Zarar.

zorbalık: Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımama.

zulüm: 1. Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. 2. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma. 3. Allah'a (cc) ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın (cc) birliğini inkâr etme.

KAYNAKÇA

Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.* Ankara: DİB Yayınları, 2001.

Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sünenü'l-kübra.* Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahih-i Buhari.* ed. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Ebu Davud es-Sicistani, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi. *Sünen-i Ebu Davud.* ed. Salih b. Abdulaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat.* çev. A. Vahap Akbaş. İstanbul: Beyan Yayınları, 2018.

Hâkim, Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysabüri. *el-Müstedrek ale's-Sahihayn.* ed. Hamdi ed-Demirdâş Muhammed. Mekke: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.

İbn Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani. *el-Müsned.* Ürdün: Beytü'l-Efkari'd-Düveliyye, 2005.

İbn Hişam, Ebu Muhammed Cemaleddin Abdülmelik. *es-Siretü'n-nebeviyye.* ed. Taha Abdurrauf Sa'd. Beyrut: Daru'l-Ciyl, 1411.

İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebel el-Kazvini. *Sünen-i İbn Mace.* ed. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Kanuni Sultan Süleyman. *Divan-ı Muhibbi.* İstanbul: Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 1980.

Karaman, Hayreddin vd. *İlmihal I. İman ve İbadetler.* Ankara: DİB Yayınları, 2001.

Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir.* 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.* Ankara: TDV Yayınları, 2015.

M. Asım Köksal. *Peygamberler Tarihi.* Ankara: TDV Yayınları, 2014.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5-6-7 ve 8. Sınıflar).* Ankara: MEB Yayınları, 2018.

Muhammed Eroğlu. "Asr Sûresi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 3/502. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisabüri Müslim b. el-Haccac. *Sahih-i Müslim.* ed. Salih b. Abdulaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünen-i Nesai.* ed. Salih b. Abdü-

KAYNAKÇA

İaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Numanoğlu, Cengiz. *Şuûr.* İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı, 7. Baskı., 2011.

Suyuti. *el-Camiu's Sağir.* Mısır, 1938.

Süleyman Ateş. "İhlas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 21/535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Sürmeli, Mehmet vd. *Dinî Terimler Sözlüğü.* ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: MEB Yayınları, 2009.

Şentürk, Lütfi - Yazıcı, Seyfettin. *İslam İlmihali.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

Ünüvar, Ayşe. "Zimem Defteri". *Diyanet Aile Dergisi* 59 (Nisan 2022), 58-59.

Taberani. *el-Mu'cemü'l-kebir.* Riyad, 2011.

Tarancı, Cahit Sıtkı. *Seçmeler.* haz. Gültekin Samanoğlu. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. *Sünen-i Tirmizi.* ed. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

FSEK, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, FSEK, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. *Resmî Gazete 798*1 5846 (13 Aralık 1951). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf

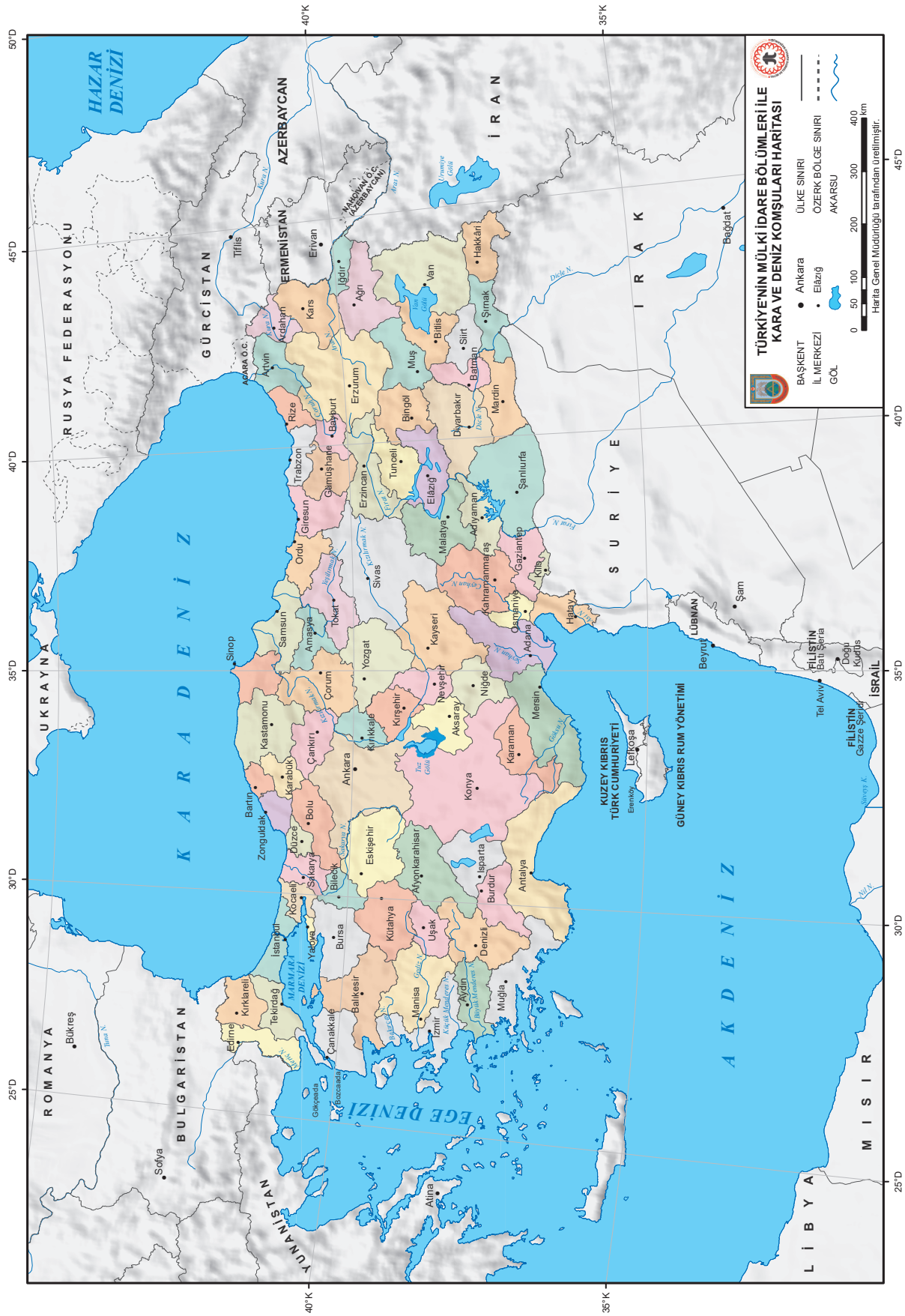
Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

Bu kitabın kaynak gösteriminde İsnad Atıf Sistemi 2. Edisyon'dan yararlanılmıştır.

CEVAP ANAHTARI

GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT • Ankara
İL MERKEZİ • Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
HAZAR DENİZİ
AZERBAYCAN
ERMENİSTAN
GÜRCİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
İRAN
IRAK
SURİYE
UKRAYNA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
MISIR
LİBYA
İSRAİL
LÜBNAN
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
Gazze Şeridi
Tiflis
Erivan
Bakü
Bağdat
Şam
Beyrut
Tel Aviv
Lefkoşa
Sofya
Atina
Bükreş
Nahçıvan Öz. Cumh.
Ermenistan
Ararat
Urmiye Gölü
Van Gölü
Tuz Gölü
Akşehir Gölü
Eğirdir Gölü
Beyşehir Gölü
Sapanca Gölü
İznik Gölü
Manyas Gölü
Kuş Cenneti
Büyük Menderes N.
Gediz N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Sakarya N.
Meriç N.
Kura N.
Aras N.
Dicle N.
Fırat N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Asi N.
Göksu N.
Susurluk
Gökçeada
Bozcaada
Süveyş K.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZISTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Akdeniz
Karadeniz
Kara Denizi
Barents Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Hazar Denizi